

Komuna e Lipjanit

VLERËSIM STRATEGJIK MJEDISOR I HARTËS ZONALE TË KOMUNËS SË LIPJANIT

Qershor 2020

Hartuesi i Raportit të VSM i HZK-së Lipjan

N.S H. “Geo Miningu”

1. Islam Fejza
2. Reshat Azizi
3. Valon Gërmizaj

Përmbajtja

Hartuesi i Raportit të VSM i HZK-së Lipjan	2
Lista e Tabelave	5
Lista e figurave	5
Lista e akronimeve dhe shkurtesave	6
1.0 Hyrje	7
1.1 Të Dhëna Historike	11
1.2. Nevoja për Vlerësim Strategjik Mjedisor	11
1.3. Objektivat e VSM për Hartën Zonale të komunës së Lipjanit	12
1.4. Raporti Përfundimtar	12
2.0 KORNIZA LIGJORE DHE INSTITUCIONALE	13
2.1 Direktiva VSM e BE-së	13
2.2 Direktiva të tjera të BE-së	14
2.3. Strategjia 2020 e BE-së	14
2.4 Objektivat Zhvillimore të Mijëvjeçarit të KB	15
2.5 Konventa Århus, Konventa Espoo dhe Protokollin e Kievit	15
2.6 Historiku Legjislativ, Organet Administrative Përgjegjëse	16
3.0. PROCESI DHE METODOLOGJIA E VSM	18
3.1. Metodologjia	18
3.2. Literatura dhe Burime të Shkruara Informimi për VSM	18
3.3. Takime dhe Biseda me Përfaqësues të Institucioneve	19
3.4. Struktura e Raportit të VSM-së	20
4.0 HARTA ZONALE KOMUNALE (INFORMATAT E RËNDËSISHME PËR VSM)	21
4.1. Nevoja për Hartën Zonale Komunale	21
4.2 LISTA E ZONAVE	22
ZONAT MBISHTRESORE	22
5.0 ZONAT E PËRCAKTUARA DHE KUSHTET ZHVILLIMORE TË TYRE	23
5.1. [ZBSHU] ZONA E BANIMIT ME DENSITET SHUMË TË ULËT	23
5.2 [ZBU] ZONA E BANIMIT ME DENSITET TË ULËT	25
5.3 [ZBM] ZONA E BANIMIT ME DENSITET TË MESËM	27
5.4 [ZBL] ZONA E BANIMIT ME DENSITET TË LARTË	29
5.5 [ZI] ZONË INDUSTRIALE	31
5.6 [ZK] ZONË KOMERCIALE	32
5.7 [ZB] ZONË BUJQËSORE	33

5.8 [ZP] ZONË PYJORE	35
5.9 [ZMA] ZONË E MBROJTUR E AEROPORTIT	36
5.10 [ZMS] ZONË TURISTIKE	37
5.11 [ZMS] ZONË MINIERË SIPËRFAQËSORE	38
5.12 [SU] SIPËRFAQE UJORE.....	39
6.0 ZONAT MBISHTRESORE DHE KUSHTET ZHVILLIMORE TË TYRE.....	40
6.1 [ZMS] ZONA MBISHTRESORE SEIZMIKE.....	42
6.2 [ZnV] ZONË MBISHTRESORE E NDIKUAR NGA VERSHIMET.....	42
6.3 [ZMTK] ZONË MBISHTRESORE E MBROJTUR - TRASHËGIMI KULTURORE.....	42
6.4 [ZMTN] ZONË E MBROJTUR - TRASHËGIMI NATYRORE.....	47
7.0 INFRASTRUKTURA RRUGORE	49
7.1 RRUGËT PUBLIKE.....	49
7.2 RRJETI HEKURUDHOR	57
7.4 TRANSPORTI PUBLIK	59
7.5 VEND PARKIMET PUBLIKE	59
8.1 PARQET PUBLIKE DHE HAPËSIRAT E HAPURA.....	61
8.2 FUSHAT SPORTIVE DHE HAPËSIRAT REKREATIVE.....	61
8.3 HAPËSIRAT DHE NDËRTIMET PËR SHËRBIME MJEKËSORE.....	61
8.4 NDËRTESAT PËR SHËRBIME SOCIALE DHE KULURORE	62
8.5 SHKOLLAT DHE UNIVERSITETET	64
8.6 QENDRAT ADMINISTRATIVE.....	65
8.7 HAPËSIRAT DHE NDËRTESAT E SIGURISË PUBLIKE	65
8.8 VARREZAT.....	65
9.0 INFRASTRUKTURA TEKNIKE.....	66
9.1 RRJETI I UJËSJELLËSIT	66
9.2 RRJETI I KANALIZIMIT	68
9.3 IMPIANTET PËR TRAJTIMIN E UJËRAVE TË ZEZA	69
9.4 RRJETI I SHPËRNDARJES LOKALE ME ENERGJI ELEKTRIKE	69
9.5 RRJETI I TELEKOMUNIKACIONIT DHE INSTALIMEVE TË NGJASHME.....	70
9.6 RRJETI I GRUMBULLIMIT DHE DEPONIMIT TË MBETURINAVE MBITOKËSORE DHE NËNTOKËSORE	70
9.7 NDËRTESAT DHE HAPËSIRAT PËR RICIKLIM DHE DEKOMPOZIM	72
10.0 TRAJTIMI I VENDBANIMEVE JOFORMALE	73
10.1 KUSHTET ZHVILLIMORE PËR VENDBANIMET JOFORMALE	73
11.0 PËRCAKTIMI I ZONAVE PËR TË CILAT HARTOHET PRRH.....	74
11.1 KUFINJTË E ZONAVE/ SIPËRFAQEVE PËR TË CILAT DO TË HARTOHET PLANI RREGULLUES I HOLLËSISHËM.....	74
12.0 - SWOT ANALIZA	75
12.1 Sfidat e identifikuara.....	75
12.2 Vizioni për komunën e Lipjanit	76
12.3 Strategjia e Zonimit komunal.....	76
12.4 Strategjia e zhvillimit të qëndrueshëm mjedisor	77
12.5 Mjedis i pastër dhe atraktiv	82

13.0 PLANI I VEPRIMIT PËR ZBATIM TË HARTËS ZONALE TË KOMUNËS	83
14.0 PARIME, OBJEKTIVA E KRITERE MJEDISORE QË KUFIZOJNE ZHVILLIMIN KOMUNAL.....	84
14.1 Objektiva Strategjike	85
14.2 Veprime Operacionale në Mbështetje të Objektivave Strategjike	86
14.3 Kriteret Mjedisore që Kufizojnë Zhvillimin Komunal	86
14.4 Efektet kumulative	89
15.0 NDIKIMET E MUNDSHME MJEDISORE DHE MASAT PËR ZBUTJEN E TYRE.....	91
15.1 Harta Zonal Komunale e Lipjanit dhe Zgjidhjet e Parashikuara për Problemet e Mjedisit	91
15.2 Konsiderata Mjedisore në Hartimin dhe Përpunimin e Hartës.....	91
15.3 Masat e Nevojshme në HZK-ë për Mbrojtjen e Mjedisit.....	99
15.4 Probleme të Mjedisit në Lipjan dhe Përgjigja që Jepet përmes HZK-së.....	101
16.0 MONITORIMI	111
17.0 PËRFUNDIM.....	116
18.0 LITERATURA.....	119

Lista e Tabelave

Table 1. LISTA E ZONAVE	22
Table 2. LISTA E ZONAVE MBISHTRESORE	22
Table 3. LISTA E VLERAVE TË TRASHËGIMISË KULTURORE SIPAS LISTËS SË PËRKOHSHMETË MKRS.....	42
Table 4. ZONAT E MBROJTURA NË LIPJAN SIPAS KATEGORIVE	47
Table 5. NORMAT E FURNIZIMIT TË VENDBANIMEVE, ME SASINË E NEVOJSHME DITORE TË UJIT	67
Table 6. KUSHTET PËR PËRZGJEDHJEN E LOKACIONIT TË RRJETIT TË UJËSJELLËSIT	67
Table 7. KUSHTET PËR PËRZGJEDHJEN E LOKACIONIT TË RRJETIT TË KANALIZIMIT	68
Table 8. POPULLSIA DHE SASIA E MBETURINAVE QË GJENEROHEN	71
Table 9. Objektivat e PZHK-së për të cilat HZK ka paraprë kushte zhvillimore për zbatim	83
Table 10. Matrica e përmbledhjeve të efekteve kumulative të të gjitha elementeve të HZK-së në komponentet mjedisore	90
Table 11. Objektivat me veprime për zbatim të HZK	92
Table 12. Përmbledhje e Problemeve Mjedisore dhe përgjigja sipas HZK-së	101
Table 13. Receptorët Mjedisor	112

Lista e figurave

Figure 1. KONCEPTI I ZHVILLIMIT HAPËSINOR NGA PZHK-SË	22
Figure 2. HARTA: SHFRYTËZIMI TOKËS	23
Figure 3. HARTA: ZONAT E BANIMIT	24
Figure 4. HARTA: SHFRYTËZIMI TOKËS NË QYTET LIPJAN	26
Figure 5. HARTA: SHFRYTËZIMI I TOKËS BUJQËSORE	35
Figure 6. HARTA: ZONAT MBISHTRESORE	41
Figure 7. HARTA: ZONAT TË MBROJTURA TË TRASHËGIMISË KULTURORE DHE NATYRORE, DHE ZONAT TURISTIKE	46
Figure 8. HARTA: RRJETI I INFRASTRUKTURËS RRUGORE	51
Figure 9. ILUSTRIMI: RRUGË TRANSITE URBANE (PROFIL 21M)	51
Figure 10. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 1, PROFIL 16.6M)	
Figure 11. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 2, PROFIL 13.1M)	52
Figure 12. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 3, PROFIL 11.1M)	
Figure 13. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 4, PROFIL 10.5M)	53
Figure 14. ILUSTRIMI: RRUGË NË VENDBANIME RURALE (KATEGORIA 2 / OPSIONI 2, PROFIL 9.2M)	
Figure 15. ILUSTRIMI: RRUGË NË VENDBANIME RURALE (KATEGORIA 3, PROFIL 6.5M)	56
Figure 16. ILUSTRIMI : BREZI MBROJTËS DHE RREGULLUESI HEKURUDHAVE	57
Figure 17. ILUSTRIMI: LLOJET E VEND-PARKIMEVE PËR AUTOMJETE	59
Figure 18. HARTA: INFRASTRUKTURA PUBLIKE DHE SOCIALE	60
Figure 19. HARTA: MBULUESHMËRIA ME GRUMBULLIM TË MBETURINAVE	72
Figure 20. HARTA : VENBANIMET JOFROMALE	73
Figure 21. HARTA: PLANET RREGULLUESE TË HOLLËSISHME	74

Lista e akronimeve dhe shkurtesave

AMMK	Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit në Kosovë
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
HEC	Hidrocentralet
HZK	Harta Zonale Komunale
IHMK	Instituti Hidrometeorologjik i Kosovës
KEK	Korporata Energjetike e Kosovës
KK	Kuvendi Komunal
MAPL	Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal
MBPZHR	Ministria për Bujqësi, Pylltari, dhe Zhvillim Rural
MEA	Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit
MEM	Ministria e Energjisë dhe Minierave
MI	Ministria e Infrastrukturës
MTI	Ministria e Tregtisë dhe Industrisë
MZHE	Ministria e Zhvillimit Ekonomik
PRrH	Plani Rregullues i Hollësishëm
PRrU	Plani Rregullues Urban
PTK	Posta dhe Telekom i Kosovës
PZHK	Plani Zhvillimor Komunal
PZHU	Plani Zhvillimor Urban
TIK	Teknologjia Informative dhe e Komunikimit
VNM	Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis
VSM	Vlerësimi Strategjik Mjedisor

1.0 Hyrje

Me qëllimi të sigurimit të shkallës së lartë të mbrojtjes së mjedisit dhe shëndetit të njeriut është obligim të bëhet vlerësimi strategjik mjedisor i cili është i detyrueshëm për planet dhe programet nga fusha e planifikimit hapësinor dhe urbanistik e në rastin tonë ky vlerësimin strategjik mjedisor është bërë për Hartën Zonale Komunale.

Vlerësimi strategjik mjedisor është një obligim ligjor por edhe funksional në të cilin do të analizohen ndikimet në mjedis në fushën e shfrytëzimit të tokës, bujqësisë, pylltarisë, energjetikës, industrisë, minierave, komunikacionit, menaxhimit e mbeturinave, menaxhimit e ujërave, telekomunikacionit, turizmit dhe fushave tjera.

Në këtë formë do të krijohet një kornizë për zhvillimin e ardhshëm të projekteve të cilat i nënshtrohen vlerësimit të ndikimit në mjedis në përputhje me Ligjin për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis si dhe për planet dhe programet të cilat duke marrë parasysh lokacionin në të cilin realizohen si dhe ndikimin në zonat e mbrojtura, në habitatet natyrore dhe në florën e faunën etj.

Në këtë raport do të identifikohen dhe analizohen ndikimet pozitive dhe negative të mundshme gjatë zbatimit të Hartës Zonale Komunale të Lipjanit, si dhe do të propozohen masat të cilat duhet marrë për zvogëlimin e ndikimit negative të mundshme që ndodhin gjatë zbatimit të planit zhvillimor komunal, me qëllim të përmirësimit të jetesë dhe shëndetit të qytetarëve, si dhe të mbrojmë florën dhe faunën, ekosistemet, cilësinë e ajrit, ujit dhe mjedisit në komunën e Lipjanit.

Termet e përdorura në këtë dokument kanë këto kuptime:

“Sistemi i integruar për mbrojtjen e mjedisit” është sistem i mbrojtjes së mjedisit kur autoritetet publike bashkëpunojnë dhe koordinojnë punët mes veti për hartimin dhe zbatimin e çdo mase, standardi apo aktiviteti me qëllim të mbrojtjes së mjedisit.

“Mjedi” është rrethina natyrore: ajri, toka, uji, klima, flora dhe fauna, në tërësinë e ndërveprimit dhe trashëgimia kulturore si pjesë e rrethinës të cilën e ka krijuar njeriu.

“Ndotja e mjedisit” është ndikimi i drejtpërdrejtë ose i tërthortë i materieve ndotëse apo i energjisë në mjedis, e shkaktuar përmes aktiviteteve të njeriut ose përmes proceseve natyrore që kanë pasoja të dëmshme në cilësinë e mjedisit dhe në shëndetin e njeriut.

“Dëmtim i mjedisit” është prishja e karakteristikave fiziko-kimike dhe strukturore të ekosistemit natyror, zvogëlimi i llojlloshmërisë biologjike dhe peizazhore, të ekosistemeve natyrore, prishja e ekuilibrit ekologjik dhe cilësisë së jetës të shkaktuara kryesisht nga ndotja e ujit, ajrit dhe tokës prej veprimtarive të njeriut ose fatkeqësive natyrore.

“Degradim i mjedisit” është proces i cenimit të cilësisë së mjedisit i shkaktuar nga proceset natyrore dhe aktivitetet e njeriut.

“Rrezik” është potenciali i ndonjë aktiviteti, qoftë i drejtpërdrejt ose i tërthortë, që mund të shkaktojë ndotje për mjedisin, jetën, shëndetin e njeriut dhe të mirat materiale.

“Aksident mjedisor” është ndodhia e papritur dhe e pakontrolluar përkatësisht disa ndodhi të cilat krijohen me lirim, derdhjen ose hedhjen e materieve të rrezikshme, prodhimin, qarkullimin, përdorimin, transportimin, përpunimin, magazinimin apo ruajtjen afatgjatë në mënyrë jo adekuate.

“Pëlqim mjedisor” është autorizim me shkrim i nxjerrë nga autoriteti kompetent në pajtim me ligjin, ose aktin nënligjor me qëllim të marrjes së lejes për ndërtim.

“Leja e integruar mjedisore” është autorizimi me shkrim që lëshohet nga autoriteti kompetentë pajtim me ligjin që kërkohet për marrjen e lejes për operim.

“Autorizim mjedisor” është dokument zyrtarë i lëshuar me shkrim nga ministria, me të cilin i lejohet bartësit zhvillimi i aktivitetit apo zbatimi i projektit vetëm një herë, në pajtim me kushtet e përcaktuara në të.

“Leje mjedisore” është dokument me shkrim i lëshuar nga Ministria me këtë ligj, e kërkuar me qëllim që të merret leja e punës.

“Leje mjedisore komunale” është dokument me shkrim që e lëshon komuna, për veprimtari që kanë

ndikim në mjedis, sipas ligjit.

“Indikator/tregues” Një informatë, në përgjithësi sasiore, e cila përdoret për të matur dhe përcjellë gjendjen aktuale dhe progresin e një sistemi kompleks. Në kuadër të VSM-së, indikatorët shpesh përdoren për matjen e nivelit të suksesit të një plani ose projekti dhe për arritjen e objektivave.

“Ndikimet e tërthorta” Ndikimet që mund të përnxiten nga një projekt apo veprim strategjik, për shembull zhvillimi i cili bëhet rreth udhëkryqeve të autostradës pasi të jetë ndërtuar ajo. Po ashtu quhen ndikime të gjeneruara apo të përnxitura.

“Masat për zbutje” Masat që i shmangin, zvogëlojnë, përmirësojnë dhe kompensojnë ndikimet e mëdha të dëmshme të ndonjë veprimi strategjik në mjedis.

“OJQ” Organizatë jo-qeveritare (p.sh. shoqatat qytetare, unioni i bujqve) të themeluara në mënyrë ligjore nga subjektet fizike ose juridike që funksionojnë të pavarur nga cilado qeveri.

“Objektivi” Synimi i veprimit strategjik ose VSM-së, që e përkufizon atë që mundohet të arrijë, drejtimi i dëshiruar i ndryshimit ose përmirësimit të trendëve aktual.

“Plani” Procedura e formalizuar, që i përcakton objektivat e bashkërenduar dhe të matur në kohë për zbatimin e një politike.

“PM10” Grimcat e imëta që kalojnë nëpër grykën me madhësi të paracaktuar siç përkufizohet në metodën referente për mostrat dhe matjen e PM10, EN 12341, me ndalim efikas prej 50 % në diametrin aerodinamik prej 10 µm. Disa grimca paraqiten natyrshëm, që burojnë nga vullkanet, stuhitë e pluhurit, pyjet dhe zjarret e fushave me bar dhe nga burimet tjera. Veprimtaritë njerëzore, si djegia e karburanteve nga fosilet në automjete, termocentralet dhe veprimtaritë e ndryshme industriale, po ashtu prodhojnë nivele të ngritura të grimcave të imëta në ajër të cilat lidhen me dëmtimet e shëndetit si sëmundjet e zëmës, dëmtimi i funksionimit të mushkërive dhe kanceri i mushkërive.

“Shkoqitja” Procesi i vendosjes së përmbajtjes dhe nivelit të hollësive në VSM (llojet e efekteve në mjedis, alternativat që duhen shqyrtuar) dhe si duhet të kryhet VSM-ja (afati kohor, metodologjia, struktura e raportit, etj). Ky proces duhet të kryhet herët, mundësisht në konsultim me autoritetin kompetent dhe grupet e prekura.

“Raporti i VSM” Raporti i kërkuar nga Ligji për VSM-në si pjesë e Vlerësimit Strategjik Mjedisor, i cili i identifikon, përshkruan dhe vlerëson efektet e rëndësishme të mundshme në mjedis nga realizimi i një plani ose programi. Ky dokument duhet ta regjistrojë procesin dhe konkluzionet e procesit të VSM-së. Po ashtu quhet edhe raport mjedisor.

“Aktor” Dikush që ndikohet nga veprimet strategjike ata që kanë interes ose edhe ndikim në to.

“Veprim strategjik” A Vendimi që është "përmbi" nivelin e projektit: politika, plani ose programi.

“Direktiva për VSM-në” Direktiva Evropiane 2001/42/EC (për vlerësimin e efekteve të planeve dhe programeve të caktuara në mjedis).

“Vlerësimi i qëndrueshmërisë” VSM-ja që i shqyrton çështjet ekonomike dhe shoqërore si dhe mjedisore.

“Çrregullim mjedisor” ka të bëjë me ndotjen e mjedisit kur materiet ndotëse i tejkalojnë normat e përcaktuara me ligj.

“Emision” konsiderohet shkarkimi i materieve ndotëse, i energjisë dhe zhurmës nga burimet individuale dhe difuzive në mjedis.

“Informacion mjedisor” është çdo informatë e shkruar, vizuale, gojore, elektronike ose ndonjë material tjetër në lidhje me gjendjen e përbërësve të mjedisit, masat, raportet, kost benenfit analizat si dhe gjendja e shëndetit të njeriut.

“Mbeturinë” është çdo substancë ose lëndë të cilën zotëruesi e hedh, mendon ta hedh ose është i detyruar ta hedh.

“Mbeturinë e rrezikshme” janë mbeturinat toksike, gërryese, ngacmuese, shpërthyes, të përflakshme, kancerogjene, infektive dhe radioaktive, që kanë vetinë të prishin gjendjen natyrore të ujit, tokës dhe ajrit, me pasoja negative për mjedisin, shëndetin e njeriut dhe për ekosistemet natyrore.

“Materie të rrezikshme” janë kimikatet dhe materiet tjera të cilat kanë karakteristika të dëmshme

dhe të rrezikshme.

“Ndotje” është shkarkim i materieve dhe kimikateve në formë të ngurtë, të lëngët dhe të gaztë, si dhe vibrimet, rrezatimin, ngrohjen, dritën, zhurmën apo forma të tjera të energjisë në mjedis, që kanë potencial domethënës që t’i shkaktojë dëme shëndetit të njeriut, organizmave të gjallë apo ekosistemeve dhe mjedisit në tërësi.

“Ndotës” është personi juridik apo fizik i cili me veprimin apo mosveprimin e tij shkakton ndotjen e mjedisit.

“Ministria” është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor.

“Resurset natyrore” janë të gjithë përbërësit e natyrës që njeriu i shfrytëzon për qëllime ekonomike. Resurset natyrore mund të jenë: të papërsëritshme (lëndët minerale) dhe të përsëritshme (të mirat biologjike, uji, toka e përsëritshme).

“Vlerat e natyrës” janë pjesë të natyrës të cilat meritojnë mbrojtje të veçantë për shkak të ndjeshmërisë së tyre ose interesit shkencor, estetik, kulturor, historik, arsimor dhe ekonomik.

“Shfrytëzimi i qëndrueshëm” nënkupton shfrytëzimin e resurseve natyrore që sigurojnë plotësimin e nevojave të sotme, pa cenuar nevojat e brezave të ardhshëm për këto resurse.

“Zhvillimi i qëndrueshëm” është harmonizimi i zhvillimit ekonomik, dhe mbrojtja e mjedisit për të plotësuar nevojat e të sotmes pa rrezikuar mundësitë që edhe brezat e ardhshëm t’i shfrytëzojnë këto kapacitete dhe t’i përmbushin nevojat e veta.

“Sanimi” është proces i ndërmarrjes së masave për ndalimin e ndotjes dhe degradimin e mëtutjeshëm të mjedisit deri në nivelin i cili është i sigurt për shfrytëzim të mëtutjeshëm të lokacionit, duke përfshirë, rregullimin e hapësirës, revitalizimin dhe rikultivimin.

“Riciklim” është përpunimi i mbeturinave në procesin parësorë apo për dedikim tjetër, duke përfshirë riciklimin biologjik pa shfrytëzim të energjisë.

“Fondi për mbrojtjen e mjedisit” do të thotë instrument ekonomik për stimulimin e mbrojtjes dhe përmirësimin e mjedisit. në Kosovë.

“Publiku” konsiderohet një ose më shumë persona juridik ose fizik, shoqatat e tyre, organizatat apo grupimet.

“Publiku i interesuar” publiku i prekur apo që ka të ngjarë për t’u prekur, ose i cili ka interes, në procedurat vendimmarrëse mjedisore të cilat referohen në këtë ligj. Për qëllim të këtij përkufizimi, organizatat jo-qeveritare të cilat promovojnë mbrojtjen e mjedisit dhe që përmbushin kërkesat e parashtruara sipas ligjit vendor do të konsiderohen si organizata që kanë interes

“Burimet e lëvizshme të ndotjes” janë mjete me motor me djegie të brendshme që lëvizin dhe shkaktojnë ndotje në mjedis.

“Statusi i mjedisit të rrezikuar” është gjendje mjedisore kur tejkalohet shkalla e ndotjes e përcaktuar në bazë të matjeve, hulumtimeve dhe vlerësimit të indikatorëve të gjendjes, në raport me normat e lejuara.

“Instrumentet ekonomike” janë instrumente, të cilat kanë për qëllim të ndikojnë në ndryshimin e sjelljes së subjekteve ekonomike, nëpërmes llogaritjes të shpenzimeve mjedisore për shfrytëzimin e resurseve natyrore.

“Cilësia e mjedisit” konsiderohet përqendrimi i materieve ndotëse në mjedis.

“Kadastr i ndotësve” është grup i të dhënave për burimet e ndotjes, llojin sasinë, mënyrën dhe vendin e shkarkimit, rrjedhjen apo vendosjen e materieve të dëmshme në mjedis, për stabilimentet dhe pajisjet për mbrojtjen e mjedisit si dhe proceset të cilat përdoren për mbrojtjen e mjedisit, të cilat të dhëna mbledhen për periudhën e vitit kalendarik.

“Projekti”- ekzekutimi i punëve ndërtimore, të instalimeve ose skemave të tjera, largimin ose çmontimin e instalimeve ose skemave, intervenimet e tjera në rrethinën e natyrës dhe në peizazh përfshirë nxjerrjen e resurseve minerale dhe atyre që kërkojnë punë rehabilitimi.

“Aplikuesi” personi fizik ose juridik, vendor apo i huaj, i cili është bartës i kërkesës për marrjen e Pëlqimit mjedisor për realizimin e një projekti.

“Pëlqimi mjedisor” vendimi me shkrim i nxjerrë nga Ministria në pajtim me ligj, si parakusht për fillimin e realizimit të projektit.

“Ministri” Ministri kompetent për çështjet e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor.

“Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis” (në tekstin e mëtejshëm: VNM) - identifikimi dhe vlerësimi i ndikimeve të mundshme të projektit në mjedis, konsultimin e autoriteteve mjedisore dhe të publikut, duke marrë parasysh raportin e VNM dhe rezultatet e konsultimeve në vendimmarrje, përcaktimin e metodës për parandalimin, shmangien, zbutjen ose rehabilitimin e ndikimeve të dëmshme në mjedisin dhe shëndetin e njeriut, si dhe dhënien e informatave mbi vendimin.

“Raporti i VNM” rezultati i një vlerësimi të ndikimit në mjedis.

“Përzgjedhja” procesi, gjatë të cilit përcaktohet nëse do të jetë i nevojshëm ose jo një VNM për projekte të caktuara.

“Vendimi i Përzgjedhjes” vendimi se a është i nevojshëm ose jo VNM për një projekt të veçantë.

“Studimi” procesi i identifikimit të informatave minimale që kërkohen për një raport të VNM-së mbi ndikimet e mundshme mjedisore të një projekti të propozuar bazuar në informatat për projektin, si dhe në lokacionin dhe rrethinën e tij.

“Njoftimi i Studimit” një deklaratë me shkrim e lëshuar nga ana e Ministrisë, e cila përmban një mendim mbi informatat lidhur me ndikimet e pritura që duhet të parashtrohen në një Raport të VNM-së.

“Përmbledhja jo-teknike” dokumenti i shkurtër, i ndarë nga dokumentet tjera, që paraqet rezultatet e rëndësishme të raportit të VNM, të shprehura në një format më të thjeshtë dhe më të kuptueshëm për debate publike.

“Ditë” ditë pune.

“Informim Lokal” publikimi i një njoftimi në një gazetë e cila qarkullon në lokalitetin në të cilin do të realizohet projekti i propozuar, në ueb faqe të komunës ku do të realizohet projekti i propozuar dhe në ueb faqen e Ministrisë.

“Planet dhe programet” planet dhe programet, duke përfshirë edhe ato të bashkë financuara nga Bashkimi Evropian ose nga institucionet tjera ndërkombëtare si edhe ndonjë modifikim të tyre, të cilat janë subjekt i përgatitjes ose miratimit (ose që të dyjave), nga ndonjë autoritet në nivel qendror, rajonal apo lokal, ose që janë përgatitur nga ndonjë autoritet për miratim përmes një procedure legjislative, rregullatore dhe administrative nga ana e Parlamentit ose Qeverisë;

“Vlerësimi Strategjik Mjedisor” (VSM) - është proces i vlerësimit të ndikimeve të mundshme në mjedis të një politike, plani ose programi. përgatitja e një raporti të VSM, mbajtjen e konsultimeve, marrjen parasysh të këtij raporti dhe të rezultateve të konsultimeve në vendimmarrje si dhe ofrimin e informacioneve lidhur me vendimin në pajtim me ligjin;

“Raporti i Vlerësimit Strategjik Mjedisor” (Raporti VSM) - një pjesë të dokumentacionit të planit ose programit i cili përmban informacionet e kërkuara me këtë ligj;

“Komisioni” trupi i propozuar nga ministri dhe të miratuar nga Qeveria, në rastet kur vet Ministria është autoritet përgjegjës i planit ose programit;

“Trupat konsultativ” Ministrinë, ose në rastet kur Ministria është vet autoritet përgjegjës, atëherë Komisionin; dhe cilindo trup tjetër të përcaktuar me ligj i cili ka përgjegjësi specifike për mjedisin dhe për të cilin Ministria konsideron se mund të shqetësohet për planin ose programin e propozuar;

1.1 Të Dhëna Historike

Lipjani si vendbanim është që nga koha romake, vendbanimet e komunës së Lipjanit janë formuar në mënyrë spontane, pa ndonjë rregull të planifikimit hapësinor apo urban. Madje, edhe pjesa më e madhe e vet qytetit të Lipjanit është zhvilluar në mënyrë spontane, ndërsa vetëm një pjesë e qytetit është zhvilluar në bazë të planeve rregullative. Forma e parregullt e vendbanimeve është si pasojë e kushteve natyrore në terren, por edhe faktorëve shoqëror-ekonomik dhe historik.

Për shkak të kërkesave të reja për njësi banimi në territorin e komunës së Lipjanit ka ndodhur edhe një tjetërsim intensiv në përdorimin e tokës, duke konvertuar në truall ndërtimi sipërfaqe të gjera dikur me përdorim bujqësor në periferi të disa vendbanimeve, dhe duke rritur intensitetin dhe koeficientin e ndërtimit.

Në pjesën më të madhe, mënyra e akomodimit të popullsisë ka qenë e paplanifikuar, dhe e përqendruar sidomos në zonat periferike të vendbanimeve dhe në zonat afër rrugëve. Kjo gjë ka vënë nën presion edhe infrastrukturën dhe shërbimet ekzistuese, të cilat nuk kanë arritur t'u përgjigjen kërkesave në rritje si pasojë e këtij zhvillimi. Orientimi i zhvillimit të Lipjanit për të siguruar shërbime efektive (dhe funksionale) dhe sigurimi i qëndrueshmërisë së aspekteve mjedisore të komunës ka qenë i tillë që as nuk i është afruar niveleve të planifikuara apo të kërkuara. Sigurisht, zhvillimet ekzistuese për Lipjanin, janë të pamjaftueshme dhe jorealiste për t'u përgjigjur nevojave hapësinore dhe kërkesave të zhvillimit të Lipjanit në 20 viteve të fundit.

Duke qenë të ndërgjegjshëm për situatën, dhe duke njohur nevojën për orientim të zhvillimit në Lipjan, Komuna e Lipjanit në vitin 2013 vendosi të zhvillojë Planin Zhvillimor Komunal.

Procesi dhe qëllimet e zhvillimit të planit nga detyra projektuese përmbledhen si më poshtë:

- Të japë një profil të gjendjes së tanishme për të pasur një analizë të faktorëve me ndikim në zhvillimin e komunës së Lipjanit, si tani edhe në të ardhmen;
- Të bëjë një analizë të profilit të siguruar duke identifikuar tendencat dhe faktorët e zhvillimit që do të kenë një ndikim kyç në zhvillimin dhe planifikimin e komunës në 10+ vitet në vijim;
- Të identifikojë perspektivat e zhvillimit të komunës në një vizion, parime dhe prioritet strategjike për komunën e Lipjanit.
- Të bëjë shtrirjen hapësinore të zhvillimeve në kornizën e zhvillimit hapësinor

Një kërkesë ligjore për planin zhvillimor komunal është vlerësimi i ndikimeve potenciale nga zbatimi i këtij plani në mjedis. Ky Vlerësim Strategjik Mjedisor (VSM) ka për qëllim t'i sigurojë komunës së Lipjanit një seri rregullash dhe kriteresh mjedisore të nevojshme për t'u zbatuar, të përmbledhura këto në një raport VSM-je që do të kalojë nga konsultimi i publikut, dhe më tej nga miratimi përfundimtar eventual nga Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit (MEA)

1.2. Nevoja për Vlerësim Strategjik Mjedisor

Pothuajse nuk ka asnjë zhvillim nga ana njerëzore që mos të shkaktojë ndikim mjedisor, në shkallë të ndryshme. Kjo është arsyeja se pse tashmë i është dhënë gjithmonë e më shumë rëndësi aspekteve mjedisore të zhvillimit dhe qëndrueshmërisë në tërësi të investimeve të propozuara. Bazuar në parimin mjedisor të "parandalimit" sipas të cilit çdo ndërhyrje e planifikuar duhet të provojë paraprakisht që nuk do të ketë pasoja negative në mjedis, të gjitha vendet me legjislacion mjedisor bashkëkohor kryejnë atë që quhet Vlerësim i Ndikimit në Mjedis (VNM) për çdo ndërhyrje apo investim konkret.

Po ashtu, edhe politikat, planet, dhe programet mund të kenë ndikime mjedisore. Nëse nuk hartohen mbi baza të shëndosha parimore edhe mjedisore, planet apo strategjitë mund të përfundojnë duke shkaktuar dëme mjedisore afatgjata dhe të llojit strategjik. Për këtë specifikë, ato i nënshtrohen një procedure të veçantë dhe të ndryshme nga VNM-ja, siç është Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM).

Procesi i VSM-se është një detyrim ligjor për politikat, planet apo programet. VSM është një

instrument i rëndësishëm për të integruar konsiderata mjedisore në përgatitjen dhe në miratimin e planeve dhe të programeve të caktuara, të cilat kanë të ngjarë që të kenë efekte domethënëse mbi mjedisin. Vlerësimi Strategjik Mjedisor është procesi dhe sistemi i përfshirjes së konsideratave mjedisore brenda politikave, planeve, programeve, apo strategjive.

1.3. Objektivat e VSM për Hartën Zonale të komunës së Lipjanit

Objektivi kryesor i VSM-së është orientimi i Hartës Zonale Komunale të Lipjanit për minimizimin e çdo ndikimi potencial negativ që mund të rezultojë nga zbatimi i tij. Kjo VSM identifikon ndikimet e mundshme mjedisore të HZK-së, vlerëson ndikimet e mundshme, jep rrugët e minimizimit apo shmangies së tyre. VSM analizon disa skenarë. Skenari “0”, pra “të mos bërit asgjë” në Lipjan do të çonte me shumë gjasa në një spirale të përshpejtuar të përkeqësimit mjedisor të deritanishëm. Në vend të kësaj, VSM-ja synon të orientojë planin për realizimin e objektivave të tij në një mënyrë të qëndrueshme.

Objektivat e HZK-së:

- rritur hapësirat e hapura ose sipërfaqet e gjelbëra;
- ofruar përmirësim të trafikut dhe lëvizje të këmbësorëve;
- ruajtur sipërfaqet kulturore dhe historike;
- ruajtur tokën bujqësore;
- krijuar ndërtesa dhe hapësira publike dhe sociale prej të cilave përfiton komuniteti;
- përfshirë dhe përmirësuar vendbanimet joformale;
- ofruar mundësi të tjera të dëshiruara nga Komuna në përputhje me PZHK.

Për Hartën Zonale Komunale të Lipjanit, vlerësimi merret veçanërisht me ndikimin mjedisor që mund të ketë zbatimi i hartës. Siç u tha në paragrafin më sipër, skenari “0” nuk është zgjidhja e duhur, pasi gjendja aktuale mjedisore në Lipjan është ekstremisht e dobët po t’i referohemi standardeve evropiane, dhe do të përkeqësohet edhe më shumë nëse vazhdon rritja e paplanifikuar.

Veçanërisht për HZK-në, ky vlerësim shqyrton aspektet mjedisore të zhvillimit të planit në lidhje me tendencat dhe situatën aktuale dhe bën një analizë të:

- mjedisit komunal në tërësi – përdorimit të tokës, florës, faunës, cilësisë së ajrit dhe ujit, rekreacionit aktiv dhe pasiv, hot-spoteve potenciale të ndotjes, zonave me bukuri natyrore apo me ndjeshmëri të veçantë mjedisore, zonave potencialisht të ekspozueshme ndaj rreziqeve natyrore;
- mjedisit dhe trashëgimisë së ndërtuar – monumentet e godinat arkeologjike, kulturore dhe historike, aspektet dhe vlerat peizazhistike, qendrat historike;
- veprimtarive ekonomike dhe shoqërore – të tilla si tregtia, industria, shëndeti dhe arsimi, si dhe ndikimi që këto kanë mbi mjedisin.
- infrastrukturës dhe sigurimit të shërbimeve – sigurimi (burimor) i ujit, energjisë dhe telekomunikacioneve; menaxhimi i mbetjeve të ngurta dhe të lëngshme; qarkullimi dhe lëvizshmëria në rrugë dhe transport; lëvizshmëria alternative;

1.4. Raporti Përfundimtar

Raporti Përfundimtar do të jetë rezultati kryesor raportues i procesit të VSM-së. Mbas shqyrtimeve dhe komenteve të komunës së Lipjanit, si edhe debateve me publikun, do shihen pyetjet, komentet apo sugjerimet që dalin gjatë procesit, do u jepet përgjigje dhe do integrohen nëse gjykohen të drejta, dhe në fund do të prodhohet Raporti Përfundimtar për miratim nga Komuna e Lipjanit dhe Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor.

Ky kapitull i parë jep sfondin dhe të dhënat historike, si dhe shpjegon nevojën për një VSM, duke detajuar edhe objektivat e VSM-së. Kapitulli i dytë mbulon paraqitjen e kuadrit ligjor dhe institucional mbi të cilin bazohet procesi i zhvillimit të raportit të VSM-së. Kapitulli i tretë trajton

procesin dhe metodologjinë e VSM si edhe jep burimet e shkruara apo takimet e kryera ku autoret janë bazuar në kuadër të përgatitjes së projekt-raportit përfundimtar të VSM-së.

Kapitulli i katërt bën një përmbledhje të qëllimit dhe komponentëve të Hartës Zonale Komunale të Lipjanit (HZK-së) dhe të mënyrës së integritit të tij me planet e tjera, duke vënë theksin tek aspektet mjedisore. Shpjegohet nevoja për hartën, objektivat dhe shtrirja e saj, përpunimi dhe zbatimi i HZK-së, shkalla në të cilën HZK-ja ndikon në planet e tjera.

Në kapitullin e pestë jepet një shqyrtim i gjendjes mjedisore ekzistuese në komunën e Lipjanit përfshi paraqitjen e problematikave kryesore në cilësinë mjedisore të ujit, ajrit, biodiversitetit dhe tokës, nivelit të zhurmave dhe shëndetit publik.

Kapitulli i gjashtë përmban analizën mjedisore të alternativave, e cila ballafaqon alternativën "0" (mos bëj asgjë), duke e ballafaquar me alternativën e zhvillimit sipas modelit të zgjerimit të planit të qendrës, dhe me alternativën sipas HZK-së.

Në kapitullin e shtatë jepen parimet kryesore mjedisore dhe shqyrtohen objektivat strategjike të zhvillimit urban. Jepen disa veprime konkrete që mund të realizohen në mbështetje të objektivave strategjike. Gjithashtu paraqiten në mënyrë të detajuar edhe kriteret mjedisore që kufizojnë zhvillimin komunal, kriteret të ndara në katër kategori bazë.

Kapitulli i tetë paraqet ndikimet e mundshme mjedisore nga HZK-ja si edhe masat zbutëse të propozuara. Vlerësohen ndikimet si pozitive dhe negative nga alternativat e zhvillimeve të HZK-së, me objektiv që të përmirësohet cilësia e jetës së banorëve të Lipjanit që banojnë aktualisht dhe që do të akomodohen në të ardhmen. Në përgjithësi masat zbutëse do të synojnë që të përmirësojnë gjendjen ekzistuese aty ku standardet mjedisore janë të cenuara dhe të sigurojnë që zhvillimet në zonat e tjera dhe ato që do të integrohen rishtazi në Hartën Zonale të bëhen në përputhje me standardet mjedisore.

Kapitulli i nëntë trajton aspektet e monitorimit afatgjatë për verifikimin e qëndrueshmërisë së zbatimit të planit. Do të monitorohen treguesit e objektivave të mbrojtjes së mjedisit me qëllim që realizimi i objektivave të bëhet i matshëm për çdo element mjedisor.

Raporti paraqet përfundimet me një përmbledhje të shkurtër dhe sugjeron disa prej veprimeve kryesore mjedisore që duhen ndërmarrë dhe pasur parasysh gjatë zbatimit të HZK-së dhe detajimit të punës gjatë hartimit të Planeve urbane dhe rregulluese.

2.0 KORNIZA LIGJORE DHE INSTITUCIONALE

2.1 Direktiva VSM e BE-së

Direktiva e BE-së 2001/42/EC mbi vlerësimin e efekteve të planeve dhe të programeve të caktuara në mjedis u aprovua më 27.06.2001. Kjo direktivë vlen për një varg të gjerë të planeve dhe të programeve publike (p.sh. mbi shfrytëzimin e tokës, transportin, energjinë, mbeturinat, bujqësinë, etj.). Kjo direktivë nuk ju referohet politikave. Direktiva (Parlament i Evropian..., 2001) thotë që planet dhe programet në kuptim të Direktivës VSM duhet të përgatiten dhe të aprovohen nga një autoritet (në nivel kombëtar, rajonal apo lokal) dhe të urdhërohen nga dispozitat legislative, rregulluese ose administrative.

Një VSM është i obligueshëm për planet/programet si vijon:

- Përgatiten e planeve për bujqësi, pylltari, peshkim, energjetikë, industri, transport, menaxhim të mbeturinave/ujit, telekomunikim, turizëm, planifikimin të qytetit & vendit ose shfrytëzim të tokës dhe të cilat vendosin kornizën për miratimin e zhvillimit të ardhshëm të projekteve të shënuara në listën e Direktivës për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (VNM);

- Janë përcaktuar për të kërkuar një vlerësim sipas Direktivës së Vendbanimeve. Gjerësisht, për planet/programet që nuk janë të përfshira më lart, shtetet anëtare duhet ta kryejnë një procedurë të shoshitjes për ta përcaktuar nëse planet/programet ka mundësi të kenë efekte domethënëse mjedisore. Nëse kanë efekte domethënëse nevojitet një VSM. Procedura e shoshitjes bazohet në kriteret e përcaktuara në Shtojcën II të Direktivës.

Procedura VSM mund të përmblihet si vijon: raporti VSM përgatitet dhe në të identifikohen efektet domethënëse të mundshme në mjedis dhe alternativa të arsyeshme të planit ose të programit të propozuar. Autoritetet publike dhe mjedisore informohen dhe konsultohen lidhur me projektin e planit ose të programit dhe përgatitet raporti VSM. Raporti VSM dhe rezultatet e konsultimeve merren parasysh para aprovimit. Kur të aprovohet plani ose programi, informohen autoritetet mjedisore dhe opinioni dhe informatat përkatëse vihen në dispozicion të tyre. Në mënyrë që të identifikohen efektet e pa parashikueshme të pafavorshme në një fazë të hershme, efektet domethënëse mjedisore të planit ose të programit duhet të monitorohen.

2.2 Direktiva të tjera të BE-së

Ekzistojnë shumë direktiva të tjera të BE-së me të cilat Direktiva VSM ka lidhje të qarta dhe të cilat janë të rëndësishme nëse janë duke u shqyrtuar çështjet mjedisore dhe të. Sipas Marsden (2008) VSM-ja ka lidhje të ngushta procedurale me Direktivën VNM, në veçanti me që vlerësimi i mjedisit për sektorët e shënuar nën këtë të fundit duhet ta vendosë kornizën për projektet e shënuara nën këtë të parën. Po ashtu ka lidhje të ngushta procedurale me Direktivën për Vendbanimet, e cila përmendet qartë në direktivën VSM. Direktiva Kornizë për Ujërat bashkërisht me Direktivën për Vendbanimet përmban kërkesat e veta jo vetëm për paraqitjen e planeve dhe të programeve, por po ashtu edhe të vlerësimit, duke nxitur nevojën për procedura të bashkërenduara ndërmjet ligjeve të ndryshme.

2.3. Strategjia 2020 e BE-së

Përveç dokumenteve të sipërpërmendura legjislative të BE-së, strategjia 2020 e BE-së me prioritetet, objektivat dhe nismat më të mëdha¹ është dokument i rëndësishëm i politikave si për vetë BE-në ashtu edhe për rajonet fqinje, në veçanti Ballkanin Perëndimor me që bashkëpunimi rajonal me këtë rajon është identifikuar si njëri prej prioritetëve të politikave për BE-në. Në kuadër të strategjisë 2020 të BE-së (Komisioni Evropian, 2010) zgjerimi i mundshëm i BE-së me vendet e Ballkanit Perëndimor është identifikuar si mjet i jashtëm i politikave për zhvillim dhe vende pune. Prioritetet e strategjisë janë “zhvillimi i shpejtë, i qëndrueshëm gjithëpërfshirës”. Janë shtatë nisma të mëdha, prej të cilave *Evropa efikase sa ju përket burimeve dhe Një politikë industriale për epokën e globalizimit* janë drejtpërdrejt të lidhur me çështje të qëndrueshmërisë, por nismat e tjera si *Agjenda digjitale për Evropën, Unioni i përtëritjeve, Rinia në lëvizje, Një agjendë për shkathtësi dhe vende të reja pune dhe Platforma evropiane kundër varfërisë* do të mundeshin po ashtu të kontribuonin në parimin e zhvillimit të qëndrueshëm po të zbatoheshin në mënyrë efikase. Në strategji poashtu përfshihen objektivat e matshëm që duhet të arrihen gjatë periudhës së zbatimit, nuk ka dyshim që është plotësisht e dobishme sipër shtetet anëtare aktuale ashtu edhe për ato të ardhshmet që të bashkëpunojnë në mënyrë që t'i arrijnë objektivat mjedisore të strategjisë siç është zvogëlimi prej 20% i emetimeve të gazrave të serrave, 20% rritje të shkallës së energjisë nga gjëra tepër të rritshme dhe nga efikasiteti i energjisë. Prandaj është e arsyeshme që drejtimi i këtyre

¹http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

objektivave të integrohet në strategjitë dhe në planet e veprimit mjedisore kombëtare, rajonale dhe lokale, përfshirë procedurat për vlerësimin strategjik të mjedisit.

2.4 Objektivat Zhvillimore të Mijëvjeçarit të KB

KB kanë një rol aktiv në zhvillimin e Kosovës, edhe pse Kosova nuk është shtet anëtar, KB vepron në Kosovë nën mandatin e misionit UNMIK në mënyrë që t'i sigurojë kushtet për jetë të qetë dhe normale për të gjithë banorët e Kosovës dhe për avancimin e stabilitetit rajonal në Ballkanin Perëndimor. Objektivat strategjike të KB janë aprovuar në vitin 2000, kur udhëheqësit botërorë u mbledhën në Nju Jork për të marrë pjesë në Samitin e Mijëvjeçarit, pjesëmarrësit aprovuan Deklaratën e Mijëvjeçarit të KB (Asambleja e Përgjithshme e KB, 2000) me qëllimin kryesor të përgjithshëm për ta zvogëluar varfërinë me afatin e fundit kohor vitin 2015. Kjo nismë është bërë e njohur si Objektivat Zhvillimore të Mijëvjeçarit². Janë 7 objektiva me qëllime specifike, një prej objektivave i kushtohet qëndrueshmërisë mjedisore, në mënyrë që të sigurohet vendosja e qëllimeve në vijim:

- Integrimi i parimeve të zhvillimit të qëndrueshëm në politikat dhe programet e vendit dhe kthim i mbrapsht i humbjes së burimeve mjedisore;
- Zvogëlimi i humbjeve të biodiversitetit duke arritur deri më 2010 një zvogëlim domethënës të shkallës së humbjes;
- Përgjysmimi i përqindjes së popullsisë pa qasje të qëndrueshme tek uji i sigurt i pijshëm dhe higjiena publike themelore deri në vitin 2015;
- Deri më 2020 të arrihet një përmirësim i rëndësishëm në jetët e sëpaku 100 banorëve të lagjeve të varfra.

2.5 Konventa Århus, Konventa Espoo dhe Protokolli i Kievit

2.5.1 Konventa Århus

Kjo Konventë (Konventa për qasje në informata, pjesëmarrje publike në vendimmarrje dhe qasje në drejtësi për çështjet mjedisore) është aprovuar më 25 qershor 1998 në qytetin danez të Aarhus (Århus) në Konferencën e Katërt Ministrore si pjesë e procesit "Mjedisi për Evropën". Ajo hyri në fuqi më 30 tetor 2001.

Konventa Århus vendosë një numër të të drejtave të opinionit në lidhje me mjedisin. Sipas konventës (Konventa UNE CE mbi Qasjen..., 1998) 'Nga palët në këtë Konventë të kërkohet t'i hartoj në disa pozitat e nevojshme ashtu që autoritetet publike (në nivel kombëtar, rajonal apo lokal) do të kontribuojnë që këto të drejta të bëhen efektive. Konventa parashikon:

- Të drejtën e secilit që të marrë informata për mjedisin të cilat i mbajnë autoritetet publike. Këtu mund të përfshihen informatat lidhur me gjendjen e mjedisit, por po ashtu edhe politikat ose masat e ndërmarra. Kërkuesit kanë të drejtë t'i marrin këto informata brenda një muaji pas bërjes së kërkesës dhe pa treguar arsyen pse ju nevojiten ato. Përveç kësaj, sipas Konventës autoritetet publike janë të obliguara që në mënyrë aktive t'i shpërndajnë informatat për mjedisin të cilat i posedojnë;
- Të drejtën për të marrë pjesë në vendimmarrjen për mjedisin. Autoritetet publike duhet t'i bëjnë përgatitjet që t'ia mundësojnë opinionit të influencuar dhe organizatave jo qeveritare për mjedisin që të bëjnë komente, për shembull, lidhur me propozimet për projektet të cilat

²http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

ndikojnë në mjedis, ose për planet dhe programet që kanë të bëjnë me mjedisin, që këto komente të merren parasysh në vendimmarrje dhe informatat të ofrohen në vendimet përfundimtare dhe në arsyet për atë vendim;

- të drejtën për rishikimin e procedurave për kundërshtimin e vendimeve publike të cilat janë marrë pa i respektuar dy të drejtat e sipërpërmendura ose të drejtën mjedisore në për gjithësi.

2.5.2 Konventa ESPOO

Konventa Espoo (EIA) (Konventa UNECE mbi Mjedisin, 1991) përcakton obligimet e palëve për ta vlerësuar ndikimin në mjedis të aktiviteteve të caktuara në një fazë të hershme të planifikimit. Poashtu i formulon obligimet e përgjithshme të shteteve për ta njoftuar njëra tjetrën dhe për t'u këshilluar me njëra tjetrën lidhur me të gjitha projekte të mëdha që janë në shqyrtim dhe që ka gjasa të kenë ndikim të rëndësishëm të pafavorshëm në mjedis përtej kufijve. Konventa u aprovua më 1991 dhe hyri në fuqi më 10 shtator 1997. Siç thekson Marsden (2008).

2.5.3 Protokollin e Kievit

Është i rëndësishëm për t'u përmendur në kontekst të vlerësimit strategjik të mjedisit, meqë do të mundtë konsiderohej si njëri prej instrumenteve më të rëndësishme ndërkombëtare që parashtron kushte për vlerësimin e propozimeve strategjike (Marsden, 2008). Protokollin është aprovuar në një takim të jashtëzakonshëm të Palëve pjesëmarrëse në Konventën ESPOO, të mbajtur më 21 maj 2003 dhe kërkon nga Palët e saj që t'i vlerësojnë pasojat mjedisore të projekteve të planeve dhe të programeve të tyre zyrtare. Vlerësimi i Strategjik i Mjedisit (VSM) ndërmerret shumë më herët në procesin vendimmarrës se sa vlerësimi i ndikimit mjedisor të projektit (NMP) dhe prandaj konsiderohet si mjet kryesor për zhvillimin e qëndrueshëm. Protokollin poashtu parashikon pjesëmarrje të gjerë publike në vendimmarrjen qeveritare në shumë sektorë të zhvillimit. Protokollin kërkon që vlerësimi strategjik i mjedisit të kryhet për planet dhe programet të cilat përgatiten për bujqësi, pylltari, peshkim, energjetikë, industri përfshirë minierat, transport, zhvillimi rajonal, menaxhim të mbeturinave, menaxhim të ujërave, telekomunikim, turizëm, planifikimi të qytetit ose të fshatit ose shfrytëzim të tokës, dhe të cilat vendosin kornizën për miratimin zhvillimit të ardhshëm për projektet. Sugjerimet për promovimin e pjesëmarrjes publike dhe përfshirja e aktorëve po ashtu janë në përputhje me protokollin.

2.6 Historiku Legjislativ, Organet Administrative Përgjegjëse

2.6.1 Ligji i Kosovës për Planifikim Hapësinor

Ligji për Planifikimin Hapësinor është aprovuar në shtator 2003 dhe është ndryshuar në nëntor 2008 (Ndryshimi i Ligjit për Planifikim Hapësinor, Ligji nr. 03/L-106), ndërkaq në korrik të viti 2013 është aprovuar Ligji i ri i Planifikimit (Ligji Nr. 04/L-174) duke pasur si qëllim kryesor:

- Rregullimin e të gjitha çështjeve që kanë të bëjnë me planifikimin hapësinor dhe urban;
- Duhet t'i respektojë parimet e mbrojtjes së burimeve natyrore të dhe ta përkrahë zhvillimin e qëndrueshëm;
- Duhet t'i përkrahë proceset gjithëpërfshirëse dhe pjesëmarrëse dhe duhet t'i përfshijë të gjitha palët e interesuara dhe komunitetet
- Përkrahja e zhvillimeve hapësinore evropiane që janë duke ndodhur etj.

Sipas Ligji Nr. 04/L-174 në Kosovë ekzistojnë 2 nivele të planifikimit (Qendror dhe lokal) dhe llojet e planeve janë Plani Hapësinor i Kosovës, Harta Zonale e Kosovës, Planet Hapësinore për Zona të Veçanta, Planet Zhvillimore Komunale (PZHK), Harta Zonale e Komunës, dhe Planet Rregulluese Urbane të Hollësishme. Për të gjitha ato lloje të planeve është i obligueshëm rishikimi dhe mundësitë për pjesëmarrje të opinionit. HZK si lloji më i rëndësishëm për detyrën aktuale është plani multi-sektorial për gjithë territorin e komunës që i përcakton kushtet zhvillimore dhe masat për zhvillimin ekonomik, shoqëror dhe hapësinor. Ai duhet ta përfshijë periudhën prej së paku 4 vjetëve dhe ta përfshijë një Plan për zhvillimin e hapësirave urbane dhe fshatrave brenda komunës. Te gjitha nivelet e Planeve duhet të përfshijnë zhvillimin e qëndrueshëm si dhe për secilin Plan obligohet përgatitja e raportit të VSM paralelisht me Planin.

Sipas Ligji Nr. 04/L-174 Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit (MEA) është përgjegjëse për bashkërendimin e planifikimit hapësinor në Kosovë dhe për propozimin për politikën për zhvillim hapësinor në fushën e planifikimit hapësinor, si dhe për hartimin e dokumenteve dhe të raporteve përkatëse për planifikimin hapësinor, shqyrtimin dhe monitorimin e të gjitha dokumenteve planifikuese në mbarë territorin e Kosovës. Ndërsa autoritetet lokale janë përgjegjës për zbatimin zhvillimet urbane të nivelit lokal të cilat duhet të jenë në harmoni me politikën dhe programet nacionale si dhe duke respektuar përgjegjësitë që dalin nga Ligji Nr. 04/L-174.

2.6.2 Ligji i Kosovës për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit (VSM)

Ligji Nr. 03/L-230 nënvizon rëndësinë e integritetit të parimeve për mbrojtjen e mjedisit gjatë përgatitjes, aprovimit dhe realizimit të Planeve dhe të Programeve përkatëse nëse është e qartë që këto të fundit kanë ndikime domethënëse në mjedis. Lista e Planeve dhe e Programeve të obligueshme është e përcaktuar në kuadër të ligjit. Ato Plane nuk mund të aprovohen ose t'i dorëzohen organit legjislativ për aprovim pa raportin VSM. Nëse mendohet që VSM nuk nevojitet vendimi për këtë s' duhet të jetë në formë të shkruar dhe duhet t'i përfshijë arsyet e tij. Raport i VSM-së identifikon, përshkruan dhe vlerëson ndikime të mundshme të rëndësishme në mjedis nga zbatimi i Planit ose Programit dhe vlerëson alternativat e arsyeshme. Kërkesat përcaktohen në Ligj në mënyrë që t'iu ofrojnë qasje në dokumente të VSM-së organeve këshilluese dhe opinionit të përgjithshëm. Projekti i dokumenteve VSM-së është një dokument për diskutim publik. Në kuadër të ligjit përcaktohet kërkesa të posaçme për raste të këshillimeve ndërkufitare. Para se të aprovohet raporti VSM, ministria duhet ta shqyrtojë atë dhe të pajtohet me të. Po ashtu janë përcaktuar procedurat për informimin lidhur me aprovimin e vendimeve, për monitorimin dhe mbikëqyrjen. Shtojcat e ligjit përmbajnë kriteret të caktuara për përcaktimin e rëndësisë së mundshme të ndikimeve në mjedis dhe informatat e nevojshme që duhet të ofrohen në raportet VSM si edhe kriteret për vlerësimin e raporteve të VSM-së.

2.6.3 Planet dhe programet e tjera të rëndësishme

Përveç legjislacionit raporti i VSM-së duhet të merr parasysh edhe Planin Hapësinor të Kosovës 2010-2020+, Strategjinë për Mjedisin dhe Plani e Veprimit në Mjedis, si dhe disa Plane, Programe dhe dokumente të ndryshme të politikave të përgatitura dhe të lëshuara rishtazi nga autoritetet nacionale dhe institucionet e tjera relevante për të vazhduar më tutje me zbatimin e objektivave strategjike dhe të kërkesave ligjore.

3.0. PROCESI DHE METODOLOGJIA E VSM

3.1. Metodologjia

Kryerja e VSM për programe, plane zhvillimore dhe projekte të mëdha është detyrim ligjor.

Qëllimi i raportit të VSM-së për Hartën Zonale Komunale të Lipjanit është që të bëjë identifikimin, përshkrimin dhe vlerësimin e ndikimeve të rëndësishme që mund të rezultojnë nga zbatimi i Hartës Zonale Komunale, si edhe të japë alternativën më të favorshme për zhvillimin e tij nga pikëpamja mjedisore. Në raportin e VSM-së duhet të përfshihen edhe propozimi i masave për mënjanimin dhe zbutjen e ndikimeve të dëmshme nga zhvillimi i Hartës Zonale Komunale të propozuar.

Metodologjia për hartimin e raportit të VSM është në përputhje me ligjin për VSM Nr. 03/L-230, i cili është transpozim i direktivës së BE: 2001/42/EC „Mbi Vlerësimin e Efekteve të disa Planeve dhe Programeve në Mjedis”.

Mbështetur në sa më sipër raporti i VSM do të përfshijë pikat e mëposhtme:

- a) një përmbledhje të informacionit bazë për vlerësimin mjedisor;
- b) përshkrim të Vizionit, prioritet dhe objektivave kryesore të Hartës Zonale Komunale dhe marrëdhëniet e tij me politikat, planet dhe programet e tjera që kanë lidhje me të;
- c) përshkrim të aspekteve të gjendjes aktuale të mjedisit si edhe zhvillimin e pritur të tij në rast se nuk zbatohet plani ;
- d) përshkrim të karakteristikave mjedisore të zonave që ka mundësi të ndikohen në mënyrë të konsiderueshme nga plani;
- e) përshkrim të problemeve ekzistuese mjedisore të cilat kanë lidhje me hartën;
- f) përshkrim të objektivave për mbrojtjen e mjedisit të përcaktuara në nivel kombëtar ose ndërkombëtar, të cilat kanë të bëjnë me planin dhe programin si dhe mënyrat në të cilat këto objektiva janë marrë parasysh gjatë përgatitjes së raportit;
- g) përshkrim të ndikimeve të mundshme dhe të konsiderueshme në mjedis duke përfshirë shëndetin publik, florën, faunën, biodiversitetin, tokën, klimën, ajrin, ujin, peizazhin, zonat natyrore, vlerat materiale, trashëgiminë kulturore si dhe ndërveprimin ndërmjet këtyre faktorëve.;
- h) Përshkrim të masave të parashikuara për të parandaluar, reduktuar ose lehtësuar ndikimet negative në mjedis, të cilat mund të rezultojnë nga zbatimi i hartës.
- i) një përmbledhje për përzgjedhjen e alternativave të shqyrtuara, duke përfshirë vështirësitë e ndryshme ose mungesën e të dhënave që hasen gjatë përpilimit të raportit.
- j) përshkrimin e masave të parashikuara për monitorimin e ndikimeve.

Hartës Zonale Komunale për numrin e madh dhe diversitetin e gjerë të problematikes që trajton, kërkon konsultimin e një game të konsiderueshme dokumentacioni. Behet fjalë për plane, raporte, projekte, studime dhe literature teknike nga sektorë të ndryshëm ekonomik dhe social. Ky dokumentacion përveç materialeve që dispononte vete Grupi hartues i VSM-s, u siguroi nga komuna e Lipjanit, institucioneve të tjera publike dhe kërkimet në internet. Më poshtë po rendisim disa nga dokumentet kryesore që u përdoren në trajtimin e aspekteve të ndryshme mjedisore për komunën e Lipjanit dhe më gjerë.

3.2. Literatura dhe Burime të Shkruara Informimi për VSM

Materiali që përben Detyrën e Projektimit, sqaruar në dokument si Harta Zonale Komunale i hartuar nga grupet punuese, trajton në mënyrë serioze problemet mjedisore të komunës së Lipjanit.

Ky dokument ndër të tjera përmban informacion lidhur me shtrirjen gjeografike, gjeologjinë, sizmiken, hidrologjinë, hidrografinë, mbetjet e natyrave të ndryshme, cilësinë e ajrit, ndotjen e burimeve ujore, ekonominë, infrastrukturën, transportin, urbanistikën, informacion mbi sektorët socio-ekonomik. Në përgjithësi materiali është i kompletuar, në veçanti në trajtimin e problemeve mjedisore me të cilat përballet komuna. Ai përmban të dhëna analitike mbi mjedisin fizik, mbetjet, cilësinë e ajrit dhe të

ujërave sipërfaqësore, etj.

Plani hapësinor i Kosovës dhe Plani i Kosovës për Veprim në mjedis kanë përcaktuar vizionin për mjedisin i cili përkufizohet si: zhvillimi i qëndrueshëm i vendit duke mbrojtur pasuritë natyrore nga ndotja dhe dëmtimi dhe promovimi i vlerave mjedisore.

Për realizimin e këtyre perspektivave, investimet për mbrojtjen e mjedisit me qëllim që standardet e Bashkimit Europian të mund të arrihen brenda viteve të ardhshëm do të fokusohen në fushat e mëposhtme:

- Trajtimi i ujërave të ndotura;
- Menaxhimi i mbetjeve të ngurta dhe ndërtimi i vend-depozitimeve sipas standardeve të BE;
- Mbyllja në zonat e ndryshme të vend-depozitimeve ekzistuese;
- Rehabilitimi i tokave të ndotura dhe burimeve të ndotjes;
- Përmirësime teknologjike në objektet industriale

Drejtimet e mësipërme për rehabilitimin dhe mbrojtjen e mjedisit, janë probleme prioritare për komunën e Lipjanit.

Hartës Zonale Komunale e Lipjanit paraqet një plan të hapësirës së Lipjanit dhe propozon zhvillime të përdorimit të tokës e të infrastrukturës. Ajo nënvizon gjithashtu edhe nevojën për të adresuar boshllëqet financiare, njerëzore e të burimeve institucionale për një ekzekutim efektiv të planifikimit. Mbi bazën e programit të Qeverisë për mbrojtjen e mjedisit, ajo përcakton edhe qëllimet të cilat në mënyrë të përmblodhur janë:

- Përmbushja e standardeve të kërkuara (BE, Organizata Botërore e Shëndetësisë - OBSH) për cilësinë e ajrit, ujit (furnizim dhe trajtim), zhurmat, mbetjet urbane, zonat e mbrojtura etj, me qëllim përmirësimin e cilësisë së jetës;
- Ulja e nivelit të çlirimit të gazeve të efektit serrë dhe substancave ozon-holluese, me qëllim që të kontribuohet për parandalimin e ndryshimit të klimës;
- Mbrojtja dhe mirëmbajtja e të gjitha burimeve të ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë për përdorim aktual dhe në të ardhmen;
- Mbrojtja dhe përmirësimi i tokës, me qëllim që të shtohet në maksimum pjelloria, të minimizohet erozioni dhe të parandalohet ndotja;
- Mbrojtja dhe shtimi i biodiversitetit, zonave dhe specieve të mbrojtura, me qëllim që të ruhet trashëgimia natyrore dhe kulturore e mjedisit tonë në përputhje me angazhimet tona evropiane dhe ndërkombëtare;
- Një sistem i integruar dhe efikas i planifikimit hapësinor dhe i zhvillimit, i cili merr në konsideratë në mënyrë të ekuilibruar objektivat ekonomike, sociale dhe mjedisore, dhe;
- Riparimin dhe rikthimin në gjendjen e mëparshme të zonave që kanë pësuar dëme të mëdha mjedisore, me qëllim që të eliminohen kërcënimet ndaj shëndetit publik dhe biodiversitetit, si rezultat i këtyre dëmtimeve.

Pothuajse të gjitha këto probleme mjedisore për të cilat Plani ka përcaktuar synimet, janë probleme me të cilat ndeshet edhe komuna e Lipjanit. Zbutja dhe zgjidhja e tyre përben një kontribut madhor në realizimin e këtij Plani.

Për një vlerësim sa më real të situatës mjedisore në komunën e Lipjanit dhe luhatjen e saj në vite, krahas të dhënave për problematiken mjedisore të Komunës të nxjerra nga Detyra e Projektimit (Hartës Zonale Komunale), informacione më të gjëra dhe sistematike të ndotjes së ajrit, ujit në lumenjtë e komunës së Lipjanit, zhurmave, menaxhimit të mbetjeve, etj, u gjeten në Raportet Hartës Zonale Komunale dhe dokumente tjera të nivelit qendrorë, përgatitur institucionet e ndryshme të Republikës së Kosovës.

3.3. Takime dhe Biseda me Përfaqësues të Institucioneve

Autoret e raportit të VSM-së kanë pasur fatin të jenë përfshirë në shumë takime dhe mbledhje me përfaqësues, me institucione të ndryshme në kuadër të hartimit të HZK-së.

Grupet punuese me përfaqësues të institucioneve profesionale të qeverisjes komunale dhe qendrore, si edhe botës akademike dhe ekspertë të pavarur kanë zhvilluar një dyzinë mbledhjesh për të

përcaktuar ecurinë e HZK-së qysh nga fillimi deri tek debatet mbi zgjidhjet hapësinore apo infrastrukture. Shënimet e këtyre mbledhjeve janë bërë pjesë e shqyrtimit nga autoret në kuadër të përgatitjes së raportit të VSM-së.

Në mënyrë të ngjashme, Grupet punuese me përfaqësues të institucioneve të qeverisjes komunale dhe qendrore, me përfaqësues edhe të shoqërisë civile dhe sektorit privat gjatë disa takimeve kanë debatuar për vizionin e zhvillimit të komunës në nivel me të gjerë. Edhe shënimet e këtyre takimeve janë shqyrtuar nga autoret e raportit të VSM - së.

Nga procesverbalet e mbledhjeve dhe takimet me anëtar të Grupeve punuese të komunës së Lipjanit, si edhe me drejtorinë e planifikimit urban dhe mbrojtje të mjedisit pranë kësaj komune, janë marre informacione dhe të dhëna të ndryshme që lidhen me shtrirjen e komunës (gjeografia), projeksione të popullsisë në zona të ndryshme të komunës, zonimin, peizazhin, infrastrukturën rrugore, zonat rekreative, zonat e ndotura, menaxhimin e mbetjeve, infrastruktura e ujit të pijshëm, ujërave të zeza dhe të bardha, zonat e parkimit. Këto informacione dhe takime kanë ndihmuar grupin e hartimit të VSM-së, të fokusohet më mirë në zona ekzistuese të Komunës dhe sipërfaqe që mendohet t'i shtohen, ku parashikohen zhvillime të caktuara.

Gjithashtu takime janë realizuar me përfaqësues të Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor lidhur me problematiken mjedisore në komunën e Lipjanit, zonat e ndotura mjedisore (hot spote) dhe zonat me rëndësi ekologjike. Këto takime kanë ndihmuar autoret veçanërisht në hartimin e kriterëve kufizues mjedisore.

3.4. Struktura e Raportit të VSM-së

Kapitujt e mësipërm paraqiten sfondin, të dhënat historike, nevojën për VSM, përfshi kuadrin ligjor dhe institucional mbi të cilin bazohet procesi i zhvillimit të raportit të VSM-së. U paraqit gjithashtu procesi dhe metodologjia për VSM si edhe burimet e shkruara apo takimet e kryera ku autoret janë bazuar në kuadër të përgatitjes së draft raportit përfundimtar të VSM-së.

Kapitulli i katërt paraqet nevojën dhe objektivat e HZK-së, si edhe marrëdhëniet e saj me planet dhe programet që kanë lidhje me të. Paraqitet një përmbledhje të qëllimit dhe komponentëve të HZK-së dhe të mënyrës së integritit të saj me planet e tjera të qytetit, duke vënë theksin tek aspektet mjedisore.

Situata mjedisore në komunën e Lipjanit paraqitet në kapitullin e pestë. Këtu pasqyrohet situata mjedisore, përfshirë infrastrukturën dhe aspekte socio-ekonomike, në komunën e Lipjanit dhe rreth e saj.

Mbështetur në publikimet mbi gjendjen e mjedisit në komunën e Lipjanit do të analizohen treguesit e cilësisë së mjedisit, fizik dhe biologjik (gjeologjia, hidrologjia, sizmika, përdorimi i tokës, biodiversiteti, cilësia e ajrit, e ujërave sipërfaqësore, ndotja e tokës, pikat e nxehta mjedisore, niveli i zhurmave, menaxhimi i mbetjeve në përgjithësi dhe atyre urbane në veçanti, sipërfaqet e gjelbra, etj). Mbi bazën e kësaj analize do të vlerësohet situata mjedisore aktuale dhe do të identifikohen zonat me problematike të qytetit si në aspektin e ndotjes ashtu dhe vlerave rekreative.

Kapitulli i gjashtë përmban analizën mjedisore të alternativave, e cila ballafaqon alternativën “zero” (mos bej asgjë), duke e ballafaquar me sipas HZK-së. Në këtë kapitull evidentohen përparësitë e zhvillimit të planifikuar në drejtim të krijimit të një komune me më shumë infrastrukturë dhe me më pakë zhurme e pluhur, me më shumë hapësira të gjelbra dhe me të pastër, e një komunë që rritet dhe zhvillohet me një cilësi jete më të mirë që orientohet nga parimet e zhvillimit të qëndrueshëm.

Në kapitullin e shtatë jepen parimet kryesore mjedisore dhe shqyrtohen objektivat strategjike të zhvillimit komunal. Në të jepen në mënyrë të detajuar edhe kriteret mjedisore që kufizojnë zhvillimin komunal, kriteret të ndara në katër kategori të rëndësishme.

Vendosja e objektivave për mbrojtjen e mjedisit është kërkesë e VSM Nr. 03/L-230 dhe Direktivës së 2001/42/EC të BE. Objektivat që synohet të arrihen, përcaktohen mbi bazën e situatës mjedisore të komunës së Lipjanit, problemeve mjedisore të identifikuar dhe kërkesave që synon të realizojë HZK-ja.

Gjithashtu në këtë kapitull do të prezantohen edhe kriteret mjedisore që kufizojnë në një apo disa drejtime të zhvillimit zona të veçanta, me qëllim respektimin e standardeve shëndetësore e mjedisore si dhe ruajtjen e trashëgimisë.

Kapitulli i tetë paraqet ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat zbutëse të propozuara. Mbi bazën e informacionit mbi situatën aktuale mjedisore, ndikimet eventuale të HZK-së në shëndetin e njeriut dhe elementet e mjedisit dhe në përputhje me kërkesat e legjislacionit për mbrojtjen e mjedisit dhe planifikimin komunal, në të propozohen masa për zbutjen e çdo ndikimi negativ në cilësinë e mjedisit nga zbatimi i HZK-së. Do të vlerësohen ndikimet si pozitive dhe negative nga alternativat e zhvillimeve të HZK-së, me objektiv që të përmirësohet cilësia e jetës së qytetarëve të komunës që banojnë aktualisht dhe që do të akomodohen në të ardhmen. Mbi bazën e vlerësimit analitik të cilësisë së elementeve të mjedisit si ajrit, ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, mbetjeve të ngurta, zhurmave, sipërfaqeve të gjelbra, në zonat e ndryshme të komunës, do të bëhen propozime për masa zbutëse të përgjithshme dhe specifike, sipas karakteristikave dhe mundësive që lejohen për ndërhyrje për tu konsideruar nga ekipi i hartimit të HZK-së. Në përgjithësi masat zbutëse dhe kufizuese/ndaluese do të synojnë që të përmirësojnë gjendjen ekzistuese aty ku standardet mjedisore janë të cenuara dhe të sigurojnë që zhvillimet komunale në zonat e tjera dhe ato që do të integrohen rishtazi në Hartën Zonale Komunale të bëhen në përputhje me standardet mjedisore.

Kapitulli i nëntë trajton aspektet e monitorimit afatgjatë për verifikimin e qëndrueshmërisë së zbatimit të planit. Do të monitorohen treguesit e objektivave të mbrojtjes së mjedisit me qëllim që realizimi i objektivave të bëhet i matshëm për çdo element mjedisor.

Qëllimi i monitorimit të HZK-së, është identifikimi në kohë i efekteve të padëshiruara që mund të shfaqen në fazat e hershme të zbatimit të HZK-së, për të mundësuar masat e nevojshme për parandalim apo zbutjen të këtyre efekteve. Për këtë qëllim është hartuar një program monitorimi i cili do të ndjekë të gjitha zhvillimet në kuadrin e zbatimit të Hartës.

Raporti përfundon me një përmbledhje të shkurtër dhe disa sugjerime për veprime kryesore mjedisore që duhen ndërmarrë dhe pasur parasysh gjatë zbatimit të HZK-së.

4.0 HARTA ZONALE KOMUNALE (INFORMATAT E RËNDËSISHME PËR VSM)

4.1. Nevoja për Hartën Zonale Komunale

Komuna e Lipjanit ka përjetuar një proces të shpejt të urbanizimit. Pas luftës në Kosovë rajoni por edhe komuna e Lipjanit ka përjetuar migrimin të një pjese të popullatës nga zonat rurale dhe ato të thella malore drejt zonave periurbane dhe të vendbanimeve të mëdha të komunës.

Në vitet e para të pas luftës mungesa e PZHk-së dhe HZK është justifikuar me

- (I) Mungesën e kornizës ligjore,
- (II) Mungesën e kapaciteteve njerëzore dhe financiare
- (III) Paqartësinë profesionale për natyrën e politikës për tu përballur me këtë fenomen, dhe
- (IV) Pa-aftësinë për ta kthyer çështjen e Planifikimit Zhvillimor Komunal dhe Urban në një prioritet për qeverinë komunale. Ndërsa viteve të fundit, dukshëm, çështja e planifikimit dhe zhvillimit komunal dhe urban ndërtoi interesa që u konsoliduan në sektorin e ndërtimit me ndikim të dukshëm në ekonomi, por që nuk ishin vazhdimisht në balancë me interesin publik. Kjo situatë justifikoi gjithmonë ndërhyrje të pjesshme në indin ndërtimor të vendbanimeve pa u kujdesur për një vizion të përgjithshëm të zhvillimit të qëndrueshëm komunal në të gjithë vendbanimet e Lipjanit.

Kjo gjë ka rezultuar me një përdorim të paefektshëm të tokës, që është i kushtueshëm për shërbimet dhe kërkonjë mobilitet të lartë. Në një pjesë të Lipjanit, ngjeshja kaotike e vendbanimeve ushtron presion në shërbimet ekzistuese, shkakton kërcënim për trashëgiminë dhe zvogëlon zonat e gjelbra dhe të qarkullimit. Në tërësi, në vendbanimet ka ndodhur një degradim serioz mjedisor.

Në këtë mënyrë, Komuna e Lipjanit vendosi të përgatisë dhe miratojë një hartë zonale komunale që do t'i përgjigjej më mirë situatës aktuale të përdorimit të tokës dhe do të akomodonte nevojat e komunës për planifikim dhe zhvillim por edhe do të plotësonte një aspekt legal që obligon komunat të përgatisin hartë zonale komunale.

PZHk parasheh zhvillim policentrik për komunën e Lipjan duke e bazuar zhvillimin në 5 nën-qendra (Janjevë, Sllovi, Shalë, Gadime dhe Magure), dhe në qendrën kryesore, qytetin e Lipjanit. Koncepti i zhvillimit e ndanë komunën në katër tërësi hapësinore (1) Qyteti me nën-qendra; (2) Pyjet; (3) Toka

bujqësore; dhe (4) Aeroporti. Për më shumë, PZHK ka përcaktuar si zona të veçanta për zhvillim dhe mbrojtje: Gadimën, Janjevën, Kleçkën dhe Divjakën.

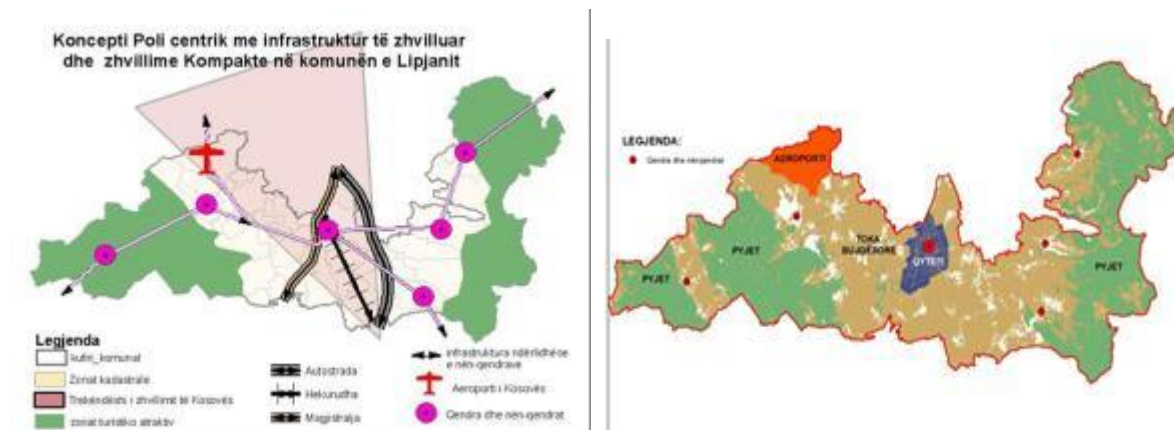

Figure 1. KONCEPTI I ZHVILLIMIT HAPËSINOR NGA PZHK-SË

4.2 LISTA E ZONAVE

Duke u bazuar në hartën e shfrytëzimit të tokës së PZHK-së, në analizën e gjendjes ekzistuese në terren, dhe kërkesave dhe nevojave të qytetarëve më poshtë janë renditur zonat bazë dhe zonat mbishtresore për shfrytëzim të tokës në gjithë territorin e komunës së Lipjanit.

Table 1. LISTA E ZONAVE

ZONAT	KODI	NGJYRA
ZONË BANIMI ME DENSITET SHUMË TË ULËT	ZBSh	
ZONË BANIMI ME DENSITET TË ULËT	ZBU	
ZONË BANIMI ME DENSITET TË MESËM	ZBM	
ZONË BANIMI ME DENSITET TË LARTË	ZBL	
ZONË INDUSTRIALE	ZI	
ZONË KOMERCIALE	ZK	
ZONË BUJQËSORE	ZBJ	
ZONË PYJORE	ZP	
ZONË E MBROJTUR E AEROPORTIT	ZMA	
ZONË TURISTIKE	ZT	
ZONË MINIERË SIPËRFAQËSORE	ZMS	
SIPËRFAQE UJORE	SU	

ZONAT MBISHTRESORE

Table 2. LISTA E ZONAVE MBISHTRESORE

Zonat	KODI	NGJYRA
ZONË MBISHTRESORE SEIZMIKE	ZMS	
ZONË MBISHTRESORE E NDIKUAR NGA VËRSHIMET	ZnV	
ZONË MBISHTRESORE E MBROJTUR - TRASHËGIMI KULTURORE	ZMTK	
ZONË MBISHTRESORE E MBROJTUR - TRASHËGIMISË NATYRORE	ZMTN	

5.0 ZONAT E PËRCAKTUARA DHE KUSHTET ZHVILLIMORE TË TYRE

Kaptina në vijim përmban shfrytëzimet e tokës dhe kushtet zhvillimore për çdo zonë. Shfrytëzimet e tokës për çdo zonë caktojnë shfrytëzimet e lejuara, dytësore, veçanta, dhe të ndaluara. Shfrytëzimet e veçanta i nënshtrohen kushteve zhvillimore shtesë, përveç atyre të aplikueshme për çdo zonë. Kushtet zhvillimore shtesë për shfrytëzimet e veçanta hartohen veçanërisht nga drejtoria për planifikim/urbanizëm në raste të aplikimit.

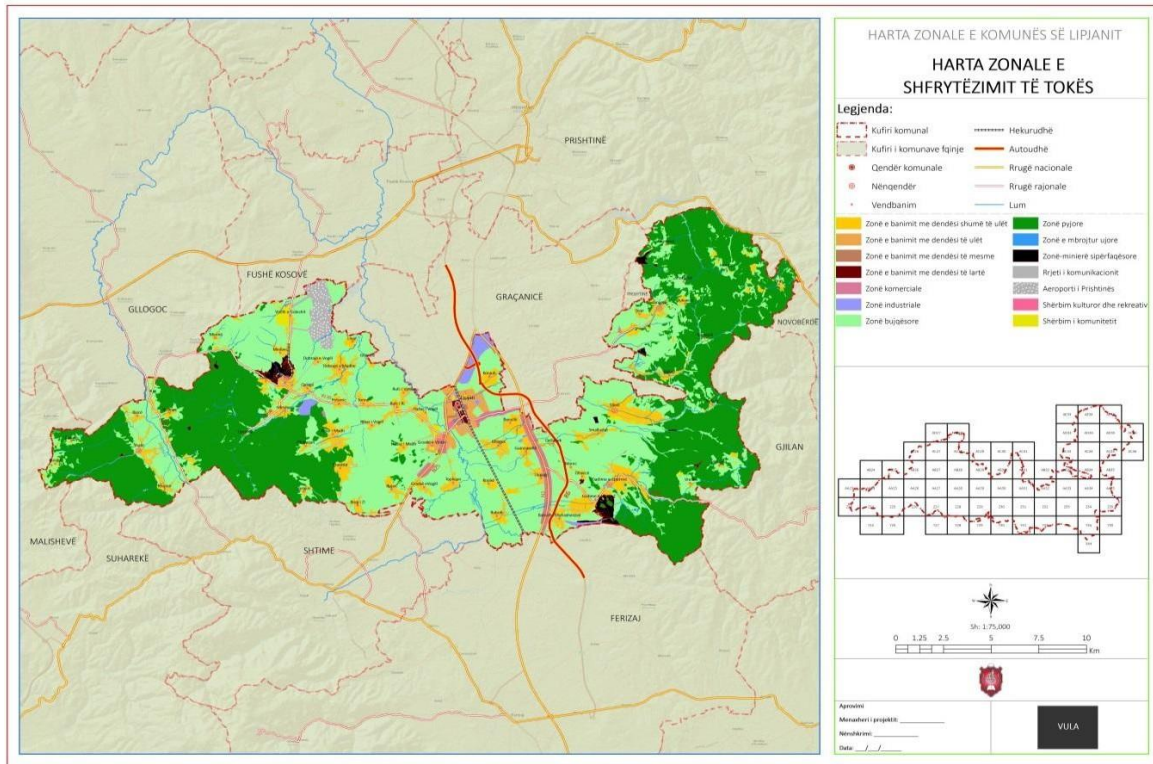

Figure 2. HARTA: SHFRYTËZIMI TOKËS

5.1. [ZBSHU] ZONA E BANIMIT ME DENSITET SHUMË TË ULËT

Kjo zonë është e planifikuar për banim me densitet të ulët: 0 – 20 njësi banimi për hektarë dhe vlen për të gjitha vendbanimet jashtë zonës urbane. Zona ofron hapësirë për zhvillim për shtëpi të veçanta, dyshe, në varg, dhe ndërtesa terracore; dhe shfrytëzime tjera të përshtatshme për këtë zonë.

5.1.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Banim i përhershëm: shtëpi të veçanta të rrethuara me kopshte, shtëpi dyshe, shtëpi në varg, dhe ndërtesa terracore.
- Shfrytëzim i përzier: banim dhe shërbim tregtar.
- Infrastrukturë bujqësore: ferma.
- Shërbim tregtar: shitore me pakicë, dhe shërbim i akomodimit të ushqimit (restorant).
- Shërbim profesional financiar dhe i informacionit: shërbime bankare.
- Shërbim i komunitetit: shërbim fetar.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: ndërtesat për banim të përhershëm; shfrytëzim dytësor: garazha, kaldaja, depo, dhe shtalla.
- Shfrytëzim primar: shërbim tregtar; shfrytëzim dytësor: depo për shitore dhe/apo restorante.

Shfrytëzimet e veçanta

- Shërbim tregtar: hapësira për shitje me shumicë të mallrave shtëpiake, tekstile, ushqim, dhe pije.

Shfrytëzime të ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, veçanta, dhe dytësore.

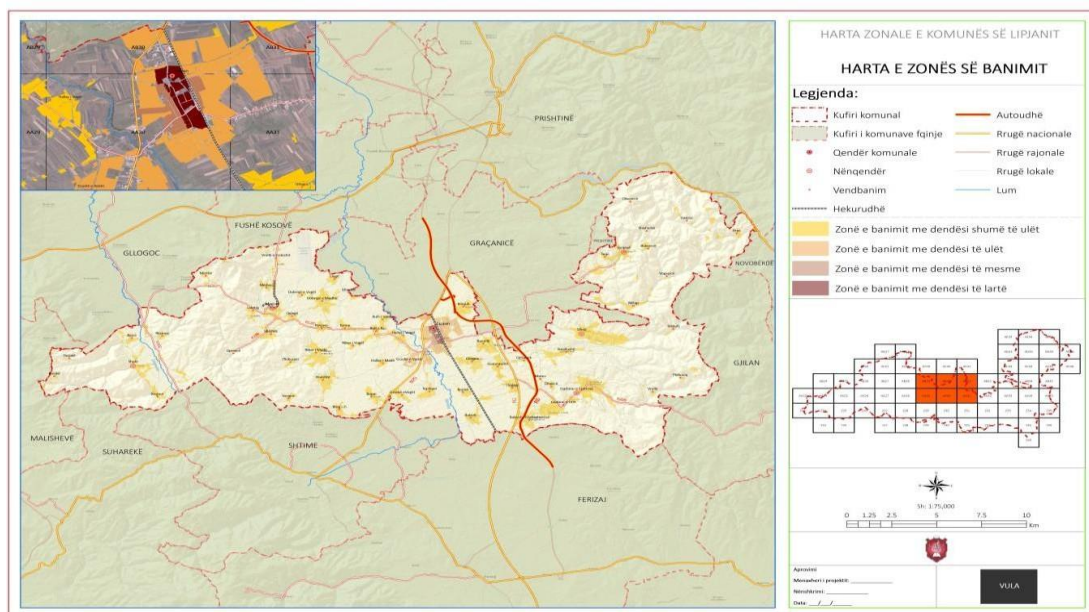

Figure 3. HARTA: ZONAT E BANIMIT

1.1.1 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Banim i përhershëm		Infrastrukturë bujqësore: ferma	Shërbim tregtar	Shërbim profesional
Madhësia e parcelës	Shtëpi të vecanta	Min 500m ²	Max 1,000 m ²	Max 300m ²	Max 300m ²
		Max 1000m ²			
	Shtëpi dyshe	Min 600m ²			
		Max 1200m ²			
	Shtëpi në varg	Min 400m ²			

		Max 600m ²			
Balli i parcelës	Shtëpi të vecanta	Min 25m	Min 20m	Min 10m	Min 15m
	Shtëpi dyshe	Min 30m			
	Shtëpi në varg	Min 15m			
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Max 0.70		Max 0.5	Max 0.70	Max 1
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Max 30%		Max 30%	Max 40%	Max 40%
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	Min 40%		Min 40%	Min 40%	Min 40%
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	Max 30%		0%	0%	0%
Rrjetet e vijave					
Vija Ndërtimore (VN)	Min 7m		-	Min 5m	Min 5m
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNNt)	Min 7m		-	-	-
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.5H e ndërtesës		-	Min 0.5H e ndërtesës	Min 0.5H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Min 0.25H e ndërtesës		-	Min 0.2H e ndërtesës	Min 0.2H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët fqinjë arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri				

5.2 [ZBU] ZONA E BANIMIT ME DENSITET TË ULËT

Kjo zonë është e planifikuar për banim me densitet të ulët: 21 – 33 njësi banimi për hektarë dhe vlen vetëm për zonën urbane. Zona ofron hapësirë për zhvillim për shtëpi të veçanta, dyshe, në varg, dhe ndërtesa terracore; dhe shfrytëzime tjera të përshtatshme për këtë zonë.

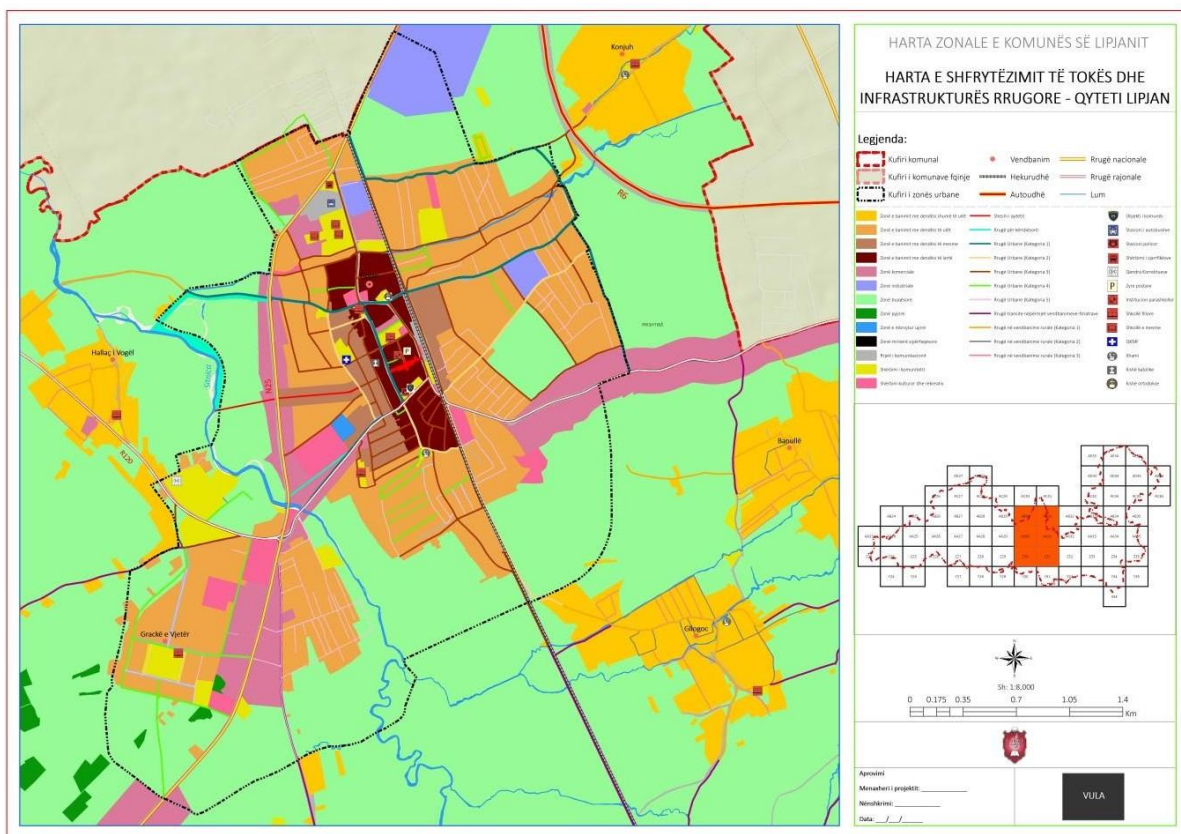

Figure 4. HARTA: SHFRYTËZIMI TOKËS NË QYTET LIPJAN

5.2.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Banim i përhershëm: shtëpi të veçanta të rrethuara me kopshte, shtëpi dyshe, shtëpi në varg, dhe ndërtesa terracore.
- Shfrytëzim i përzier: banim dhe shërbim tregtar/profesional.
- Shërbim tregtar: shitore me pakicë, dhe shërbim i akomodimit të ushqimit (restorant).
- Shërbim profesional financiar dhe i informacionit: shërbime bankare.
- Shërbim i komunitetit: shërbim fetar.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: ndërtesat për banim të përhershëm; shfrytëzim dytësor: garazha, kaldaja, depo, dhe shtalla.
- Shfrytëzim primar: shërbim tregtar; shfrytëzim dytësor: depo për shitore dhe/apo restorante.

Shfrytëzimet e veçanta

- Shërbim tregtar: hapësira për shitje me shumicë të mallrave shtëpiake, tekstile, ushqim, dhe pije; automekanik; autolarje; dhe parkingje private.
- Shërbim tregtar: autolarje, parking, automekanik, saldues (farkëtar), pompë të derivateve

Shfrytëzime të ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, veçanta, dhe dytësore.

5.2.1 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Banim i përhershëm		Shërbim tregtar	Shërbim profesional
Madhësia e parcelës	Shtëpi veçanta të	Min 300m ²	Max 200m ²	Max 300m ²
		Max 500m ²		
	Shtëpi dyshe	Min 400m ²		
		Max 600m ²		
	Shtëpi në varg	Min 200m ²		
		Max 250m ²		
Balli i parcelës	Shtëpi veçanta të	Min 15m	Min 12m	Min 12m
	Shtëpi dyshe	Min 20m		
	Shtëpi në varg	Min 10m		
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Max 0.8		Max 1	Max 1
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Max 30%		Max 50%	Max 50%
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	Min 40%		Min 30%	Min 30%
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	Max 35%		40%	40%
Rrjetet e vijave				
Vija Ndërtimore (VN)	Min 5m		Min 5m	Min 5m
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNNt)	Min 5m		Min 5m	-
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.5H e ndërtesës		Min 0.5H e ndërtesës	Min 0.5H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Min 0.25H e ndërtesës		Min 0.2H e ndërtesës	Min 0.2H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët fqinjë arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri			

5.3 [ZBM] ZONA E BANIMIT ME DENSITET TË MESËM

Kjo zonë është e planifikuar për banim me densitet të mesëm: 33 – 50 njësi banimi për hektarë dhe vlen për zonën urbane si dhe një pjesë të Magurës. Zona ofron hapësirë për zhvillim për shtëpi të veçanta, dyshe, në varg, ndërtesa terracore, dhe ndërtesa me shumë njësi; dhe shfrytëzime tjera të përshtatshme për këtë zonë. Si e tillë zona do të akomodojë ndërtesa me shumë njësi banimit për të ofruar hapësirë banimi për numrin e parashikuar të rritjes së ekonomive familjare. Në të njëjtën kohë, zona do të ofrojë shërbime adekuate për këtë lloj të dendësisë së banimit dhe kërkesave/nevojave të qytetarëve.

5.3.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Banim i përhershëm: shtëpi të veçanta të rrethuara me kopshte, shtëpi dyshe, shtëpi në varg, ndërtesa terracore, dhe ndërtesa me shumë njësi.
- Shfrytëzim i përzier: banim dhe shërbim tregtar/profesional.

- Shërbim tregtar: hapësira për shitje me shumicë të mallrave shtëpiake, tekstile, ushqim, dhe pije; shitore me pakicë; dhe shërbim i akomodimit të ushqimit (restorant, bare).
- Shërbim profesional financiar dhe i informacionit: shërbime bankare.
- Shërbim i komunitetit: shërbim fetar.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: ndërtesat për banim të përhershëm; shfrytëzim dytësor: garazha, kaldaja, depo, dhe trafo të rrymës.
- Shfrytëzim primar: shërbim tregtar; shfrytëzim dytësor: depo për shitore dhe/apo restorante.

Shfrytëzimet e veçanta

- Shërbim tregtar: automekanik; autolarje; parkingje private, dhe pompa të derivateve.

Shfrytëzime të ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

5.3.1 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Banim i përhershëm		Shërbim tregtar	Shërbim profesional
Madhësia e parcelës	Shtëpi të vecanta	Min 300m ² Max 400m ²	Max 300m ²	Max 300m ²
	Shtëpi dyshe	Min 400m ² Max 500m ²		
	Shtëpi në varg	Min 150m ² Max 200m ²		
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 2000m ²		
Balli i parcelës	Shtëpi të veçanta	Min 12m	Min 10m	Min 10m
	Shtëpi dyshe	Min 15m		
	Shtëpi në varg	Min 7m		
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 50m		
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Veçantë, dyshe, varg	Max 1	Max 1.5	Max 1.5
	Ndërtesë me shumë njësi	Max 2.8		
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Veçantë, dyshe, varg	Max 30%	Max 50%	Max 50%
	Ndërtesë me shumë njësi	Max 35%		
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	Min 40%		Min 30%	Min 30%
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	Max 35%		Max 40%	Max 40%

Rrjetet e vijave					
Vija Ndërtimore (VN)	Veçantë, dyshe, varg	Min 5m	Min 5m	Min 5m	
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 10m			
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNnt)	Veçantë, dyshe, varg	Min 5m	Min 5m	Min 5m	
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 10m			
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.5H e ndërtesës		Min 0.5H e ndërtesës	Min 0.5H e ndërtesës	
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Veçantë, dyshe, varg	Min 0.25H e ndërtesës	Min 0.2H e ndërtesës	Min 0.2H e ndërtesës	
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 0.2H e ndërtesës			
Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët fqinjë arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri				

5.4 [ZBL] ZONA E BANIMIT ME DENSITET TË LARTË

Kjo zonë është e planifikuar për banim me densitet të lartë: > 51 njësi banimi për hektarë dhe vlen vetëm për zonën urbane. Zona ofron hapësirë për zhvillim për ndërtesa me shumë njësi, mirëpo lejohen edhe shtëpi të veçanta, dyshe, në varg, dhe ndërtesa terracore. Si e tillë zona do të akomodojë ndërtesa me shumë njësi banimi për të akomoduar numrin e parashikuar të rritjes së ekonomive familjare dhe kërkesave të tregut. Në të njëjtën kohë, zona do të ofrojë shërbime adekuate bazuar në dendësinë e banimit dhe funksionin e zonës.

5.4.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Banim i përhershëm: shtëpi të veçanta të rrethuara me kopshte, shtëpi dyshe, shtëpi në varg, ndërtesa terracore, dhe ndërtesa me shumë njësi.
- Shfrytëzim i përzier: banim dhe shërbim tregtar/profesional.
- Shërbim tregtar: hapësira për shitje me shumicë të mallrave shtëpiake, tekstile, ushqim, dhe pije; shitore me pakicë; dhe shërbim i akomodimit të ushqimit (restorant, bare).
- Shërbim profesional financiar dhe i informacionit: shërbime bankare.
- Shërbim i komunitetit: shërbim fetar.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: ndërtesat për banim të përhershëm; shfrytëzim dytësor: garazha, kaldaja, depo, dhe trafo të rrymës.
- Shfrytëzim primar: shërbim tregtar; shfrytëzim dytësor: depo për shitore dhe/apo restorante.

Shfrytëzimet e veçanta

- Shërbim tregtar: automekanik; autolarje; parkingje private, pompa të derivateve.

Shfrytëzime e ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

5.4.1 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Banim i përhershëm		Shërbim tregtar	Shërbim profesional
Madhësia e parcelës	Shtëpi të veçanta	Min 300m ²	Max 300m ²	Max 300m ²
		Max 400m ²		
	Shtëpi dyshe	Min 400m ²		
		Max 500m ²		
	Shtëpi në varg	Min 150m ²		
		Max 200m ²		
Ndërtesë me shumë njësi	Min 2,000m ²			
Balli i parcelës	Shtëpi të veçanta	Min 10m	Min 10m	Min 10m
	Shtëpi dyshe	Min 13m		
	Shtëpi në varg	Min 7m		
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 40m		
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Veçantë, dyshe, varg	Max 1	Max 1.5	Max 1.5
	Ndërtesë me shumë njësi	Max 3.6		
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Veçantë, dyshe, varg	Max 35%	Max 50%	Max 50%
	Ndërtesë me shumë njësi	Max 35%		
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	Min 40%		Min 30%	Min 30%
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	Max 40%		Max 40%	Max 40%
Rrjetet e vijave				
Vija Ndërtimore (VN)	Veçantë, dyshe, varg	Min 5m	Min 5m	Min 5m
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 12m		
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNNT)	Veçantë, dyshe, varg	Min 5m	Min 5m	Min 5m
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 10m		
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.4H e ndërtesës		Min 0.5H e ndërtesës	Min 0.5H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Veçantë, dyshe, varg	Min 0.2H e ndërtesës		
	Ndërtesë me shumë njësi	Min 0.2H e ndërtesës	Min 3m	Min 3m

Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët e parcelave fqinje arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri
--	---

5.5 [ZI] ZONË INDUSTRIALE

Kjo zonë është e planifikuar për shfrytëzim të industrisë. Zona ofron hapësirë për zhvillim të industrisë së rëndë, të mesme dhe të lehtë. Në të njëjtën kohë zona do të akomodojë shfrytëzime komerciale të cilat janë në shërbim të industrisë.

5.5.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Industri e lëndës së parë: prodhim i produkteve të tekstilit, drurit, letrës, kimike dhe firave, metaleve, minerale, të gomës dhe plastikës.
- Industri e prodhimeve të lehta: prodhim i pijeve dhe produkteve të duhanit, rrobave dhe lëkurës, botim dhe shtyp, dhe pajisje elektrike dhe optike.
- Shërbim tregtar: hapësira për shitje me shumicë të mallrave shtëpiake, tekstile, ushqim, dhe pije; shërbim i akomodimit të ushqimit (restorant); automekanik; dhe autolarje.
- Shërbim profesional financiar dhe i informacionit: shërbime bankare.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: industri; shfrytëzim dytësor: kaldaja, depo, dhe trafo të rrymës.
- Shfrytëzim primar: shërbim tregtar; shfrytëzim dytësor: depo për shitore dhe/apo restorante.

Shfrytëzimet e veçanta

- Industri e prodhimeve të rënda: prodhim i makinerive, i automjeteve dhe pajisjeve transporti, dhe produkteve tjera.
- Shërbim tregtar: pompa të derivateve.

Shfrytëzime e ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

5.5.2 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Industri	Shërbim tregtar	Shërbim profesional
Madhësia e parcelës	Min 2000m ²	Min 1000m ²	Min 500m ²
Balli i parcelës	Min 100m	Min 50m	Min 25m
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Max 1	Max 1	Max 1
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	50%	Max 40%	Max 40%
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	20%	30%	30%

Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	0%	50%	50%
<i>Rrjetet e vijave</i>			
Vija Ndërtimore (VN)	Min 10m Përveç kur përcaktohet nga ligji për rrugët	Min 5m Përveç kur përcaktohet nga ligji për rrugët	Min 5m Përveç kur përcaktohet nga ligji për rrugët
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNNT)	Min 10m	Min 5m	Min 5m
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.25H e ndërtesës	Min 0.5H e ndërtesës	Min 0.5H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Min 0.2H e ndërtesës	Min 0.2H e ndërtesës	Min 0.2H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët e parcelave fqinje arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri.		

5.6 [ZK] ZONË KOMERCIALE

Kjo zonë është e planifikuar për shfrytëzim komercial. Zona ofron hapësirë për zhvillim të tregtisë dhe industrisë së lehtë. Në të njëjtën kohë zona do të akomodojë shfrytëzime tjera të cilat janë në shërbim të zonës.

5.6.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Shërbim tregtar: hapësira për shitje me shumicë të mallrave shtëpiake, tekstile, ushqim, dhe pije; shërbim i akomodimit të ushqimit (restorant/bare); automekanik; dhe autolarje.
- Industri e lëndës së parë: prodhim i produkteve të tekstit, drurit, letrës, kimike dhe firave, metaleve, minerale, të gomës dhe plastikës.
- Industri e prodhimeve të lehta: prodhim i pijeve dhe produkteve të duhanit, rrobave dhe lëkurës, botim dhe shtyp, dhe pajisje elektrike dhe optike.
- Shërbim profesional financiar dhe i informacionit: shërbime bankare.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: industri; shfrytëzim dytësor: kaldaja, depo, dhe trafo të rrymës.
- Shfrytëzim primar: shërbim tregtar; shfrytëzim dytësor: depo për shitore dhe/apo restorante.

Shfrytëzimet e veçanta

- Industri e prodhimeve të lëndës së parë.

Shfrytëzime e ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

5.6.1 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Shërbim tregtar	Shërbim profesional	Industri
Madhësia e parcelës	Min 1000m ²	Min 500m ²	Min 1000m ²
Balli i parcelës	Min 50m	Min 20m	Min 50m
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Max 1	Max 1	Max 1
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Max 40%	Max 40%	50%
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	30%	30%	30%
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	40%	40%	0%
Rrjetet e vijave			
Vija Ndërtimore (VN)	Min 8m Përveç kur përcaktohet nga ligji për rrugët	Min 8m Përveç kur përcaktohet nga ligji për rrugët	Min 8m Përveç kur përcaktohet nga ligji për rrugët
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNNt)	Min 8m	Min 8m	Min 8m
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.5H e ndërtesës	Min 0.5H e ndërtesës	Min 0.25H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Min 0.25H e ndërtesës	Min 0.25H e ndërtesës	Min 0.2H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët e parcelave fqinje arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri.		

5.7 [ZB] ZONË BUJQËSORE

Kjo zonë është e planifikuar për shfrytëzim bujqësor. Zona ofron hapësirë për zhvillim të bujqësisë dhe blegtorisë, respektivisht pemëtarisë, perimtarisë, lavërtarisë, kultivimin e bimëve foraxhere dhe mjekuese, fidanishtet, si dhe bletarisë. Në të njëjtën kohë, zona do të akomodojë shfrytëzime tjera të cilat janë në shërbim të zonës, si ndërtesat bujqësore ku përfshihen: fermat për kultivimin e kafshëve të trasha, ferma të shpezëve, ndërtesa bujqësore përcjellëse për bagëti dhe shpezëtari, ndërtesa për ruajtjen e produkteve bujqësore të tilla si depo për grumbullimin dhe ruajtjen e produkteve bujqësore, pleme, hambar, ahur, bodrume të verës, hapësira për makineritë dhe pajisjet bujqësore dhe peshkim.

5.7.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Prodhim bujqësor komercial: kultura bujqësore të përhershme dhe kullota në përdorim bujqësor (kategoria e tokës I – IV);

- Infrastrukturë bujqësore: infrastrukturë për ferma, dhe infrastrukturë blegtorale; (kategoria e tokës V – VII);
- Prodhim bujqësor për konsum vetjak: prodhim bimor ose i kafshëve për konsum vetjak (kategoria e tokës I – IV).

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: prodhim bujqësor komercial/vetanak; shfrytëzim dytësor: depo.

Shfrytëzimet e veçanta

- Prodhim i energjisë së ripërtitshme (kategoria e tokës V – VII).

Shfrytëzime e ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

5.7.2 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Infrastrukturë për ferma
Madhësia e parcelës	Min 5,000m ² për shtallat që përdoren për konsum komercial
	Min 1,000m ² për shtallat që përdoren për konsum komercial
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Max 0.5
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Max 50%
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	Min 40%
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	Max 20%

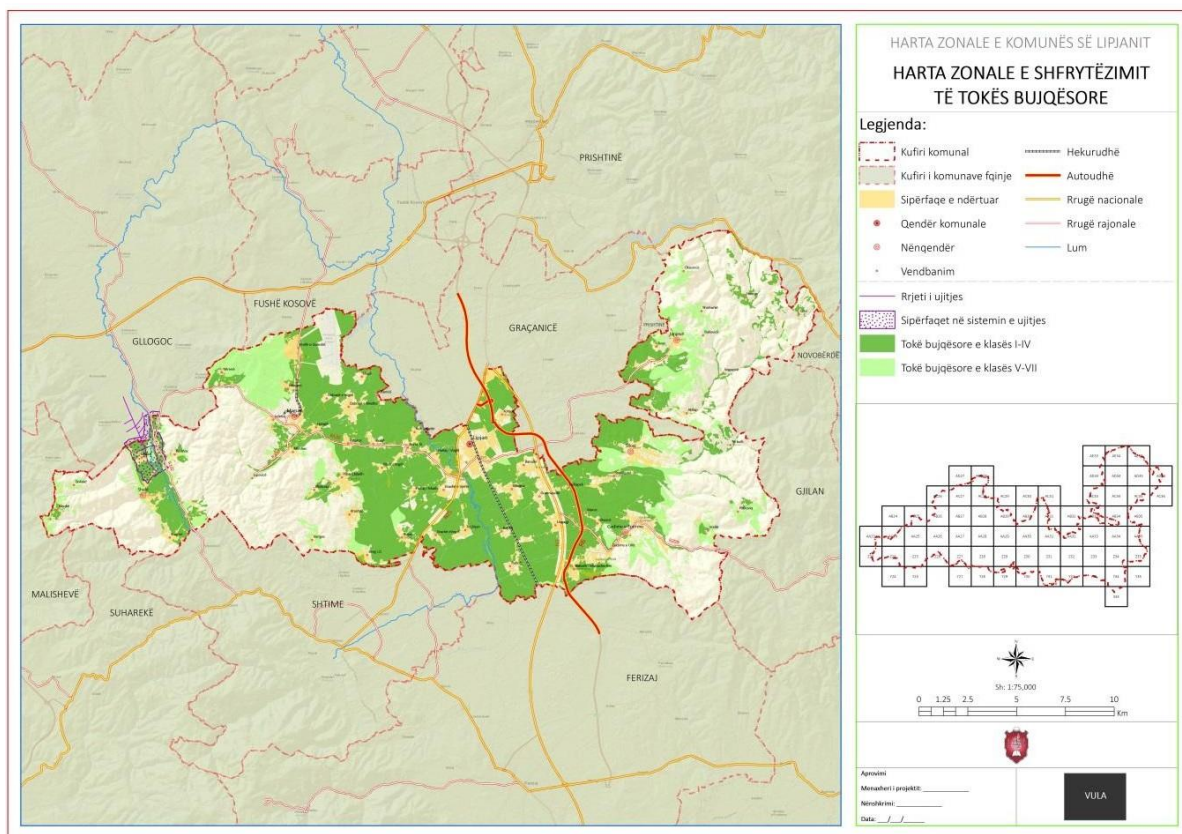

Figure 5. HARTA: SHFRYTËZIMI I TOKËS BUIQËSORE

5.8 [ZP] ZONË PYJORE

Kjo zonë është e planifikuar si zonë pyjore që përfshinë tokës që mbuluar me pemë pyjore në formë të grumbullit pyjor që përfshinë edhe bashkësitë bioekologjike.

5.8.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Pylltari e bazuar në rotacion të shkurtër;
- Pylltari e bazuar në rotacion të mesëm apo të gjatë;
- Pylltari e bazuar në mbulesë të vazhdueshme.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në këtë zonë, shfrytëzime dytësore konsiderohen ndërtesat mbështetëse, të cilat janë në funksion të prodhimtarisë pyjore, përfshijnë ndërtesat të cilat janë në funksion të menaxhimit të pyjeve, përmes të cilave sigurohet mirëmbajtja dhe përmirësimi i fondit ekzistues pyjor (përfshirë edukimin, mbrojtjen, rregullimin dhe përdorimin e pyjeve, hapjen dhe mirëmbajtjen e shtigjeve dhe rrugëve pyjore) dhe përmirësimin e gjitha funksioneve tjera të pyllit.

Shfrytëzime të veçanta

- Shtëpi malore
- Infrastrukturë blegtorale
- Depo grumbulluese të bimëve pyjore

Shfrytëzime e ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

5.8.2 KUSHTET ZHVILLIMORE

Treguesit bazë	Ndërtesat mbështetëse
Madhësia e parcelës	Max 500 m ²
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Max 1
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Max 50%
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	Min. 400%

5.9 [ZMA] ZONË E MBROJTUR E AEROPORTIT

Kjo zonë është e planifikuar si zonë ekskluzive për transport ajror. Zona është me interes nacional dhe si e tillë i nënshtrohet edhe ligjeve respektive shtesë. Në të njëjtën kohë zona do të ofrojë edhe hapësirë të kufizuar për banim të përhershëm.

Të gjitha aplikacionet për leje ndërtimi për secilin ndërtim që ndodhet brenda territorit të definuar të Zonës Mbrojtëse të aeroportit duhet t'i nënshtrohen shqyrtimit dhe vlerësimit paraprak nga Operatori i Aeroportit, sipas udhëzimeve nga Rregulloret mbi Zonën e Mbrojtur të Aeroportit.

5.9.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Infrastrukturë e transportit ajror: hapësira të shfrytëzuara për transportin ajror, si aeroportet dhe shërbime përkatëse;
- Banim i përhershëm: shtëpi të veçanta të rrethuara me kopshte, shtëpi dyshe, shtëpi në varg, dhe ndërtesa terracore.

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Shfrytëzim primar: ndërtesat për banim të përhershëm; shfrytëzim dytësor: garazha, kaldaja, depo, dhe trafo të rrymës.

Shfrytëzimet e lejuara të veçanta:

- Prodhim i energjisë së ripërtitshme bazuar në burime diellore/erës. Zhvillimet rregullohen sipas udhëzimeve rregulluara sipas dispozitave të ligjeve përkatëse në fuqi.

Shfrytëzime e ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditura në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

KUSHTET ZHVILLIMORE

Kushtet zhvillimore për objektet primare dhe mbështetëse për aeroport përcaktohen me rregullore të veçanta bazuar në ligje dhe udhëzime administrative respektive.

Treguesit bazë	Banim i përhershëm	
Madhësia e parcelës	Shtëpi të veçanta	Min 500m ²
		Max 1000m ²
	Shtëpi dyshe	Min 600m ²
		Max 1200m ²

	Shtëpi në varg	Min 400m ² Max 600m ²
Balli i parcelës	Shtëpi të veçanta	Min 25m
	Shtëpi dyshe	Min 30m
	Shtëpi në varg	Min 15m
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Max 0.50	
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Max 30%	
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	Min 40%	
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	Max 30%	
Rrjetet e vijave		
Vija Ndërtimore (VN)	Min 7m	
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNNT)	Min 7m	
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.5H e ndërtesës	
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Min 0.25H e ndërtesës	
Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët fqinjë arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri	

5.10 [ZMS] ZONË TURISTIKE

Zona është planifikuar si hapësirë për të mbështetë zhvillimin e turizmit bazuar në pasurit natyrore, kulturore, shëndetësore, pushimi dhe rekreimi.

5.10.1 SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Shërbim tregtar: Shërbim i akomodimit dhe ushqimit (hotel, bujtina)
- Banim i përkohshëm: villa banimi
- Shërbim kulturor, argëtues dhe rekreativ: infrastruktura sportive

Shfrytëzimet dytësore

Shfrytëzime dytësore konsiderohen si të tilla të gjitha ato shfrytëzime që shërbejnë si plotësim për shfrytëzimin primar të tokës. Shfrytëzime dytësore janë të gjitha ndërtesat apo strukturat teknike që shërbejnë si funksion mbështetës për shfrytëzimin primar të tokës/parcelës ndërtimore. Në vijim janë paraqitë shfrytëzimet dytësore në funksion të parcelave me shfrytëzim primar:

- Garazha, kaldaja, depo, dhe trafo të rrymës.

Shfrytëzimet e lejuara të veçanta:

- Shërbim i komunitetit: Shërbim shëndetësor dhe rekreativ.

Shfrytëzimet e ndaluara

Ndalohen të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të renditur në listën e shfrytëzimeve të lejuara, dytësore, dhe të veçanta.

5.10.2 KUSHTET ZHVILLIMORE

<i>Treguesit bazë</i>	<i>Shërbim i akomodimit dhe ushqimit</i>		<i>Villa banimi</i>
Madhësia e parcelës	Hotel	Max 1500m ²	Max 500m ²

	Bujtina	Max 1000m ²	
Balli i parcelës	Hotel	Min 25m	Min 10m
	Bujtina	Min 10m	
Indeksi i Sipërfaqes së Ndërtuar (ISN)	Hotel	Max 1.5	Max 0.75
	Bujtina	Max 1	
Indeksi i Shfrytëzimit të Parcelës Kadastrale për Zhvillim (ISHPKZh)	Max 40%		40%
Sipërfaqja gjelbëruese e parcelës (SGJP)	40%		40%
Sipërfaqja nëntokësore e parcelës (SNP)	40%		0%
Rrjetet e vijave			
Vija Ndërtimore (VN)	Hotel	Min 10m	Min 5m
	Bujtina	Min 5m	
Vija Ndërtimore Nëntokësore (VNNt)	Hotel	Min 10m	Min 5m
	Bujtina	Min 5m	
Distanca anësore nga parcela – me hapje primare	Min 0.5H e ndërtesës		Min 0.5H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – me hapje sekondare	Min 0.25H e ndërtesës		Min 0.25H e ndërtesës
Distanca anësore nga parcela – pa asnjë lloj hapje	Ndërtesa mund të ndërtohet deri në kufi të parcelës me kusht që pronarët fqinjë arrijnë marrëveshje të ndërsjellë të vërtetuar nga Noteri		

5.11 [ZMS] ZONË MINIERË SIPËRFAQËSORE

Zona është planifikuar si hapësirë e cila përmban përqendrim të rezervave specifike minerare të akumuluar, të cilat për nga sasia, cilësia dhe kushtet tjera, janë të përshtatshme për eksploatim. Në sipërfaqet e tilla mund të planifikohen ndërtesa të cilat janë mbështetje të këtij funksioni.

SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Minierë e materialeve për prodhimin e energjisë;
- Minierë e xeheve metaleve;
- Miniera dhe gurore tjetër.

Shfrytëzimet dytësor

Lejohen të gjitha shfrytëzimet për objektet mbështetëse që shërbejnë për të ushtruar funksionin e nxjerrjes së rezervave minerare.

Shfrytëzimet e ndaluar

Ndalohet apo ushtrimi i ndonjë veprimtarie mbi shfrytëzimin e resurseve minerare në ndonjë sipërfaqe që:

- ndodhet 200 m ose më afër nga kufiri i një vendbanimi;
- ndodhet 250 m ose më afër nga ndonjë shtëpi, ndërtesë e banuar ose përkohësisht e pabanuar;
- ndodhet 20 m ose më nga ndonjë tokë e pastruar ose lëvruar, ose në ndonjë mënyrë tjetër të përgatitur për mbjelljen e farërave bujqësore, ose mbi të cilën janë duke u rritur të mbjella bujqësore, përveç kur bartësi i licencës ose lejes ka fituar të drejtat sipërfaqësore mbi këtë

tokë;

- ndodhet 200 m ose më afër nga ndonjë pendë ose rezervuar;
- ndodhet 60 m ose më afër nga ndonjë rrugë e sistemit kombëtar;
- ndodhet 100 m ose më afër nga varrezat;
- ndodhet 500 m ose më afër ndonjë aeroporti ose pjese të zonës së sigurisë së aviacionit;
- ndodhet brenda ndonjë parku kombëtar ose komunal të mbrojtur me ligj;
- ndodhet 500 m ose më afër nga ndonjë ndërtesë e banimit ose institucionale dhe publike, nëse përdoret eksploziv.

5.12 [SU] SIPËRFAQE UJORE

Sipërfaqja ujore përfshinë të gjithë ujërat sipërfaqësore dhe ujërat nëntokësore të cilat ndahen në burime të ujërave nëntokësore, liqenet dhe akumulimet, dhe ujë-rrjedhat e hapura.

Me qëllim të mbrojtjes së burimeve të ujërave nëntokësore, liqeneve dhe akumulimeve, dhe ujë-rrjedhave përcaktohen zonat e mbrojtura ujore, të cilat ndahen në:

- Zona I – zona e mbrojtjes së regjimit të rreptë, e cila ka për qëllim të sigurojë mbrojtjen e burimit të ujit dhe ndërtesave me instalime për marrjen e ujit si dhe të mbrojtje burimin nga shkarkimet e ndotësve që mund të ndikojnë drejtpërdrejt në ujë nga aktivitetet e njeriut;
- Zona II – zona e mbrojtjes së regjimit të kufizuar, e cila ka për qëllim të sigurojë mbrojtjen e burimit të ujit nga lëvizjet e ndotësve mikrobiologjik, kimik dhe llojeve të tjera të ndotësve;
- Zona III – zona e mbrojtjes së regjimit të lehtë, e cila ka për qëllim të sigurojë mbrojtjen parandaluese për pellgun përkatës të burimit të ujit dhe të rris efikasitetin e mbrojtjes nga ndotja kimike dhe radioaktive.

SHFRYTËZIMI I TOKËS

Shfrytëzimet e lejuara

- Në zonën 1,2 dhe 3 lejohen të gjitha llojet e objekteve të cilat shërbejnë për rregullim, përmirësim hidromorfologjik dhe biologjik të ujërave sipërfaqësor, dhe rregullim dhe mbrojtjen e ujërave nga ndotja.

Shfrytëzimet e veçanta

- Banim i përhershëm (zona 3)
- Hapësirë për rekreacion dhe pushim (zona 3)

Shfrytëzimet e ndaluara

Zona I

Në këtë zonë nuk mund të ndërtohen ndërtesa ose instalime, të punohet toka ose të kryhen veprimtari të tjera, nëse ato rrezikojnë sigurinë e cilësisë së ujit në burim, si:

- Instalimi i pajisjeve, magazinimi i pajisjeve dhe kryerja e aktiviteteve të cilat nuk janë në funksion të furnizimit me ujë;
- Lëvizja e automjeteve të cilat janë në funksion të furnizimit me ujë jashtë rrugëve të veçanta, qasja e automjeteve të cilat nuk janë në funksion të furnizimit me ujë, përdorimi i barkave me motor, mbajtja e aktiviteteve sportive në ujë dhe notimi i njerëzve dhe kafshëve;
- Pirja e ujit nga bagëtitë;
- Kultivimi i peshkut dhe mbi-peshkimi komerciale.

Zona II

- Në këtë zonë nuk mund të ndërtohen ndërtesat ose instalime, të punohet toka ose të kryhen veprimtari të tjera, nëse ato rrezikojnë sigurinë e cilësisë së ujit në burim, si:
- Ndërtimi i ndërtesave të banimit;
- Përdorimi i plehrave kimike, të lëngshme dhe të ngurta;
- Përdorimi i pesticideve, herbicideve dhe insekticideve;
- Mbarsja lëvizja dhe kullotja e bagëtisë;
- Kamping panairë dhe tubime të tjera të njerëzve;

- Ndërtimi dhe shfrytëzimi i ndërtesave sportive;
- Ndërtimi dhe shfrytëzimi i ndërtesave për hotelieri dhe akomodim;
- Gërmimi dhe nxjerrja e rërës dhe zhavorrit;
- Varreza të reja dhe zgjerimi i kapaciteteve të atyre ekzistuese.

Zona III

Në këtë zonë nuk mund të ndërtohen ndërtesa ose instalimet, të punohet toka ose të kryhen veprimtari të tjera, nëse ato rrezikojnë sigurinë e cilësisë së ujit në burim, si:

- Ruajtja e përhershme nëntokësore dhe mbitokësore e materialeve të rrezikshme dhe substancave të cilat nuk mund të sjellën drejtpërdrejt ose tërthorazi në ujë;
- prodhimi, transporti dhe trajtimi i materialeve të rrezikshme dhe substancave të cilat nuk mund të sjellën drejtpërdrejt ose tërthorazi në ujë;
- magazinimi komercial i naftës dhe produkteve të naftës së papërpunuar;
- shkarkimi i ujërave të zeza dhe ujërave të cilat janë shfrytëzuar për ftohje të instalimeve industriale;
- ndërtimi i rrugëve pa kanale për largim të ujërave atmosferike;
- nxjerrja e naftës, gazit, materialeve radioaktive, qymyrit dhe të mineraleve;
- deponimi i pakontrolluar i mbeturinave, automjeteve të dëmtuara, gomave të vjetra si dhe i substancave dhe materialeve të tjera të cilat mund të lirojnë ndotës gjatë shpëlarjes apo rrjedhjes;
- shpyllëzimi i pakontrolluar;
- ndërtimi i aeroporteve;
- punë sipërfaqësore dhe nën-sipërfaqësore, minim i tokës, depërtimi në shtresën që mbron ujërat nëntokësore dhe heqja e shtresës mbrojtëse ujë-përçuese, përveç rasteve kur këto aktivitete janë një funksion të furnizimit me ujë;
- mirëmbajtja e automjeteve dhe garave motorike.

6.0 ZONAT MBISHTRESORE DHE KUSHTET ZHVILLIMORE TË TYRE

Bazuar në karakteristikat specifike të komunës së Lipjanit, HZK ka identifikuar katër zona mbishtresore. Sipas UA mbi Elementet dhe Kërkesat Themelore për Hartimin, Zbatimin dhe Monitorimin e HZK-së, zonat mbishtresore përcaktojnë kushte dhe rregulla si në vijim.

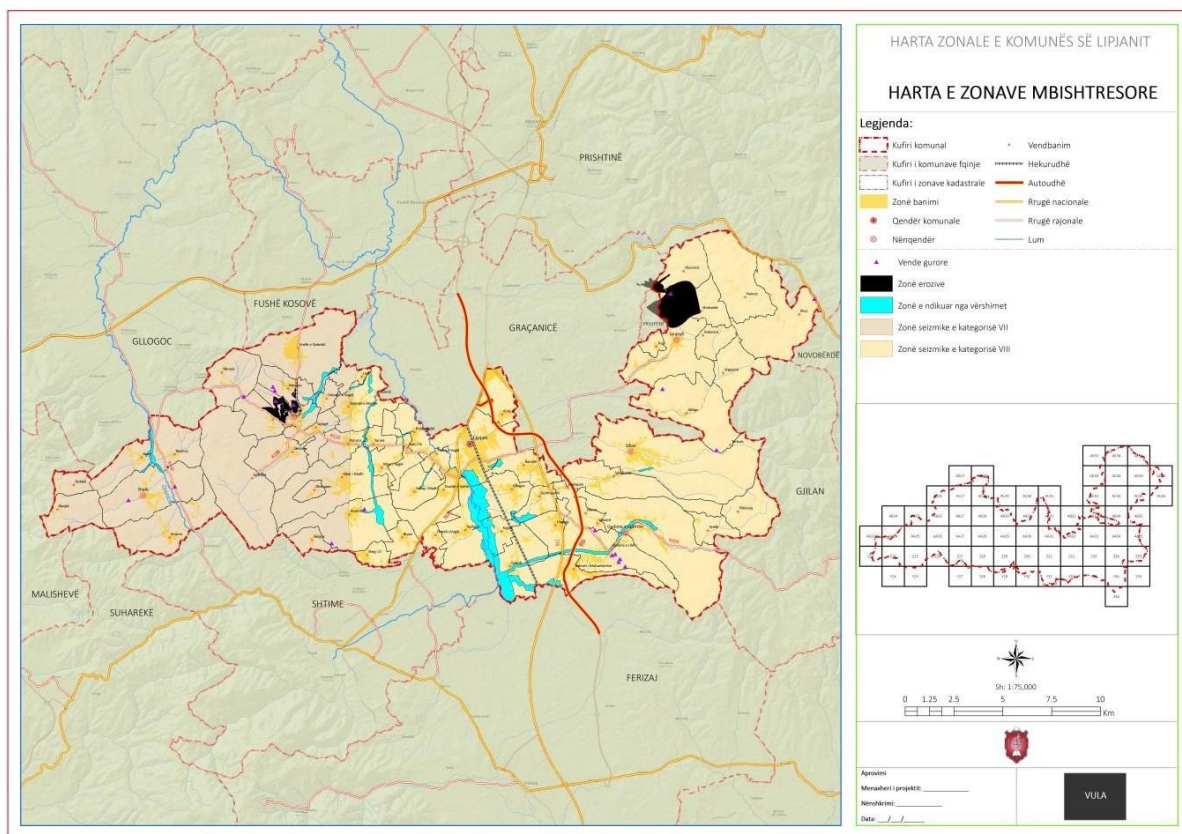

Figure 6. HARTA: ZONAT MBISHTRESORE

- Zona mbishtresore përcakton kushte zhvillimore dhe ndërtimore plotësuese brenda një sipërfaqeje të komunës të cilës i nevojitet vëmendje e veçantë.
- Zonat mbishtresore vendosen mbi një apo disa zona bazë. Krahas kushteve të zonës bazë kushtet mbishtresore vendosin kushte apo masa plotësuese.
- Në rastet kur janë përcaktuar kushte që janë në kundërshtim në mes të zonës bazë dhe zonës mbishtresore atëherë kushtet e zonës mbishtresore kanë përparësi ndaj atyre të zonës bazë.
- Zonat mbishtresore përdoren për vendosjen e kushteve zhvillimore më strikte dhe masa mbrojtëse shtesë në disa hapësira specifike gjeografike ku përcaktohen:
 - masa mbrojtëse për resurset kulturore, historike, ekonomike, turistike, bujqësore të cilat nuk janë adresuar me zonën bazë;
 - masa mbrojtëse dhe parandaluese për Sipërfaqet e Mbrojtura, Zonat e Veçanta, Zonat e Veçanta të Mbrojtura dhe Zonat Mbrojtëse;
 - masa mbrojtëse për resurset lokale natyrore, si: mbrojtja e natyrës, e sipërfaqeve ujore, klimës, pyjeve, etj. të cilat nuk janë të adresuara me zonën bazë;
 - masa mbrojtëse për ndikimet në mjedis, si: ndotja e ajrit, zhurmës, etj.;
 - përcaktohen masa mbrojtëse dhe parandaluese për sipërfaqet me rrezikshmëri nga zjarri, nga përmytja, sipërfaqet seismike, erozive, rrëshqitja e gurëve, orteqeve, tërmetet, e të tjera, dhe
 - standarde të caktuara që nuk janë të nevojshme për t'u zbatuar në gjithë territorin e Komunës.

6.1 [ZMS] ZONA MBISHTRESORE SEIZMIKE

Kushtet zhvillimore

- Gjatë projektimit dhe ndërtimit të strukturave me karakter publik (objekte te arsimit, shëndetësisë, administrative, kulturore, etj.), si dhe objekte shumë banesore te banimit tek zonat e banimit me densitet të mesëm dhe te larte, duhet te respektohen standardet nga udhëzuesi Eurokodin 8 (EN 1998, Eurocode 8: Design of structures for earthquake resistance). Kjo aplikohet për te gjitha zonat seizmike te identifikuar me shkalle te Rihterit 7 e me larte.

6.2 [ZnV] ZONË MBISHTRESORE E NDIKUAR NGA VERSHIMET

Kushtet zhvillimore

- Për të parandaluar dhe minimizuar dëmet nga vërshimet, te gjitha zonat e identifikuar si zone vërshimesh është e domosdoshme të kryhen punimet agromelioruese, meliorimi dhe pyllëzimi i brigjeve të lumenjve, pastrimi dhe mirëmbajtja, hapja e kanaleve, zgjerimi i shtratit te lumenjve dhe përroskave, etj.
- Zona mbrojtëse nga zhvillimet ne lumenj dhe përroska duhet te jete minimum 10m nga boshti/mesi i shtratit te lumit/përroskës.
- Gjithashtu, çdo zhvillim duhet te jete ne harmoni me Ligjin për Mbrojtjen nga Veprimet e Dëmshme të Ujërave si dhe UA për Kriteret dhe Procedurat për Mbrojtjen e Brigjeve të Ujërrjedhave dhe Akumulacioneve.

6.3 [ZMTK] ZONË MBISHTRESORE E MBROJTUR - TRASHËGIMI KULTURORE

Sipas PZHK-së është konstatuar se duhet të zhvillohen projekte që mundësojnë mbrojtjen e vlerave të TK-së nga dëmtimet e mëtutjeshme, por edhe të zhvillohen në bazë të potencialit që kanë këto vlera. Parashikimet janë që të gjitha objektet dhe vlerat të futen në listën e trashëgimisë nën mbrojtje të përkohshme ose përhershme në nivel komunal, të Kosovës dhe disa edhe ndërkombëtar.

Bazuar në listën e objekteve të përkohshme të MKRS-së, përpos objekteve të luajtshme të cilat nuk janë paraqitur në këtë dokument, në komunën e Lipjanit janë gjithsejtë 25 vlera të trashëgimisë kulturore si trashëgimi arkeologjike dhe trashëgimi arkitekturore.

Bazuar në Ligjin për trashëgimi kulturore, trashëgimia kulturore nën mbrojtjen e përkohshme, ka attribute të njëjta me trashëgiminë kulturore nën mbrojtje të përhershme, andaj me HZK rregullat për zhvillim vlejné për të gjitha vlerat njësoj.

Table 3. LISTA E VLERAVE TË TRASHËGIMISË KULTURORE SIPAS LISTËS SË PËRKOSSHME TË MKRS³

KATEGORIA : TRASHËGIMI ARKEOLOGJIKE / NËNKATEGORIA: LOKALITET ARKEOLOGJIK/REZERVAT				
NR.	NR.UNIK	EMERTIMI	PERIUDHA	VENDI- KOMUNA
1.	691	Qyteza Parahistorike (Gadime)	Parahistori	Gadime e Epërme Lipjan
2.	3031	Lokaliteti Arkeologjik 'Ogragje'	Antikitet i Vone, Mesjete	Rubofc, Lipjan
3.	3032	Germadhat e Lokalitetit Arkeologjik Antik 'Stacio Herculana'	Romake	Gushterice e Larte dhe e ulet, Lipjan

³ https://www.mkrs-ks.org/repository/docs/Lista_e_Trashegimise_Kulturore_per_Mbrojtje_te_Perkohshme_2018.pdf

4.	42	Qyteza ne Klecke	Antikitët i Vone	Klecke, Lipjan
5.	684	Qyteza “Kodra e Qytetit”	Parahistori, Mesjete	Bajice, Lipjan
6.	3697	Gjurmët e Qytetit te Janjeves	Antikitët i Vone	Janjeve, Lipjan
7.	3708	Lokalitet arkeologjik i kohës romake ne Torine	Romake	Torine, Lipjan
8.	3712	Lokalitet arkeologjik ne Babush te Muhaxhereve	Romake	Babush te Muhaxhereve
9.	2905	Gërmadhat e kishës se Shen Gjonit ne Sllovi	Mesjete	Sllovi, Lipjan
10.	2906	Gërmadhat e kishës se “Shen Nikoolles”	Mesjete	Sllovi, Lipjan
11.	2907	Gërmadhat e Manastirit mesjetare Shen Gjergji ne Sllovi	Mesjete	Sllovi, Lipjan
12.	2912	Kishe varrezore e fshatit ne Toplican	Mesjete	Toplican, Lipjan
KATEGORIA : TRASHËGIMI ARKITEKTURORE / NËNKATEGORIA: MONUMENT/ANSAMBËL				
NR.	NR.UNIK	EMERTIMI	PERIUDHA	VENDI- KOMUNA
13.	2903	Kisha e Shpalljes se Virgjërshës, Lipjan	Shek. XIV	Lipjan
14.	2904	Bunkeri i LNÇ - së - Vrellë	Shek. XX	Vrellë - Lipjan
15.	2911	Tyrbja e Isak Babës	Shek. XVIII	Teqe - - Lipjan
16.	2913	Shkolla fillore në gjuhën Sërbe - 1882	Shek. XIX	Gushtericë e Epërme-Graçanicë
17.	2760	Xhamia në Shalë (Sedllarë)	Shek. XVIII	Shalë (Sedllarë)
18.	36	Shtëpia Muze e At Shtjefën Gjeçovit	Shek. XX	Janjevë
19.	43	Kulla e Pashkë Karadakut - Janjevë		Janjevë - Lipjan
20.	41	Shtëpi me ballkon –Glasnoviq Josipa Maria.		Janjevë - Lipjan
21.	44	Xhamia e Janjevës	Shek. XVII	Janjevë - Lipjan
22.	4293	Bunari i familjes Olluri		Krojmir, Lipjan
23.	76	Xhamia ne fshatin Llugaxhi		Llugagji- Lipjan
24.	4655	Shtëpi banimi, ish-Selia e shtabit te brigades 121- "Komandant Kumanova"		Krojmir, Lipjan
25.	4685	Shkolla shqipe Banullë		Banullë-Lipjan

6.3.1 TRASHËGIMI ARKEOLOGJIKE

Sipas Ligjit për trashëgimi kulturore, radiusi (kufiri) i zonës së mbrojtur është 100 metra nga perimetri i vendit të trashëgimisë së mbrojtur arkeologjike. Kjo zonë e mbrojtjes mund të zgjerohet ose të ngushtohet dhe kjo përcaktohet në një plan të Institucionit kompetent.

Shfrytëzimet e lejuara

- Punime mirëmbajtjeje, punime me karakter restaurues e konservues, në funksion të masave ruajtëse dhe mbrojtëse të këtyre monumenteve të autorizuara nga organi kompetent;

Shfrytëzimet dytësore

- Instalime dhe strukturën që janë në funksion të drejtpërdrejtë të monumentit dhe të cilat nuk e dëmtojnë vlerën e objektit të trashëgimisë kulturore;

- Projekte të autorizuar nga organi kompetent për zbulimin e vlerave arkeologjike në territorin e tyre;
- Struktura të cilat plotësojnë lokacionin e monumentit siç mund të jenë kiosqet, shtandet dhe të tjerat;

Shfrytëzimet e veçanta

- Punimi/shfrytëzimi i tokës për aktivitete bujqësore e cilat gjenden në zonën mbrojtëse të monumentit, vetëm me lejen e organit kompetent;
- Aktivitete të ndryshme promovuese e turistike;
- Organizime, festivale dhe evente të ndryshëm me qëllim të promovimit të monumentit;
- Vendosa e tendave, karrigeve, tavolinave, binave gjatë organizimit të ngjarjeve të cilat kanë për qëllim promovimin e këtyre monumenteve;

Shfrytëzime e ndaluara

- Të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të lejuara janë të ndaluara.

6.3.2 TRASHËGIMIA ARKITEKTURORE

Monumentet arkitekturale nën mbrojtje të përkohshme ose të përhershme kanë një zonë të mbrojtjes, që është 50 metra nga perimetri i monumentit. Kjo zonë e mbrojtjes mund të zgjerohet ose ngushtohet dhe përcaktohet në planin e Institucionit kompetent dhe në planet hapësinore relevante në pajtueshmëri.

Shfrytëzimet e lejuara

- Punime mirëmbajtjeje, punime me karakter restaurues e konservues, në funksion të masave ruajtëse dhe mbrojtëse të këtyre monumenteve të autorizuar nga organi kompetent;

Shfrytëzimet dytësore

- Instalime dhe strukturën që janë në funksion të drejtpërdrejtë të monumentit dhe të cilat nuk e dëmtojnë vlerën e objektit të trashëgimisë kulturore;
- Stabilimente të cilat janë në funksion të ndërtesës (ujë, kanalizim, ventilim, ngrohje dhe të ngjashme), hidrantë të ujit;
- Struktura të cilat plotësojnë lokacionin e monumentit siç mund të jenë kiosqet, shtandet dhe të tjerat përderisa nuk e pengojnë pamjen e objektit në të gjitha anët;

Shfrytëzimet e veçanta

- Aktivitete të ndryshme promovuese e turistike;
- Organizime, festivale dhe evente të ndryshëm me qëllim të promovimit të monumentit;
- Vendosa e tendave, karrigave, tavolinave, binave gjatë organizimit të ngjarjeve të cilat kanë për qëllim promovimin e këtyre monumenteve;

Shfrytëzime e ndaluara

- Të gjitha shfrytëzimet të cilat nuk janë të lejuara janë të ndaluara.

Kushtet zhvillimore

Mbrojtja dhe ruajtja e monumentit të trashëgimisë kulturore bëhet në bazë të ligjit sektorial në fuqi siç është Ligji për Trashëgiminë Kulturore, akteve nënligjore të tij .

- Në rast renovimi, rikonstruktimi apo revitalizimi, lartësia origjinale e monumentit duhet të mbetet e njëjtë.;
- Në rast renovimi, rikonstruktimi apo revitalizimi, indeksi i shfrytëzueshmërisë së parcelës së monumentit dhe indeksi i ndërtimit duhet të mbetet e njëjtë. Në qoftë se ndryshimi është i domosdoshëm kjo duhet të bëhet me leje nga organi përgjegjës;
- Në përputhje me kushtet dhe rregullat e dhëna në kapitullin Kushtet Zhvillimore të Përgjithshme. Kushte shtesë për qasjen dhe mënyrën e hyrjes në parcelë përfshijnë:
- Parcela ku gjendet monumenti i trashëgimisë duhet të ketë qasje të drejtpërdrejte në rrugë publike apo me marrëveshje të veçantë në rrugë private;
- Gjerësia e hyrjes private në parcelë e cila nuk ka qasje direkte nga rruga publike nuk mund të jetë më e vogël se 2,5m;
- Në rastet e vendosjes së strukturave dytësore në parcelat e monumentieve të TK-së, duhet të ketë kujdes të shtuar dhe të bëhet në përputhje me rregullat e parapara për mbrojtjen e monumentit të përcaktuara me ligjin për trashëgimi apo nga organi përgjegjës;
- Distancat në mes të objekteve të reja dhe atyre të TK-së përcaktohen në bazë të ligjit të TK-së.

Kushtet e veçanta përfshijnë:

- Në rastet e zonave të vecantë të mbrojtjes kushtet zhvillimore përfshijnë dispozitat e Ligjit për zona të veçanta të mbrojtura:
 - Aktivitetet e kufizuara brenda Zonave të Veçanta të Mbrojtura
 - Çdo aktivitet i ri nga lista e mëposhtme e aktiviteteve mund të kufizohet nëse e kërkojnë rrethanat. Para se të kryhen aktivitete të tilla në fushat e mëposhtme, komuna përkatëse do të kërkojë marrëveshjen e Kishës Ortodokse Serbe. Nëse nuk arrihet asnjë marrëveshje, palët do t'ia referojnë çështjen KZM-së për shqyrtim, në pajtueshmëri me pikën c të nenin 4 të këtij ligji:
 - ndërtimet apo zhvillimet komerciale të tilla si: strukturat ose godinat më të larta se manastiri/ kisha/monumenti kulturor që duhet të mbrohet; ndërtimi i rrugëve; ndërtimi i magazinave, punëtorive, shitoreve, restoranteve, bareve, kafeterive, hotele-ve/moteleve, tezgave dhe kioskave ushqimore, stacioneve të furnizimit me karburant dhe riparimit të automjeteve, supermarketeve, klubeve të natës, apo ndonjë ndërtimi tjetër në shkallë më të gjerë në zonat rurale;
 - tubimet, argëtimi dhe zbavitja publike; dhe
 - urbanizimi i tokës bujqësore.
- Peisazhi rreth monumenteve të trashëgimisë kulturore duhet të ketë trajtim të vecante, duke e ruajtur nga dëmtimet edhe në rastet e intervenimit në ato objekte;
- Ashtu sikur objektet dhe elementet tjera karakteristike për monument, gjelbërimi duhet të trajtohet si vlerë e shtuar e monumentit, duke marrë parasysh që ato kontribuojnë drejtpërdrejtë në të;
- Kërkesat për efikasitet të energjisë: Ndërmarrja e masave për ngritjen e efikasitetit të energjisë në monumentet arkitekturore bëhet në përputhje me ligjet respektive apo me leje nga organi përgjegjës;

- Formësimi arkitektonik dhe estetik: Do të përputhen me Kushtet Zhvillimore të Përgjithshme, por duke shtuar disa kushte specifike për këtë zonë:
 - Renovimi, rikonstruimi dhe revitalizimi i monumenteve duhet të përkitazi me standardet për intervenim në këto lloj objekte, duke iu përshtatë formës, materialit dhe të gjitha rregullave tjera.
 - Strukturat dytësore gjithashtu duhet të i përshtaten veçorive të monumentit dhe të bëhen në pajtueshmëri me standardet për intervenim në këto objekte;
- Qasja në infrastrukturën rrugore dhe teknike: Do të përputhen me Kushtet Zhvillimore të Përgjithshme. Kushtet specifike përfshijnë:
 - Qarkullimi i makinerisë më të rëndë se 3 ton, është i ndaluar në afërsi të lokaliteteve arkeologjike; kjo nuk aplikohet në raste të fatkeqësive natyrore apo të shkaktuar nga faktori njeri;
 - Implementimi i masave për uljet e shpejtësisë së trafikut në rrugët të cilat kalojnë në afërsi të monumenteve, siç janë: policët e shtrirë, rampa të ngritura, elemente peizazhore si drunjë, shkurre etj;
 - Të sigurohet qasja në monumente të trashëgimisë për persona me nevoja të veçanta;
- Parkingu përgjatë rrugës dhe parkingjet e përbashkëta:
 - Parkimi i veturave dhe automjeteve tjera duhet të bëhet vetëm në hapësira të dedikuara për parking, dhe të mos pengojnë pamje dhe qasjen te monumenti.

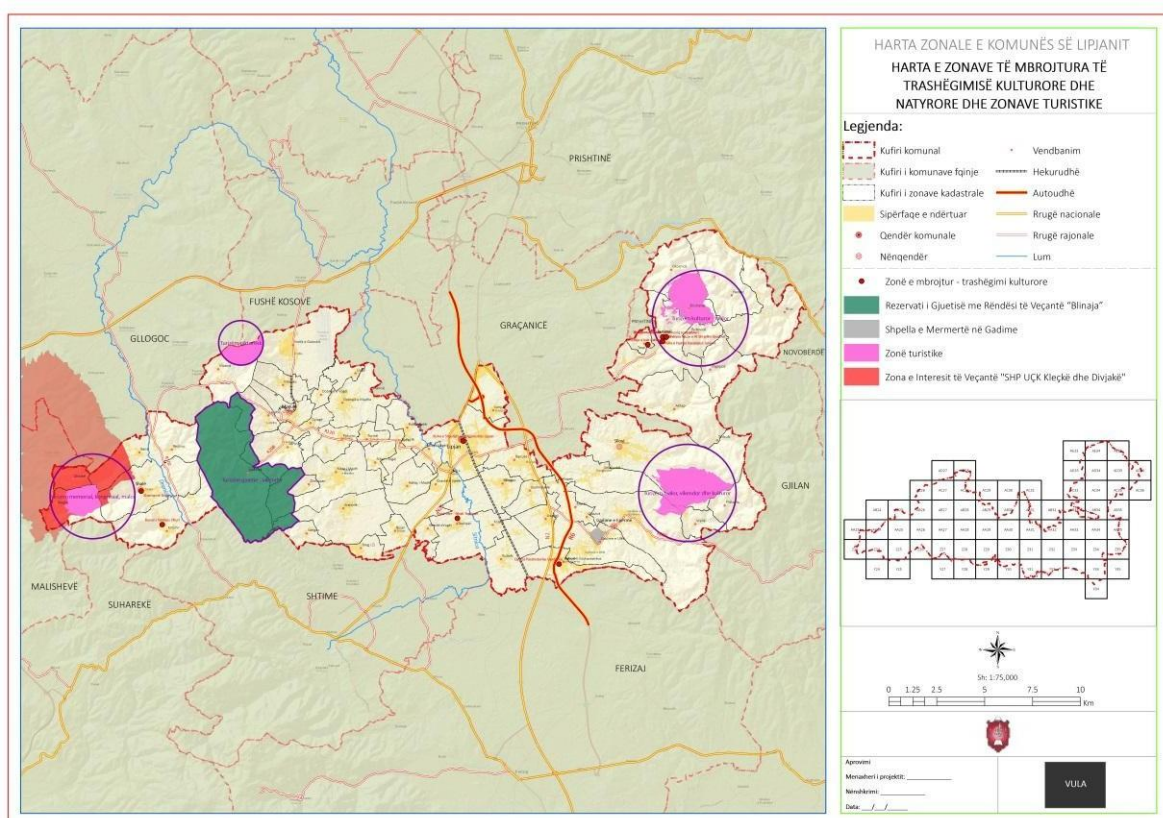

Figure 7. HARTA: ZONAT TË MBROJTURA TË TRASHËGIMISË KULTURORE DHE NATYRORE, DHE ZONAT TURISTIKE

6.4 [ZMTN] ZONË E MBROJTUR - TRASHËGIMI NATYRORE

6.4.1 ZONAT NATYRORE ME VLERA TË MBROJTURA TË NATYRËS

Sipas PZHK-së së Lipjanit, komuna e Lipjanit posedon në tërësi 3 vlera të trashëgimisë natyrore¹ dhe ato janë:

Table 4. ZONAT E MBROJTURA NË LIPJAN SIPAS KATEGORIVE

ZONAT E MBROJTURA NË LIPJAN SIPAS KATEGORIVE					
	EMËRTIMI I ZONËS	SIPËRFAQJA NË HA	VITI I MBROJTJES	KATEGORIA IUCN	PËRSHKRIMI ZONËS
1.	Shpella e Gadimes	38.6	1969	III	Shpellën e bëjnë të veçantë prezencën e aragoniteve. Kristalet e këtyre stolive, në shpellë paraqiten në galerinë e Aragoniteve të cilat karakterizohen me forma dhe drejtime të ndryshme të shtrirjes të cilat shpellën e bëjnë posaçërisht interesante dhe tërheqëse.
2.	Vend Gjuetia e Rëndësisë së Veçantë“ BLINAJA”	2795	1955		Shtrihet në tri Komuna, atë të Lipjanit, Drenasit dhe Shtimes dhe ka një sipërfaqe prej 2795/ha. Kjo Vend gjueti e tipit të mbyllur ka 40/ha livadhe, 32 liqe artificial, 88 ulëse të larta (vëzhgimore), 12 kurthe për nxënien e derrave kurse zona ushqyese për kafshë të mëdha posedon 150 depo ushqimi, 26 tarraca nga betoni për derra, 2 për riprodhim, 32 zona për ujë, 15 për kripë, 1 zonë trajnimi për qenët e gjuetisë etj. Në total janë 2100/ha pyje shtetërore si dhe 600/ha pyje në pronësi private. Pjesa tjetër prej 95/ha i takon sipërfaqes bujqësore(livadhe) dhe diku 5/ha sipërfaqe ujore.
3.	Ligatina e Hencit-Radevës	109.5	2014	V	Zona me vlera dhe karakteristika të veçanta natyrore si: ornitologjike, ihtiologjike, hidrogeologjike, botanike dhe peisazhore

6.4.1.1 MONUMENT I NATYRËS – SHPELLA E GADIMËS

Ka zonën mbrojtëse buferike, 500 m nga sipërfaqja e shpellës. Shfrytëzimet aplikohen në gjithë zonën buferike të saj.

Shfrytëzimet e lejuara:

- Kryerja e aktiviteteve ekoturistike dhe edukativo arsimore të cilat nuk i rrezikojnë vlerat e natyrës së shpellës duke patur në konsideratë nevojat e popullatës lokale;
- Hulumtimet shkencore dhe profesionale për aktivitetet e shpelle;

Shfrytëzimet e lejuara dytësore:

- Infrastruktura e shpellës: të gjitha objektet që shërbejnë për ruajtjen, respektivisht shfrytëzimin e shpellë;
- Lejohet vetëm ndërtimi i objekteve të domosdoshme të tipit montazhë të cilat shërbejnë vetëm

¹ Raporti për Gjendjen e Natyrës 2015-2017, AMMK

për qëllime të vizitave dhe gjinden në afërsi të shpellës;

- Lejohet rregullimi i hapësirës para shpellës si vendosja e ulëseve, objekteve përcjellëse/mbuloja, shportave për mbeturina si dhe tabela informuese;
- Objektet duhet të jenë të ndërtuara nga guri dhe/ose druri;
- Të gjitha punimet në hapësirën para shpellës duhet të bëhet me dorë dhe vegla dore;

Shfrytëzimet e lejuara të veçanta:

- Organizimi i vizitave, edukim kulturor, ekoturizëm dhe hulumtime shkencore
- Numri maksimal i vizitorëve në shpellë nuk guxon të tejkalojë më shumë se 50 vizitorë dhe vizita nuk mund të zgjasë më shumë se 30 min;

Shfrytëzimet e ndaluara:

- Në monumentin e natyrës dhe në afërsi të drejtpërdrejt të tij që është pjesë përbërëse e zonës së mbrojtur nuk lejohen veprimtaritë të cilat rrezikojnë karakteristikat dhe vlerat e tij.⁴
- Përveç ndalesave të parapara me ligjin e natyrës ndalohen edhe:
 - Çdo ndryshim i gjendjes në shpellë si dëmtimi, thyerja dhe shkatërrim i pasurisë së shpellës;
 - Hyrja në shpellë pa përcjellje të ciceronit dhe lëvizja jashtë shtigjeve të rregulluara;
 - Përdorimi i pajisjeve audio që arrinë mbi 45 db;

6.4.1.2 “BLINAJA” - REZERVAT I GJUETISË

Gjendja e këtij habitatit është e mirë falë angazhimit dhe përkushtimit në vazhdimësi të stafit me qëllim mbrojtjen, kultivimin dhe kujdesin për ushqim për kafshët e egra.

Shfrytëzimet e lejuara:

- hulumtime shkencore të lamsë biologjike

Shfrytëzimet e lejuara dytësore:

- Vizita arsimore dhe edukative

Shfrytëzimet e lejuara të veçanta:

- Organizimi i vizitave, edukim kulturor, ekoturizëm dhe hulumtime shkencore
- Numri maksimal i vizitorëve në nuk guxon të tejkalojë më shumë se 50 vizitorë dhe vizita nuk mund të zgjasë më shumë se 30 min;

Shfrytëzimet e ndaluara:

- Në rezervatin e gjuetisë ndalohet kryerja e veprimtarive ekonomike dhe veprimtarive të tjera.
- Në rezervatin gjuetisë, ndalohet:
- të kryhen aktivitete nënujore pa lejen e MBPZHR, gjegjësisht organit të administratës ose organit kompetent të komunës;
- të ankerohen dhe/ose lidhen lundrat jashtë vendit të caktuar me plan hapësinor;
- peshkimi rekreativ pa leje ose në kundërshtim me kushtet e dhëna në leje;
- dëmtimi dhe/ose shkatërrimi i shenjës dhe/ose tabelës informuese;
- ndezja e zjarrit jashtë vendbanimeve dhe/ose vendeve që për këtë qëllim janë të shënuara dhe të caktuara;
- xhirimi ose fotografimi për qëllime komerciale pa lejen e MBPZHR, gjegjësisht organit të administratës ose organit kompetent të komunës;
- fluturimi me fluturake ultra të lehtë pa lejen e Ministrisë gjegjësisht organit të administratës ose organit kompetent të komunës;

⁴ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2716>

- vendosja e pllakave informative, panove reklamuese ose tjera pa lejen e MBPZHR, gjegjësisht organit të administratës ose organit kompetent të komunës;
- vizita dhe/ose shikimi pa biletë kur ajo është e detyruar;
- larja jashtë vendeve të caktuara nga drejtoria e cila administron me zonën.

7.0 INFRASTRUKTURA RRUGORE

7.1 RRUGËT PUBLIKE

Duke u bazuar ne UA për Normat Teknike të Planifikimit Hapësinor, rrjeti i infrastrukturës rrugore, sipas përgjegjësi për mirëmbajtje dhe ndërtim, ndahet në rrjet kombëtar dhe rrjet lokal te infrastrukturës rrugore.

7.1.1 RRJET KOMBËTAR I INFRASTRUKTURËS RRUGORE

Përgjegjës i planifikimit, realizimit dhe mirëmbajtjes i këtij rrjeti është niveli qendror i qeverisjes dhe karakterizohet me tutje me:

- autoudhat: rrugët publike posaçërisht të ndërtuara dhe të destinuara vetëm për lëvizjen e mjeteve motorike, e cila është e shënuar me shenjë të posaçme komunikacioni, e cila ka sipërfaqe qarkulluese të ndarë fizikisht për lëvizje nga drejtime të kundërta të korsive me gjerësi së paku 3.50 m, varësisht nga konfiguracioni i terrenit, me nga një korsi për ndalje emergjente në të dy anët e autoudhës, me gjerësi së paku 2.50 m;
- rrugët nacionale: rrugët publike të cilat bëjnë lidhjen e dy e më tepër qyteteve dhe e cilat mund të shërbej si lidhje me rajonet jashtë Kosovës;
- rrugët rajonale: rrugët publike të cilat bëjnë lidhjen e qendrave me rëndësi ekonomike të dy apo më tepër regjioneve;
- rrugë lidhëse: rrugët publike të cilat bëjnë lidhjen e vendbanimeve me stacionet dhe терминалет hekurudhore, терминалет ajrore, parqet nacionale, dhe përmbajtje tjera të veçanta.

7.1.2 RRJETI LOKAL I INFRASTRUKTURËS RRUGORE

Nën menaxhim të plote nga Komuna e Lipjanit janë rrugët lokale te cilat përkufizohen si rrugë që lidhin vendbanimet rurale apo fshatrat; rrugët brenda vendbanimeve rurale; si dhe rrugët brenda vendbanimit urban (Qytetit Lipjan). Më tutje, rrjeti Lokal i infrastrukturës Rrugore ne Komunën e Lipjanit është kategorizuar dhe paraqitet më poshtë, si dhe komplet rrjeti rrugor i kategorizuar është paraqitur ne Hartën 11. Çdo rrugë e re (e cila nuk është paraqitur ne këtë faze te planifikimit), qe zakonisht mund te propozohen me rregullim te blloqeve (si p.sh. me revitalizimin e blloqeve te banimit, zonës industriale, projekte regjenerimi, etj.) ne tere territorin e komunës, obligohet te kategorizohet duke respektuar njërën nga profilet e paraqitura më poshtë, ne harmoni me kushtet ne teren dhe hapësira që shërbejnë.

Rrjeti Rrugëve në qytetin e Lipjanit:

- Rrugë transite urbane, profil 21 metra
- Rrugë Urbane (Kategoria 1), profil 16.6 metra
- Rrugë Urbane (Kategoria 2), profil 13.1 metra
- Rrugë Urbane (Kategoria 3) , profil 11.1 metra
- Rrugë Urbane (Kategoria 4), profil 10.5 metra

- Rrugë Urbane (Kategoria 5):
 - Kategoria 5.1: profil 5.5 metra
 - Kategoria 5.2: profil 3.5 metra

Rrjeti Rrugëve ne vendbanimet tjera dhe ne tere territorin e komunës (përveç qytetit te Lipjanit):

- Rrugë transite nëpërmjet vendbanimeve-fshatrave, profil 9.5 metra
- Rruge ne vendbanime rurale (Kategoria 1), profil 9.5 metra
- Rruge ne vendbanime rurale (Kategoria 2):
 - Kategoria 2.1: profil 7.5 metra
 - Kategoria 2.2: profil 9.2 metra
- Rruge ne vendbanime rurale (Kategoria 3), profil 6.5 metra

Përveç rrugëve te kategorizuara ne Komunën e Lipjanit paraqiten edhe Rruge të Pa kategorizuara. Zakonisht këto nuk janë rrugë publike, por shfrytëzohen për komunikacion si rruga për shfrytëzimin e pyjeve, rruga e liqeneve akumuluese, rruga për destinim bujqësor e të ngjashme. Këto rruge nuk mirëmbahen nga Komuna e Lipjanit, por nuk është e limituar mundësia që ne te ardhmen te ri-kategorizohen si pjese e rrjetit lokal te infrastrukturës rrugore dhe te marrin trajtimin dhe profilin përkatës. Më tutje, komplet rrjeti i infrastrukturës rrugore (rrjeti kombëtar dhe rrjeti lokal i rrugëve) duhet të plotësoj normat e planifikimit në vijim:

Për shpejtësi të lejuar për qarkullim:

≤ 40 km/h, gjerësia e korsisë është: 2.75 m

≤ 60 km/h, gjerësia e korsisë është: 3.00 m

≤ 80 km/h, gjerësia e korsisë është: 3.25 m

≥ 80-100 km/h, gjerësia e korsisë: 3.50

≥ 100 km/h, gjerësia e korsisë është: 3.75

Për ngarkesë të lejuar boshtore:

≥ 11.50 t në sistem kombëtar

≥ 6.00 t në sistem lokal

Përbërja e infrastrukturës rrugore duke përfshi te gjitha elementet (brezi i gjelbër, numri korsive, dimensionet, brezi mbrojtës rrugor, vend parkimet ne rruge, shtigjet për këmbësorë dhe biçikleta, etj.) për te gjitha profilet e rrugëve janë paraqitur ne grafikët e profileve më poshtë, përderisa profilet te rrugëve Rrugë Urbane (Kategoria 5) dhe Rruge ne vendbanime rurale (Kategoria 2) i kane dy opsione te realizimit, varësisht nga kërkesat ne teren. Gjithashtu, profilet e rrugëve duhet te i respektojnë udhëzimet nga UA per Normat Teknike të Planifikimit Hapësinor.

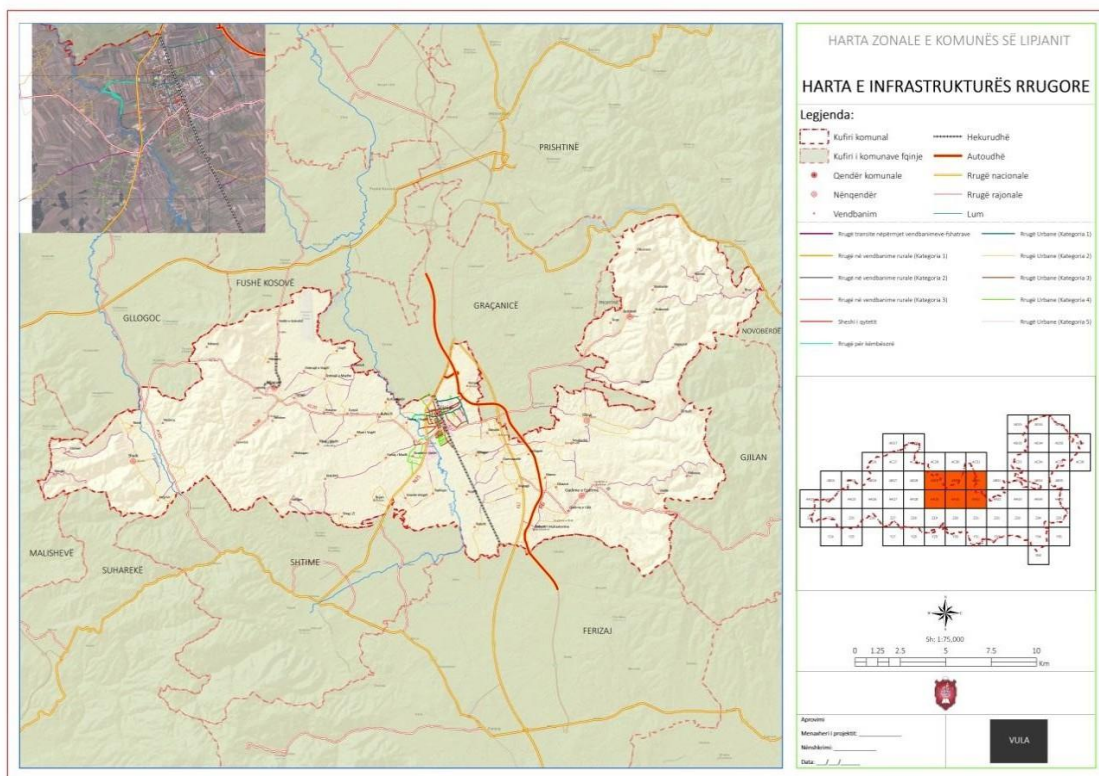

Figure 8. HARTA: RRJETI I INFRASTRUKTURËS RRUGORE

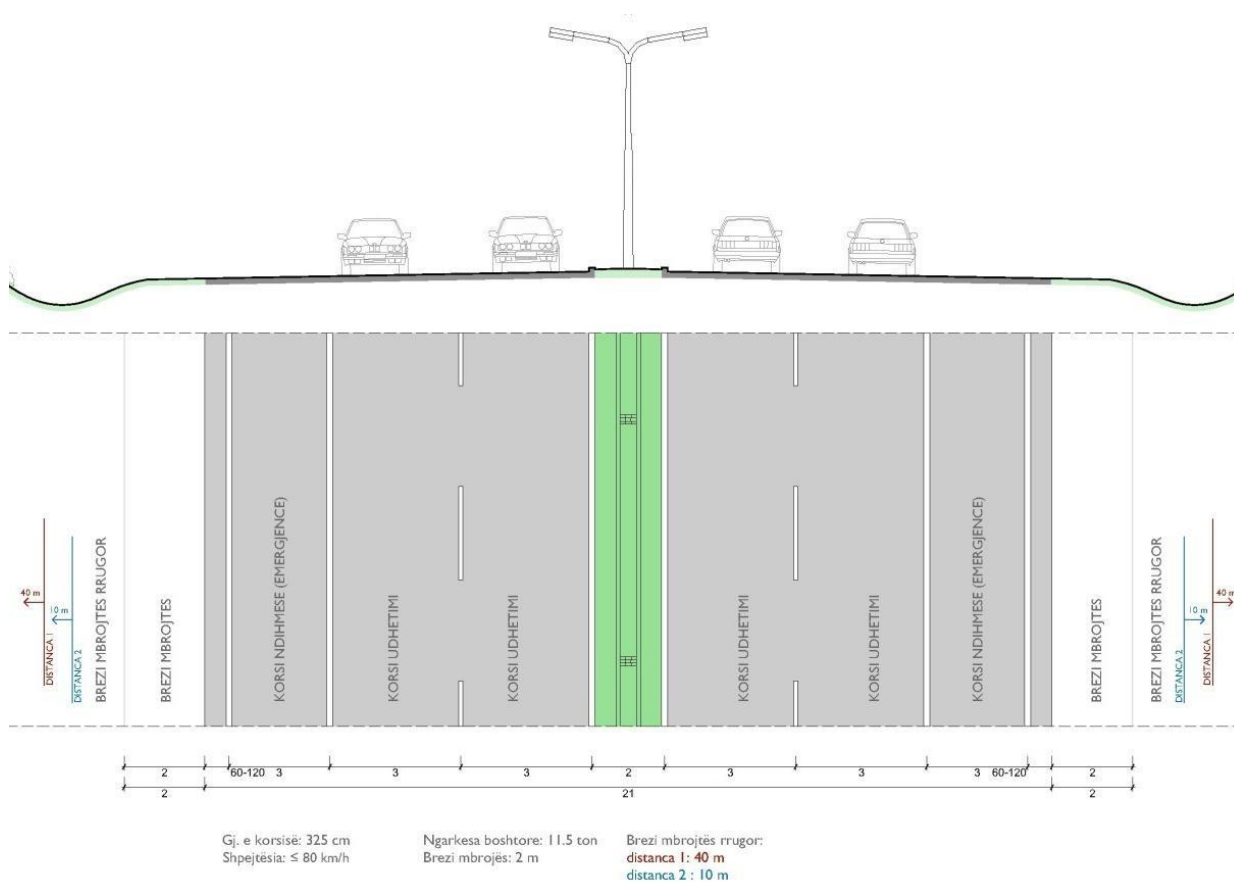

Figure 9. ILUSTRIMI: RRUGË TRANSITE URBANE (PROFIL 21M)

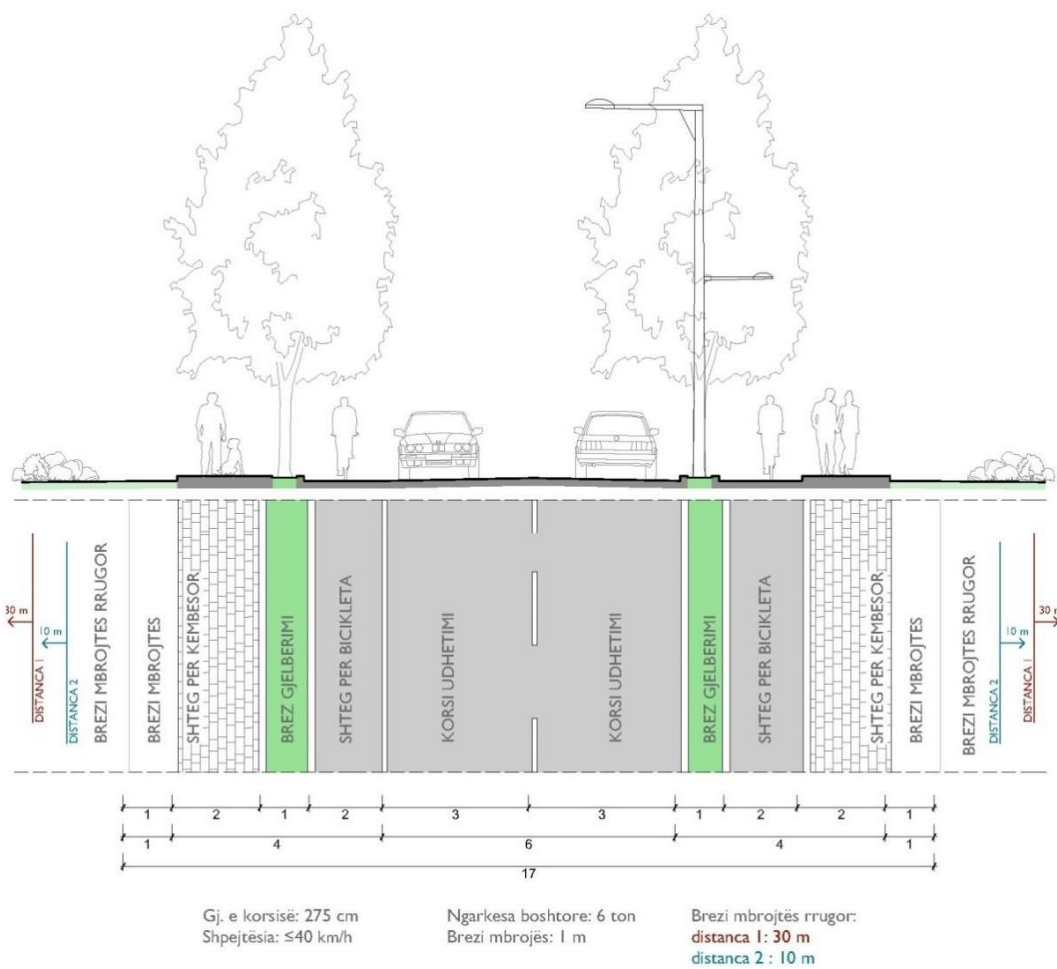

Figure 10. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 1, PROFIL 16.6M)

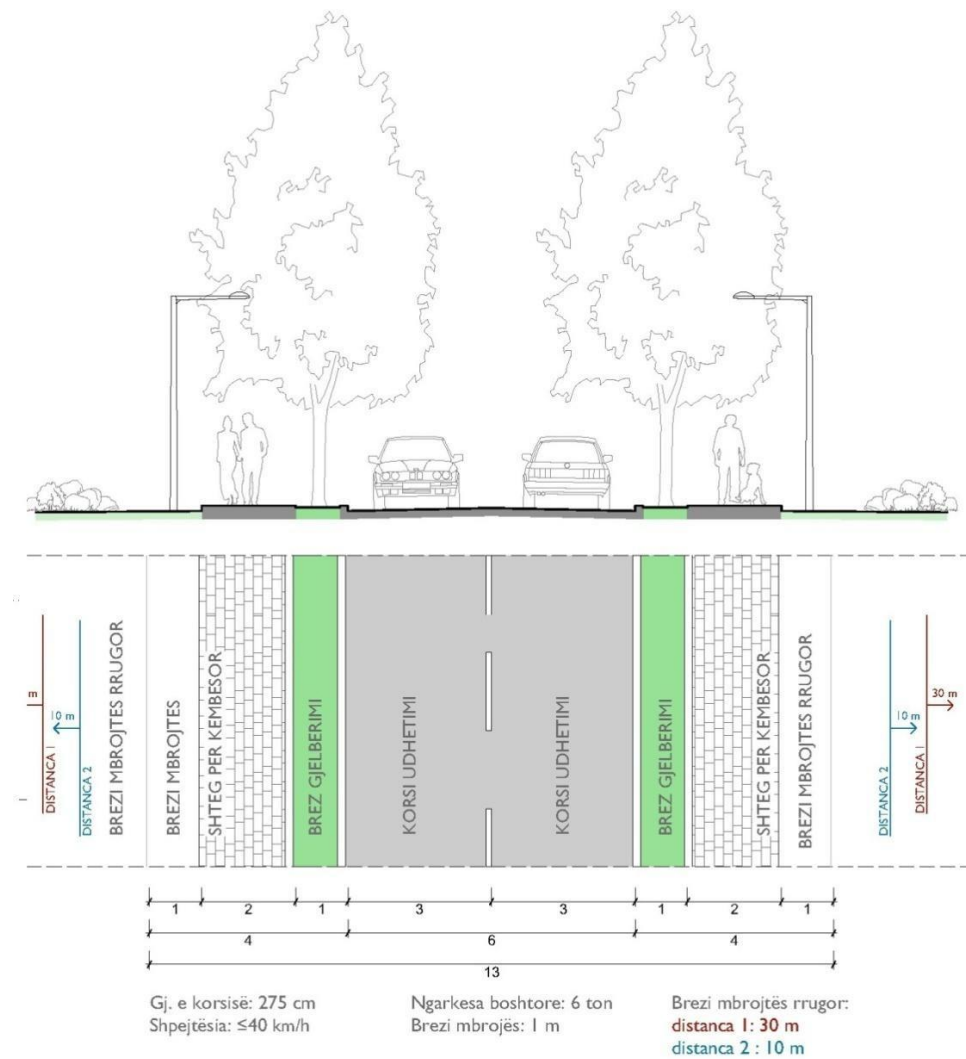

Figure 11. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 2, PROFIL 13.1M)

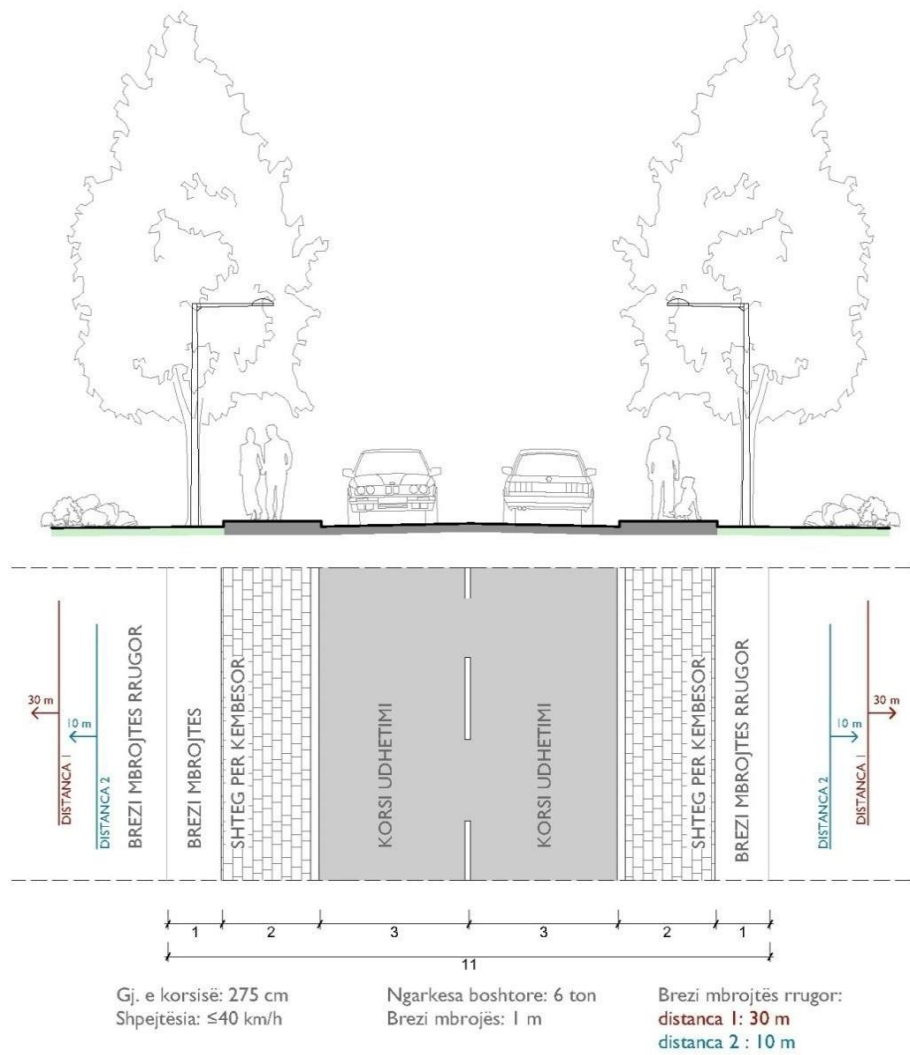

Figure 12. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 3, PROFIL 11.1M)

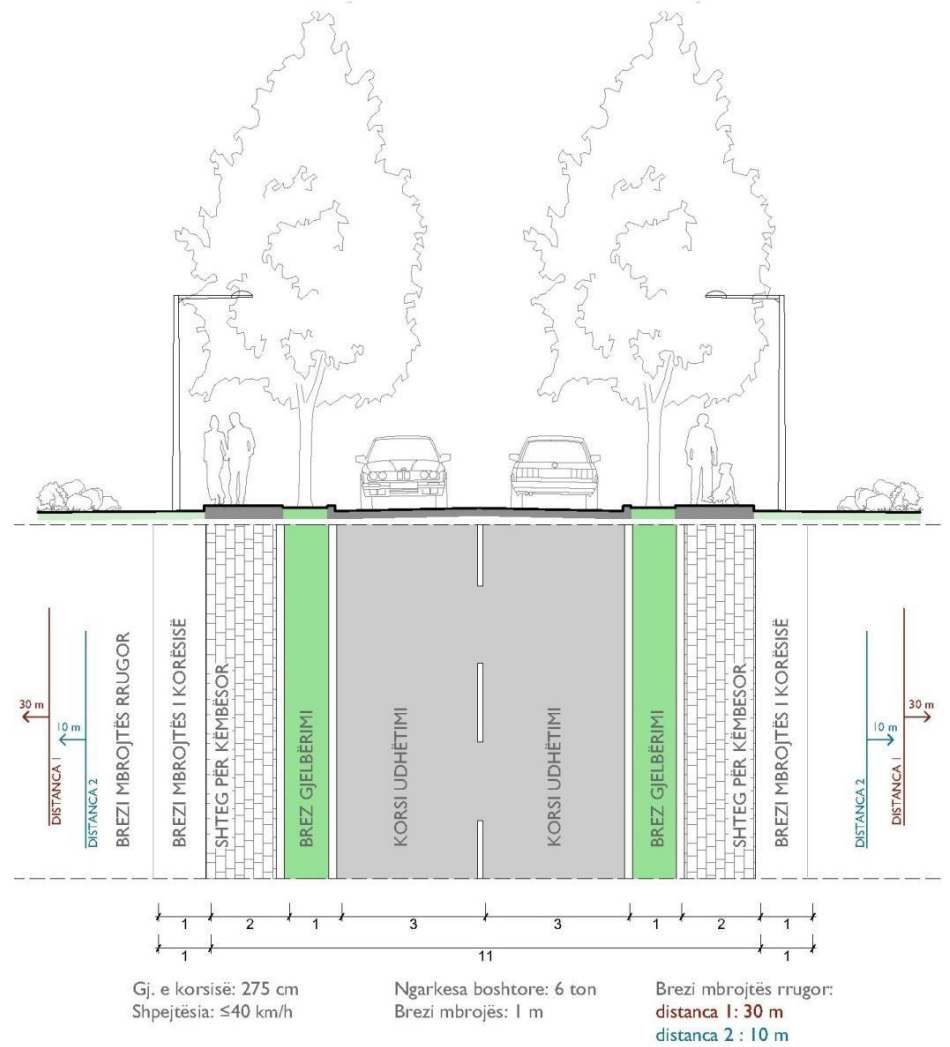
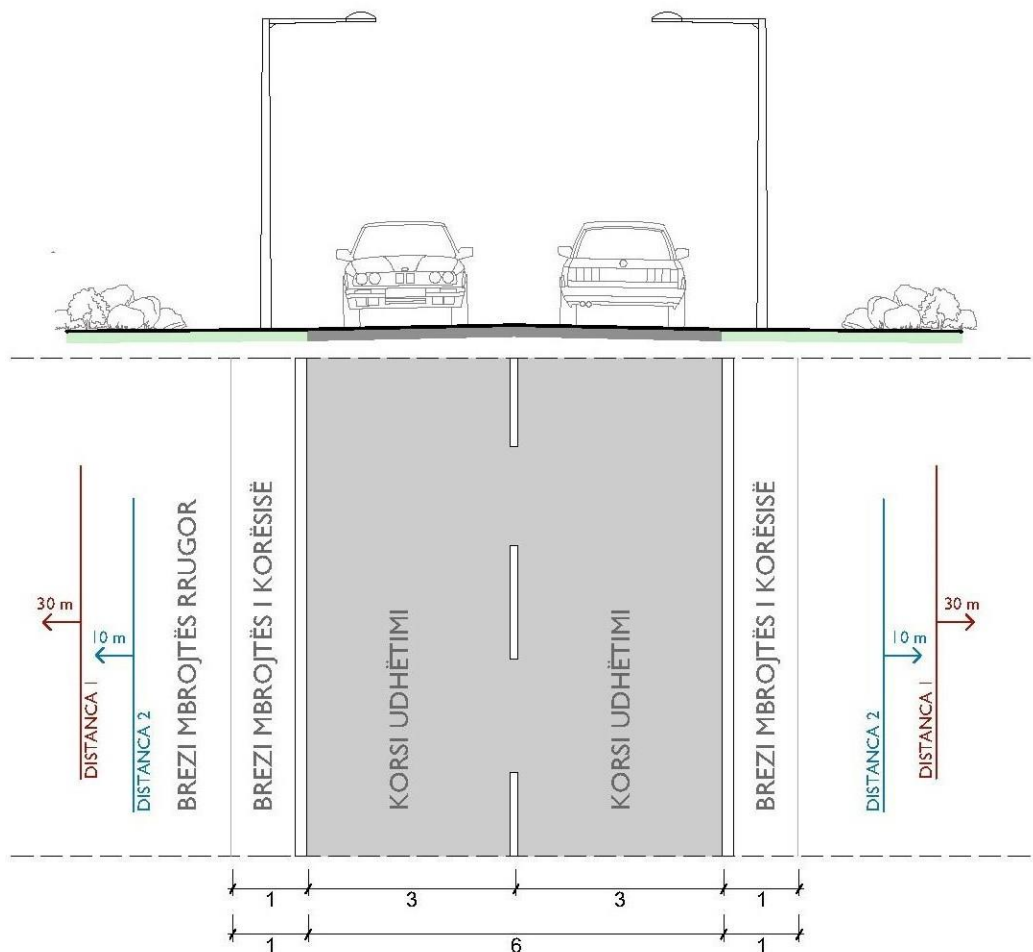

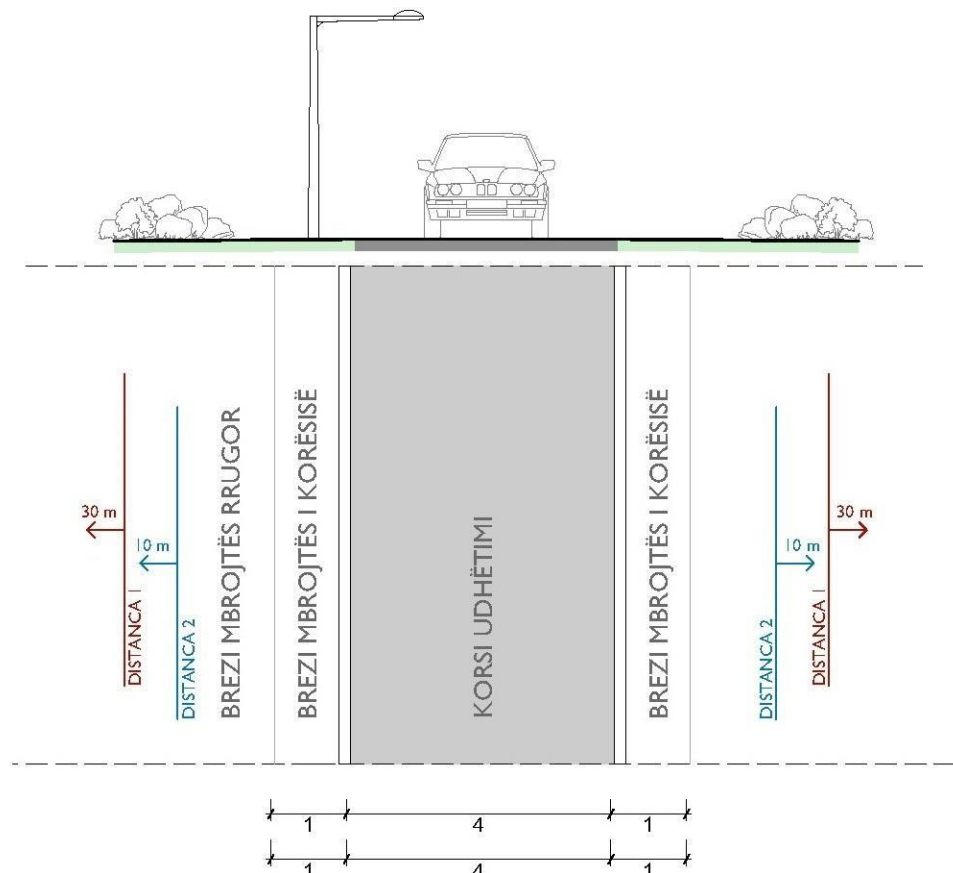
Figure 13. ILUSTRIMI: RRUGË URBANE (KATEGORIA 4, PROFIL 10.5M)

Gj. e korsisë: 275 cm
Shpejtësia: ≤40 km/h

Ngarkesa boshtore: 6 ton
Brezi mbrojtës: 1 m

Brezi mbrojtës rrugor:
distanca 1: 30 m
distanca 2: 10 m

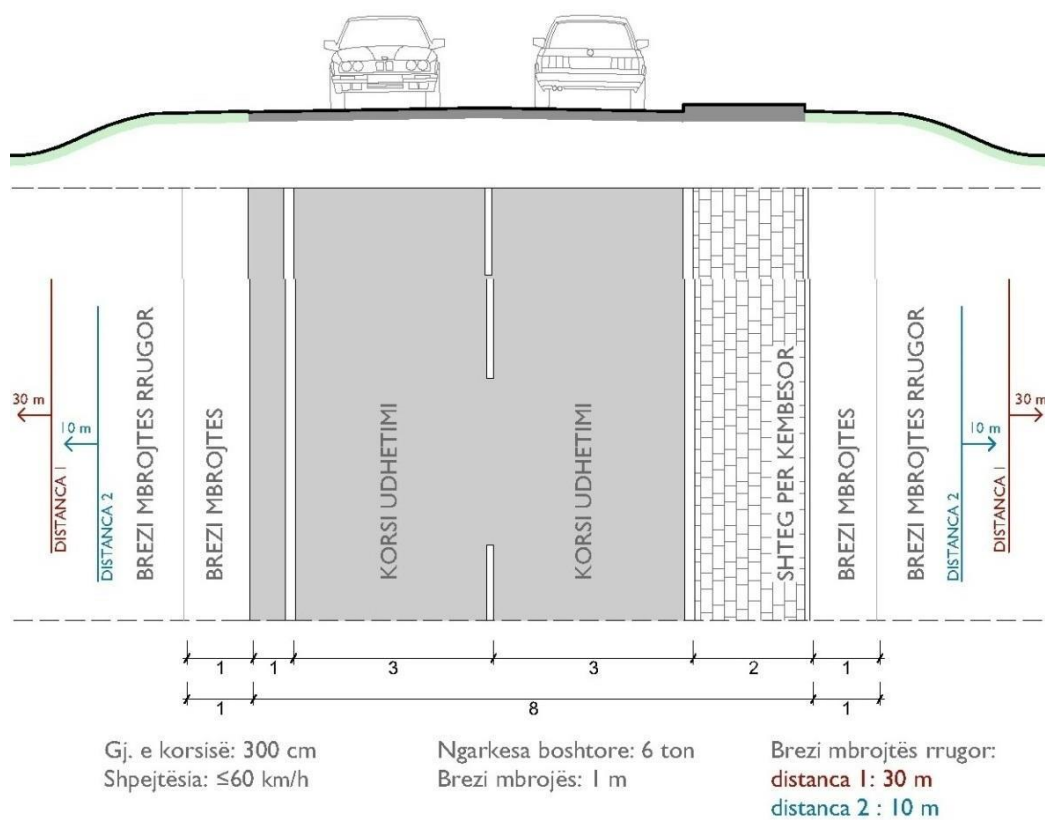
Gj. e korsisë: 275 cm
Shpejtësia: ≤40 km/h

Ngarkesa boshtore: 6 ton
Brezi mbrojtës: 1 m

Brezi mbrojtës rrugor:
distanca 1: 30 m
distanca 2: 10 m

ILUSTRIMI: RRUGE URBANE (KATEGORIA 5 / OPSIONI 1, PROFIL 5.5M)

ILUSTRIMI 1: RRUGE URBANE (KATEGORIA 5 / OPSIONI 2, PROFIL 3.5M)

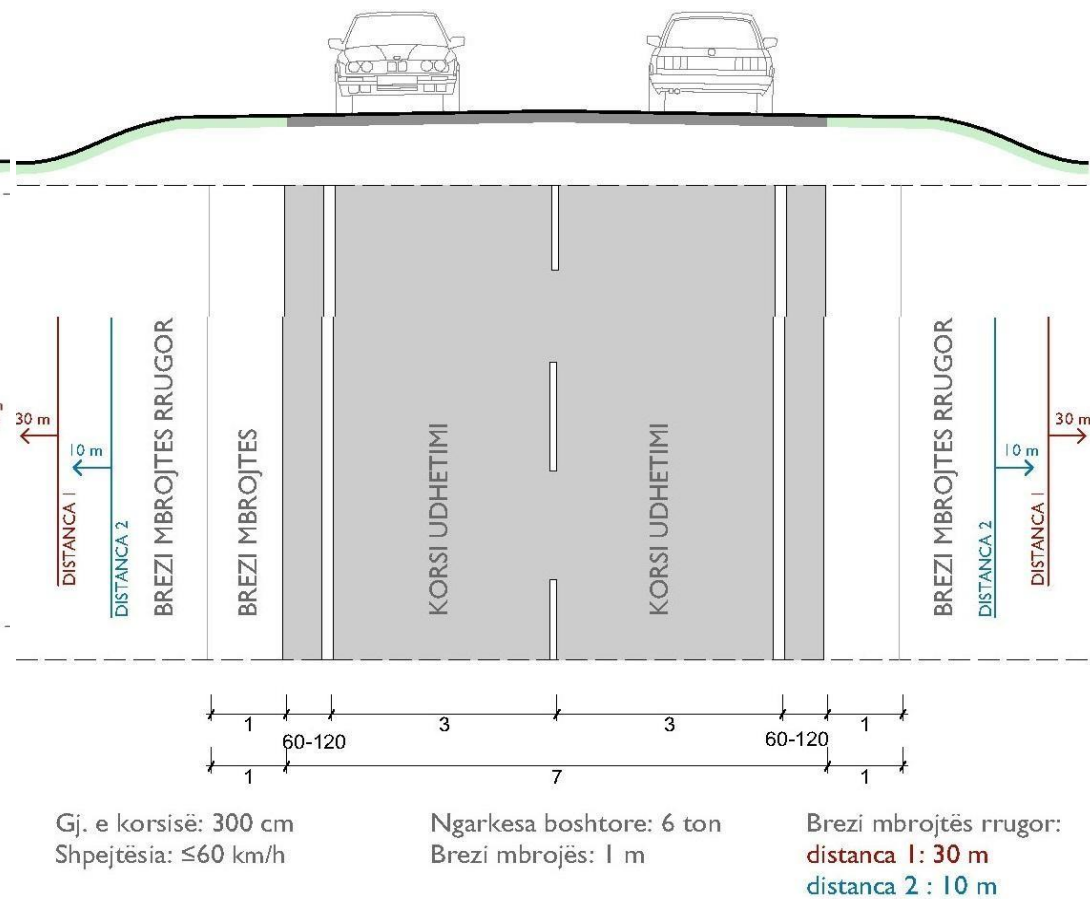

Gj. e korsisë: 300 cm
Shpejtësia: ≤60 km/h

Ngarkesa boshtore: 6 ton
Brezi mbrojtës: 1 m

Brezi mbrojtës rrugor:
distanca 1: 30 m
distanca 2: 10 m

ILUSTRIMI: RRUGË NË VENDBANIME RURALE (KATEGORIA 1, PROFIL 9.5M)

Gj. e korsisë: 300 cm
Shpejtësia: ≤60 km/h

Ngarkesa boshtore: 6 ton
Brezi mbrojtës: 1 m

Brezi mbrojtës rrugor:
distanca 1: 30 m
distanca 2: 10 m

ILUSTRIMI: RRUGË NË VENDBANIME RURALE (KATEGORIA 2 / OPSIONI 1, PROFIL 7.5M)

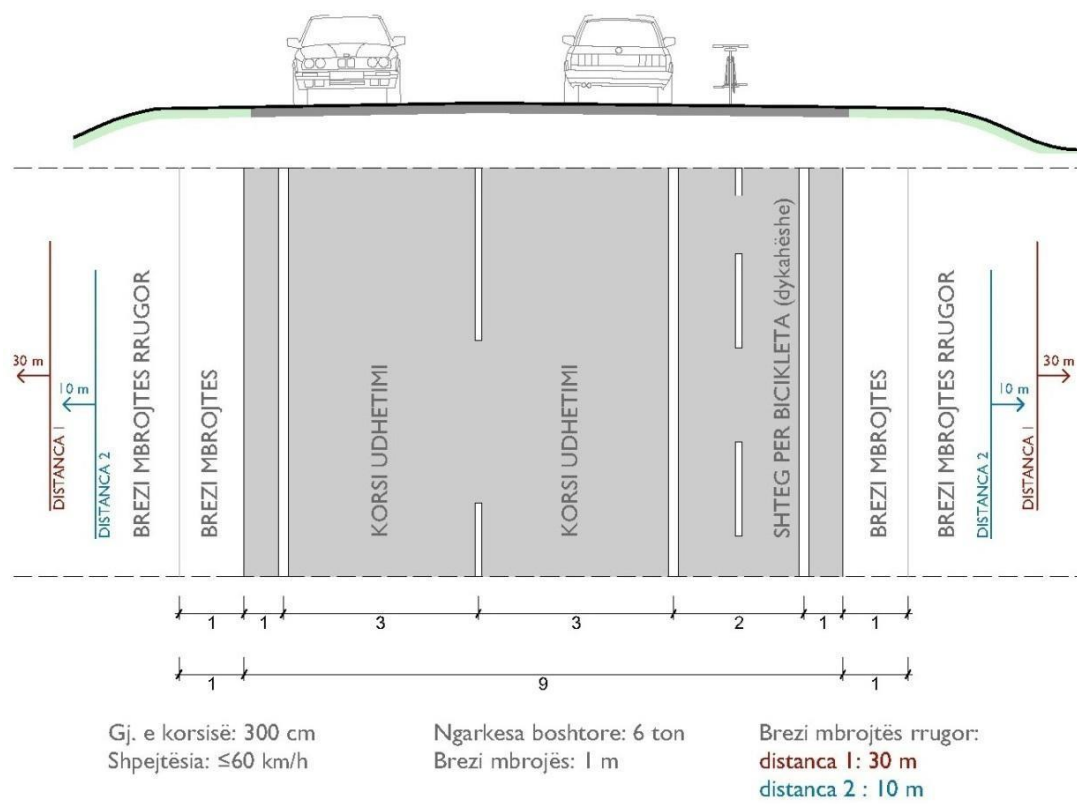

Figure 14. ILUSTRIMI: RRUGË NË VENDBANIME RURALE (KATEGORIA 2 / OPSIONI 2, PROFIL 9.2M)

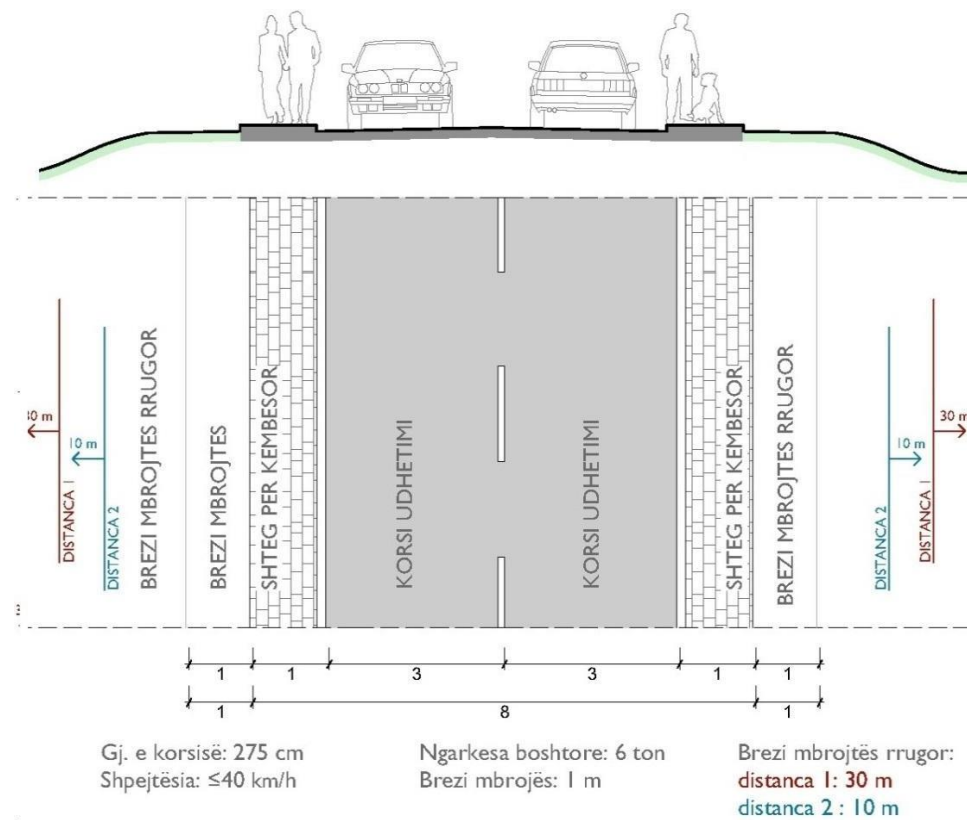

Figure 15. ILUSTRIMI: RRUGË NË VENDBANIME RURALE (KATEGORIA 3, PROFIL 6.5M)

7.2 RRJETI HEKURUDHOR

Hekurudha kryesore Mitrovicë/Fushë Kosovë dhe Ferizaj/Shkup kalon në mes të Lipjanit me stacionin e pasagjerëve dhe trafikut të mallrave, me një gjatësi prej 8.9 km. UA për Normat Teknike të Planifikimit Hapësinor përcaktojnë kërkesat për planifikim të infrastrukturës hekurudhore, ndërsa në respekt të organizimit të hapësirës paraqiten kërkesat teknike në vijim:

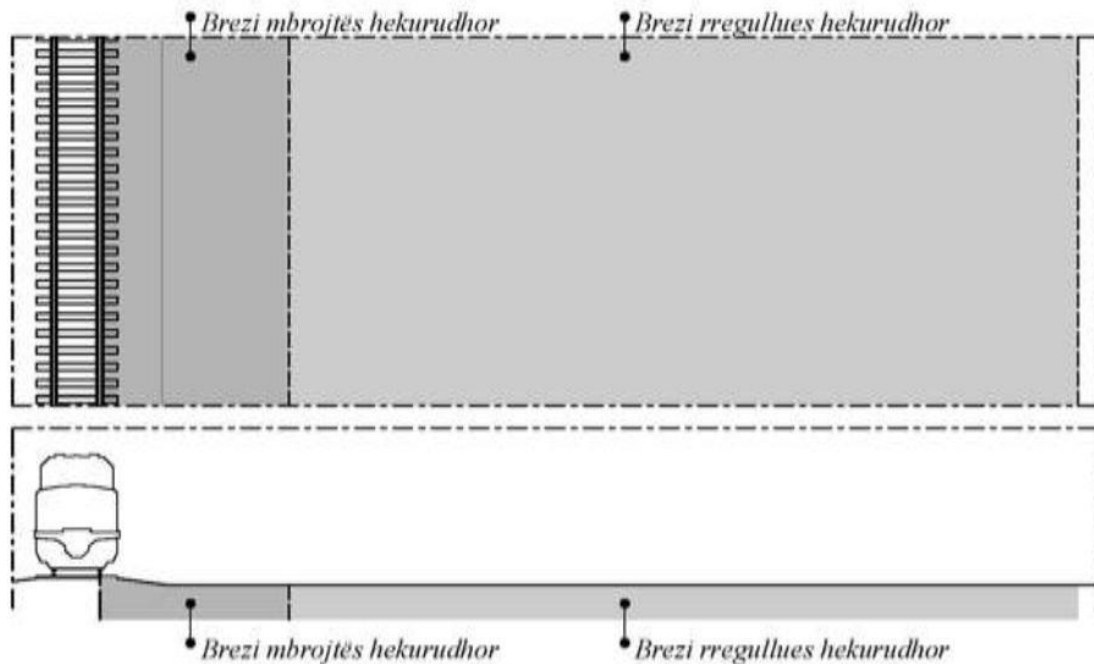

Figure 16. ILUSTRIMI : BREZI MBROJTËS DHE RREGULLUES I HEKURUDHAVE

- Ruajtja e brezit mbrojtës të vijës hekurudhore: për shenja dhe billborde të ndryshme deri në 7 metra
- Ndalohet ndërtimi i objekteve të banimit dhe i bizneseve, gropave septike, gjurmimi i puseve, rezervuareve, ndërtimi i linjave të gjata elektrike etj., në distance minimum bufer 25m nga binari i fundit anësorë
- Ndalohet ndërtimi i objekteve industriale, në distance (bufer) 50 metra nga binari i fundit anësor
- Gjerësia e binareve është 1435mm, me atë që nuk mund të jetë më e vogël se 1430 mm dhe as më e madhe se 1470mm, duke përfshirë zgjerimin e binareve në një kurbë
- Pjerrësia maksimale e niveletës/shtrirjes vertikale në hekurudhë të hapur është jo më shumë se 25%
- Pjerrësia maksimale e niveletës/shtrirjes vertikale në stacionin hekurudhor është: për stacion të trenit në drejtim deri në 1 ‰, ndërsa për stacion të trenit në kurbë deri në 2.5 ‰, në varësi të rrezes së lakimit
- Distancat ndërmjet hekurudhave në stacionin hekurudhor duhet të jenë të tilla që ndërmjet profileve të lira të këtyre hekurudhave të ketë hapësirë të nevojshme për lëvizje të sigurt të udhëtarëve dhe personave të tjerë dhe për vendosje të ndërtesat

ndihmëse, pajisjeve mbështetëse dhe shtyllave sinjalizuese, të rrjetit elektrik, ndriçimit, etj.

- Distancat ndërmjet hekurudhave në stacion hekurudhor duhet të jenë të paktën 4.75 m, ndërsa distancat e hekurudhave ndërmjet të cilave bëhet ngritja e platformave me lartësi 0.55 m, mbi skajin e sipërm të hekurudhës është të paktën 6m.
- Distancat e hekurudhave në linjë të hapur tek binaret e dyfishtë dhe linjat paralele është të paktën 4m
- Pesha e lejuar në linjat primare është të paktën 22.5 t në bosht dhe 8.0 t për metër gjatësi, ndërsa në linjat sekondare dhe terciare 18.0 t në bosht dhe 6.4 t për metër gjatësi.

Brezi mbrojtës dhe rregullues hekurudhor përfshin edhe hapësirën tokësore të vendeve zyrtare (stacioneve, ndalesave, kryqëzimeve, nivelatave, etj.) që përfshin gjithçka që është teknike-ndërtesat teknologjike, instalimet dhe qasjet deri në rrugën publike më të afërt në rast të zjarrit.

- Brezi mbrojtës hekurudhor përfshin tokën nën hekurudhë dhe hapësirën ajrore në një lartësi prej 14m
- Brezi mbrojtës hekurudhor i përgjithshëm është me gjerësi 8m
- Brezi mbrojtës hekurudhor në hapësira të populluara është me gjerësi 6m;
- Brezi rregullues hekurudhor ka gjerësi prej 25m. Në këtë brez lejohet vetëm mirëmbajtja dhe zhvillimi teknologjik të kapaciteteve të infrastrukturës.
- Brezi rregullues hekurudhor ka gjerësi prej 100m. Në këtë brez ndalohet ndërtimi i ndërtesave të tilla si: miniera, gurë-thyes që aplikon materiale eksplozive, ndërtesa industriale- kimike dhe të produkteve eksplozive, fabrika dhe ndërtesa tjera të ngjashme, në një gjerësi prej 50m.

7.3 TRANSPORTI AJROR

Aeroporti Ndërkombëtar "Adem Jashari" është dhe i vetmi në territorin e Kosovës dhe shtrihet në territorin e komunës së Lipjanit. Për rritje të hapësirës së aeroportit duhet të respektohen parimet e mëposhtme:

- Përzgjedhja e shtrirjes varet nga kushtet topografike, gjeologjike dhe meteorologjike si dhe pozita në raport me hapësirat e ndërtuara përreth
- Hapësire e mjaftueshme tokësore duhet të jetë në dispozicion për:
 - rrugën e ngritjes/ aterimit (në rastin e aeroporteve)
 - platformat (në rastin e heliopoarteve)
 - ndërtesat e terminaleve (të udhëtareve dhe të mallrave) dhe të mirëmbajtjes, depozitimit të karburanteve

Aeroporti Ndërkombëtar "Adem Jashari" e ka të përcaktuar Zonën Mbrojtëse përreth, të paraqitur në Hartën 10. Të gjitha aplikacionet për leje ndërtimi për secilin ndërtim që ndodhet brenda territorit të definuar të Zonës Mbrojtëse të aerodromit, të cilat i adresohen Ministrisë përkatëse dhe/apo Komunës/ave duhet t'i nënshtrohen shqyrtimit dhe vlerësimit paraprak për përmbushje të dispozitave nga Rregullores (Nr. 09/2018) mbi zonat mbrojtëse të aerodromit.

Kërkesat te mëtutjeshme teknike dhe normat e planifikimit përcaktohen përmes rregulloreve tjera të veçanta.

7.4 TRANSPORTI PUBLIK

PZHK për komunën e Lipjanit, gjegjësisht ne qytet, inkurajon krijimi i rrjetit te transportit urban. Lloji, lokacionet dhe kushtet për pike-ndalesat duhet te përcaktohen me rregullore te veçantë. Mëtutje, transporti publik ndërmjet qytetit dhe vendbanimeve tjera duhet te zgjerohet dhe ti shërbej te gjitha vendbanimet e komunës. Lokacionet për pike-ndalesat e autobusëve janë paraqitur ne Hartën 10.

8.5 VEND PARKIMET PUBLIKE

Vend-parkimi për automjete është hapësire e projektuar, e shënuar dhe teknikisht e pajisur për të akomoduar dhe lënë një automjet. Vend-parkimet mund të jenë të akomoduar në vend-parkime të rregulluara, në rruge dhe në garazhe. Llojet themelore të parkimit janë:

- Vend-parkim rrugor, nënkupton vend-parkimin në rruge; dhe mund të jetë vend-parkim formë gjatësore, të pjerrët dhe tërthore
- Vend-parkim jashtë-rrugor publik, nënkupton vend-parkimin jashtë rrjetit rrugor; por të qashtëm si edhe rrugët publike
- Vend-parkim jashtë-rrugor privat, nënkupton vend-parkimin si pjesë përbërëse e një ndërtese, të një qendre biznesi ose komerciale;
- Vend-parkim jashtë-rrugor privat për banor, nënkupton vend-parkimin jashtë rrjetit rrugor të ndërlidhur me ndërtesat e banimit individual dhe në bashkëpronësi
- Numri i vend-parkimeve për automjete në varësi nga përmbajtja/shfrytëzimi i tokës duhet te respektojë perimetrat e përcaktuar nga UA për Normat Teknike të Planifikimit Hapësinor (faqe 95).

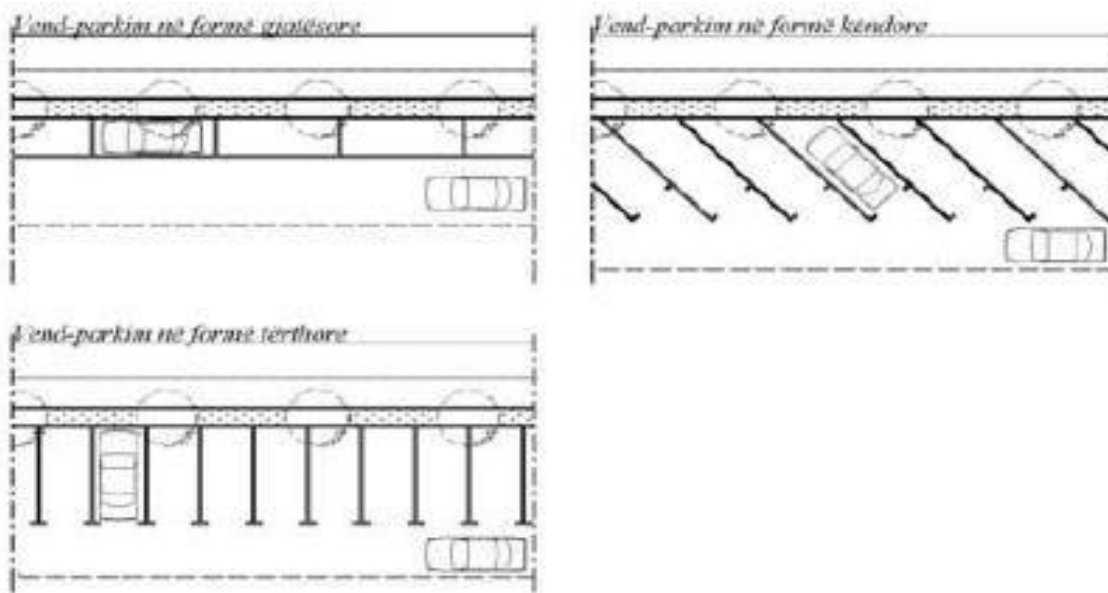

Figure 17. ILUSTRIMI: LLOJET E VEND-PARKIMEVE PËR AUTOMJETE

8.0 INFRASTRUKTURA PUBLIKE DHE SOCIALE

Kaptina në vijim paraqet kushtet zhvillimore për objektet dhe hapësirat publike dhe sociale. Si të tilla, këto objekte dhe hapësira publike konsiderohen me pak problematike në aspekt të kontrollit të zhvillimit në raport me investimet e sektorit privat. Kaptina në vijim përmban kushte zhvillimore për të gjitha llojet e ndërtesave që mund të ndërtohen. Lartësia e ndërtesave dhe largësia nga kufiri i parcelës janë kushte zhvillimore të cilat janë të aplikueshme për të gjitha llojet e ndërtimeve në këtë kaptinë.

- Lartësia e ndërtesave

Lartësia e ndërtesave të të gjitha institucioneve publike dhe sociale përcaktohet në mënyrë të veçantë për çdo ndërtesë. Lartësia e ndërtesave varet nga kapaciteti i institucionit bazuar në metër katrorë. Metrat katrorë caktohen në varësi nga numri i banorëve që janë në rrezen e shërbimit, dhe madhësisë së parcelës të alokuar për ndërtim.

- Largësia nga kufiri i parcelës

Largësia e çdo ndërtese të të gjitha institucioneve publike dhe sociale nga kufijtë anësorë të parcelës është min 1H e lartësisë së ndërtesës.

Në vijim janë të paraqitura kushtet zhvillimore specifike për çdo kategori të ndërtesave.

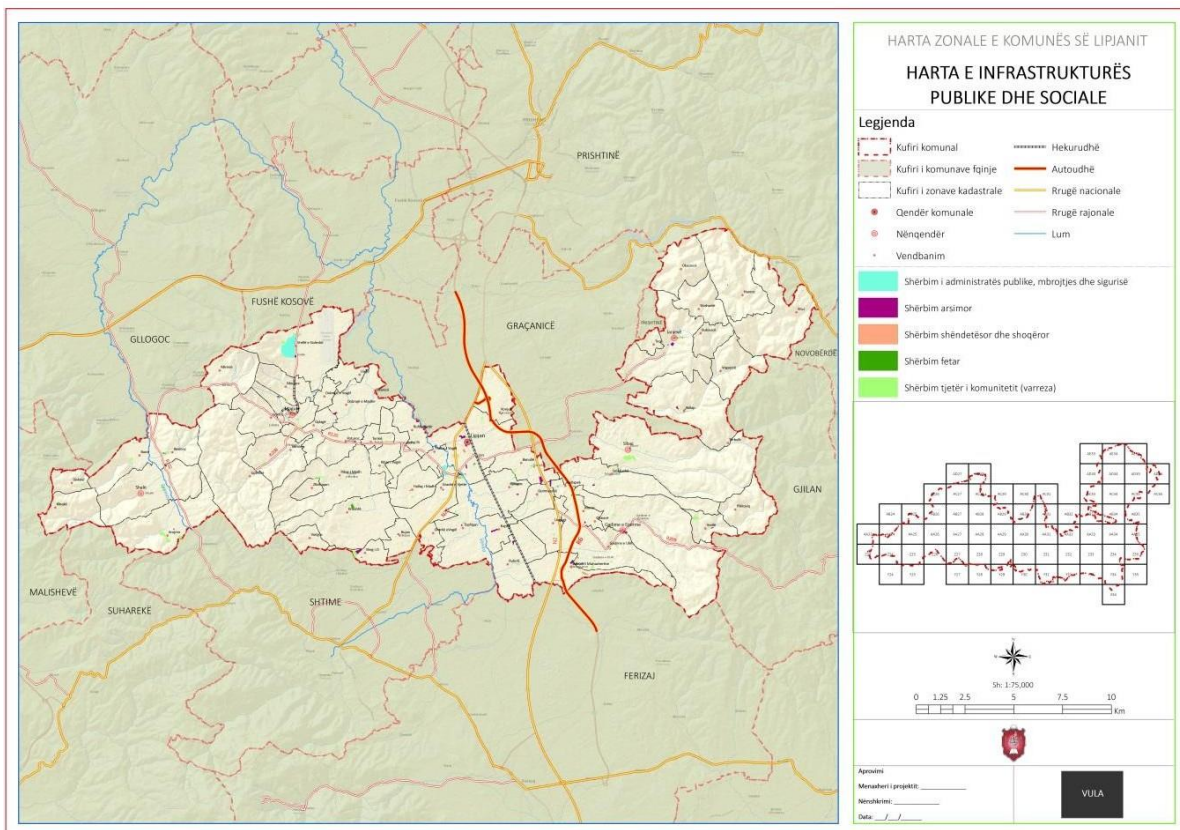

Figure 18. HARTA: INFRASTRUKTURA PUBLIKE DHE SOCIALE

8.1 PARQET PUBLIKE DHE HAPËSIRAT E HAPURA

Parqet publike dhe hapësirat publike në komunën e Lipjanit do të ndërtohen duke u bazuar në numrin e banorëve që i shërbejnë.

Madhësia minimale e parcelës për parqe publike dhe hapësira të hapura varet nga numri i banorëve dhe lloji i vendbanimit të cilit ju shërbejnë:

- Parqet publike në kuadër të lagjes: 1.00 m²/banorë;
- Parqet publike në kuadër të vendbanimit: 2.00 m²/banorë;
- Brezat e gjelbër përgjatë rrugëve: 1.00 m²/banorë;
- Brezat e gjelbër përgjatë rrjedhave ujore: 2.00 m²/banorë.

8.2 FUSHAT SPORTIVE DHE HAPËSIRAT REKREATIVE

Lloji i ndërtësive të fushave sportive dhe hapësirat rekreative:

- Ndërtesat e stadioneve;
- Ndërtesat e sallave sportive;
- Ndërtesat sportive shumë - funksionale;
- Fushat sportive – rekreative shumë – funksionale;
- Shtigjet për çiklizëm;

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës

Madhësia e parcelës bazohet në numër të banorëve që ndërtesa shërben:

- ≤ 5000 banorë: min. 2.50 m²/banorë;
- $\geq 5001 - 20000$ banorë: min. 4.50 m²/banorë;
- > 20001 banorë: min. 5.00 m²/banorë.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës (ISHPKZh)

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës kadastrale për zhvillim për ndërtesa sportive: max 60 %.

Distanca optimale shërbyese në vijë ajrore për fushat sportive dhe rekreative është 800 m.

8.3 HAPËSIRAT DHE NDËRTIMET PËR SHËRBIME MJEKËSORE

Shërbimet mjekësore ofrohen nëpërmes infrastrukturës së mëposhtme:

- Infrastruktura e institucioneve shëndetësore të nivelit parësor;
- Infrastruktura e institucioneve shëndetësore të nivelit dytësor; dhe
- Infrastruktura e institucioneve shëndetësore të nivelit tretësor.

8.3.1 INFRASTRUKTURA E INSTITUCIONEVE SHËNDETËSORE TË NIVELIT PARËSOR

Lloji i ndërtësive të institucioneve shëndetësore të nivelit parësor:

- Ndërtesat e qendrave kryesore të mjekësisë familjare (QKMF);

- Ndërtesat e qendrave të mjekësisë familjare (QMF);
- Ndërtesat e punkteve të mjekësisë familjare (PMF).

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës

Madhësia minimale e parcelës varet nga rrezja shërbyese e institucionit shëndetësor dhe numrit të banorëve. Madhësia minimale e parcelës për ndërtim është 0.20 m²/banorë.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës (ISHPKZh):

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës kadastrale për zhvillim: 50 %.

Distanca optimale shërbyese në vijë ajrore:

- Ndërtesat e qendrave të mjekësisë familjare: 10 km;
- Ndërtesat e punkteve të mjekësisë familjare: 3 km.

8.3.2 INFRASTRUKTURA E INSTITUCIONEVE SHËNDETËSORE TË NIVELIT DYTËSOR

Lloji i ndërtesave të institucioneve shëndetësore të nivelit dytësor:

- Ndërtesat e spitaleve të përgjithshme dhe specialistike me njësitë përbërëse;
- Ndërtesat e poliklinikave specialistike;
- Ndërtesat e ambulancave specialistike;
- Ndërtesat e ambulancave stomatologjike;
- Ndërtesat e qendrave të shëndetit mendor me shtëpinë për integrim në bashkësi;
- Ndërtesat e qendrave të rehabilitimit fizik dhe klimatik;

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës

Madhësia minimale e parcelës varet nga rrezja shërbyese e institucionit shëndetësor dhe numrit të banorëve. Madhësia minimale e parcelës për ndërtim është 1.20 m²/banorë.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës (ISHPKZh)

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës kadastrale për zhvillim: 50 %.

8.4 NDËRTESAT PËR SHËRBIME SOCIALE DHE KULURORE

8.4.1 NDËRTESAT PËR SHËRBIME SOCIALE

Lloji i ndërtesave për shërbime sociale:

- Ndërtesat e institucioneve për shërbime sociale dhe familjare;
- Ndërtesat e institucioneve për përkujdesje sociale ndaj personave me nevoja të veçanta;
- Ndërtesat e institucioneve të komunitetit.

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës bazohet në numër të banorëve që institucioni shërben:

- Ndërtesat e institucioneve sociale dhe familjare: min. 0.25 m²/banorë;
- Ndërtesat e institucioneve të komunitetit: min. 0.25 m²/banorë.

8.4.2 NDËRTESTAT E INSTITUCIONEVE KULTURORE

Lloji i ndërtesave të institucioneve kulturore:

- Ndërtesat e bibliotekave;
- Ndërtesat e muzeve;
- Ndërtesat e galerive të arteve dhe sallave ekspozuese;
- Ndërtesat e shtëpive të kulturës;
- Ndërtesat e teatrove;
- Ndërtesat e kinemave.

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës

Madhësia e parcelës bazohet në numër të banorëve që institucioni shërben:

- Ndërtesat e bibliotekave: min. 0.25 m²/banorë;
- Ndërtesat e teatrove: 0.20 m²/banorë;
- Ndërtesat e kinemave: 0.20 m²/banorë.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës kadastrale për zhvillim (ISHPKZh):

- Ndërtesat e bibliotekave: max 60%;
- Ndërtesat e teatrove: max 80 %;
- Ndërtesat e kinemave: max 80 %.

8.4.3 NDËRTESTAT E INSTITUCIONEVE PARASHKOLLORE

Lloji i ndërtesave të institucioneve parashkollore:

- Ndërtesat e çerdheve, grupmoshat ≤ 3 vjeç; dhe
- Ndërtesat e kopshteve, grupmoshat 3 -5 vjet.

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës

Madhësia minimale e parcelës varet nga rrezja shërbyese e institucionit dhe numrit të banorëve.

Madhësia minimale e parcelës për të gjitha ndërtesat e institucioneve parashkollore është si në vijim:

- Ndërtesat e çerdheve: 25m² - 40 m²/fëmijë, varësisht nga numri i grupeve të fëmijëve;
- Ndërtesat e kopshteve: 18m² - 32m²/fëmijë, varësisht nga numri i grupeve të fëmijëve.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës (ISHPKZh)

- Ndërtesat e çerdheve: max 30%;
- Ndërtesat e kopshteve max 25%.

Distanca optimale shërbyese në vijë ajrore:

Vendbanime urbane	Vendbanime rurale
Ndërtesat e çerdheve: 300 m	Ndërtesat e çerdheve: 300 m

Ndërtesat e kopshteve: 500 m

Ndërtesat e kopshteve: 900 m

Numri i banorëve

Numri i banorëve të shërbyer nga ndërtesat e institucioneve parashkollore është si vijon:

- Ndërtesat e çerdheve: 0.30 m²/banorë;
- Ndërtesat e kopshteve: 1.00 m².

8.5 SHKOLLAT DHE UNIVERSITETET

8.5.1 INSTITUCIONET E ARSIMIT PARA-UNIVERSITAR

Lloji i ndërtesave të institucioneve të arsimit para-universitar:

- Ndërtesat e shkollave fillore: grupmoshat 6 – 10 vjet;
- Ndërtesat e shkollave të mesme të ulëta: grupmoshat 11- 14 vjet;
- Ndërtesat e shkollave të mesme të larta: grupmoshat 15- 19 vjet.

Kushtet e ndërtimit

Madhësia minimale e parcelës

Madhësia minimale e parcelës varet nga rrezja shërbyese e institucionit dhe numrit të banorëve. Madhësia minimale e parcelës për të gjitha ndërtesat e institucioneve të arsimit para-universitar është si në vijim:

- Ndërtesat e shkollave fillore: min. 1.60 m²/banorë;
- Ndërtesat e shkollave të mesme të ulëta: min. 1.20 m²/banorë;
- Ndërtesat e shkollave të mesme të larta: min. 1.00 m²/banorë.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës kadastrale për zhvillim (ISHPKZh):

- Ndërtesat e shkollave fillore: max 40%;
- Ndërtesat e shkollave të mesme të ulëta: max 40%;
- Ndërtesat e shkollave të mesme të larta: max 60 %.

Distanca optimale shërbyese në vijë ajrore:

Vendbanime urbane	Vendbanime rurale
Ndërtesat e shkollave fillore: 600 m	Ndërtesat e shkollave fillore: 1900 m
Ndërtesat e shkollave të mesme të ulëta: 600m	Ndërtesat e shkollave të mesme të ulëta: 1900m
Ndërtesat e shkollave të mesme të larta: 1500m	Ndërtesat e shkollave të mesme të larta: 4700 m

8.5.1 INSTITUCIONET E ARSIMIT TË LARTË

Lloji i ndërtesave të institucioneve të arsimit të lartë:

- Ndërtesat e arsimit të lartë - universitetet;
- Ndërtesat për hulumtime shkencore.

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës bazohet në numër të banorëve që institucioni shërben: min. 1.0 m²/banorë.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës kadastrale për zhvillim (ISHPKZh): max 60%.

8.6 QENDRAT ADMINISTRATIVE

Lloji i ndërtesave të qendrave administrative:

- Ndërtesat e institucioneve të administratës publike.

Kushtet e ndërtimit

Madhësia e parcelës bazohet në numër të banorëve që institucioni shërben: min. 0.62 m²/banorë.

Indeksi i shfrytëzimit të parcelës kadastrale për zhvillim (ISHPKZh): max 80%.

8.7 HAPËSIRAT DHE NDËRTE SAT E SIGURISË PUBLIKE

Rregullat për ndërtim për hapësirat dhe ndërtesat e sigurisë publike përcaktohen nga ligjet dhe udhëzimet administrative përkatëse për këtë lloj të ndërtesave.

8.8 VARREZAT

Madhësia minimale e parcelës për varreza varet nga numri i banorëve dhe lloji i vendbanimit të cilit ju shërbejnë. Për të përlogaritur hapësirën e nevojshme për varreza duhet të merret parasysh 1.50 m²/banorë. Pjesa grafike e HZK-së paraqet grafikisht hapësirat e varrezave në komunën e Lipjanit.

9.0 INFRASTRUKTURA TEKNIKE

Në kaptinën e infrastrukturës teknike përfshihet infrastruktura publike teknike dhe e cila sipas PZHK-së ka për synim ndërtimin dhe përmirësimin e gjithë rrjetit të infrastrukturës teknike ku përfshihen: rrjeti i ujësjellësit, rrjeti i kanalizimit, impiantet për trajtimin e ujërave të zeza, sistemet e drenazhimit, rrjeti i ujitjes, rrjeti i shpërndarjes lokale me energji termike, rrjeti i shpërndarjes lokale me energji elektrike, rrjeti i telekomunikacionit dhe instalimeve të ngjashme, rrjeti i grumbullimit dhe deponimit të mbeturinave mbitokësore dhe nëntokësore ndërtesat për riciklim dhe dekompozim. Kushtet zhvillimore dhe ndërtimore të infrastrukturës teknike, përcaktohen nga legjislacioni sektoral.

9.1 RRJETI I UJËSJELLËSIT

Në kuadër të brezit përgjatë të cilit shtrihet rrjeti i ujësjellësit, ujërave atmosferik dhe ujërave të zeza lejohen vetëm shfrytëzime dhe stabilimente që janë në funksion të përmbajtjeve gjegjëse si dhe infrastruktura rrugore në kuadër të së cilës shtrihen këto rrjete.

Duke u nisur nga gjendja ekzistuese e furnizimit me ujë të pijshëm, në komunën e Lipjanit janë në sistem të ujësjellësit rreth 67 % të qytetarëve, ku një përqindje e këtyre vendbanimeve ka nevojë për fuqizim të rrjetit të ujësjellësit ndërsa vetëm 33 % të qytetarëve janë jashtë sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm.

Në territorin e komunës së Lipjanit janë identifikuar këto mundësi të furnizimit me ujë të pishëm:

- Qyteti i Lipjanit dhe vendbanimet përreth, kërkesat e tanishme dhe të ardhshme do të plotësohen nga ujërat nëntokësore që shtrihen në sedimentet liqenore të basenit të Kosovës, gjegjësisht sedimentet e kuaternarit, në të dy anët e lumit Sitnicë.
- Vendbanimet; Krojmirë, Shalë, Resinovec, Baicë, ekzistojnë mund të furnizohen nga kaptimi i burimeve natyrore (kroni i kuq, shavarinat në Shalë, burimet natyrore në Krojmir, vrella e ftohtë Baicë, akumulimi i ujërave në lumin Drenicë, shfrytëzimi i ujërave nëntokësore në të dy anët e lumit Drenica segmenti Shalë – Nekovec. etj.).
- Vendbanimet: Leletiq, Magurë, Vrellë, Medvec, Vërshëc, Qyqylag, Dobrajë e Madhe dhe e Vogël, Lluga, Ribar i Madhë, Kraishtë, Bujan, Bregu i Zi, Poturovc, Torinë, Gllanicë, Grackë e Vogël dhe Topliqan; kanë dy mundësi të furnizimit me ujë të pijshëm,
- mund të shfrytëzojnë ujin nga burimi i Vrellës i cili ka 30 l/s duke rritë numrin e puseve përreth , gjegjësisht ujërat nëntokësore të Minierës së Goleshit, si dhe nga ujërat nëntokësore në Blinajë, sedimentet aluviale në lokalitetin ndërmjet fshatit Vërshëc dhe Qyqylagë.

Pra, zgjidhja e furnizimit me ujë për vendbanimet e territorit të Lipjanit do të arrihej kryesisht me shfrytëzimin ujërave nëntokësore rreth 85 %.

Fuqizimi i furnizimit të ujësjellësit në zonat urbane dhe ato rurale:

Në zonën urban të qytetit duhet të planifikohet:

- zgjerimi i rrjetit nëpër lagjet periferike,

- ndërrimi i rrjetit të vjetërsuar të ujësjellësit për të rezultuar në eliminimin e humbjeve të ujit të pijshëm, si dhe
- ngritja e cilësisë së ujit duke planifikuar dhe implementuar zonat mbrojtëse të puseve nga furnizohet qyteti me ujë të pijshëm;

Në zonat rurale duhet të planifikohet:

- Vendbanimet Magurë, Vrellë, Medvec dhe Dobrajë e Vogël të futen në sistem të menaxhimit të KUR "Prishitina" në mënyrë që të rritet kapaciteti dhe cilësia e shërbimit,
- Në vendbanimin Shalë të riparohet rrjeti ekzistues për të zvogëluar humbjet si dhe rregullimi i kaptazheve për rritjen e kapacitetit të furnizimit;
- Vendbanimet Poturovc, Rufci i Ri, Rufci Vjetër, Ribar i Vogël, të futen në sistem të furnizimit nga vendburimi i ujit në Vrellë;

Identifikimi i futjes në një sistem të ujësjellësit të disa vendbanimeve për të rritë cilësinë e shërbimeve si dhe menaxhimin më të lehtë me ujë të pijshëm, planifikohet të futen në një sistem të furnizimit këto vendbanime:

- Vendbanimet - Magurë, Vrellë, Medvec, Dobrajë e Madhe, Dobrajë e Vogël, Llugë, Poturovc, Torinë, Qylagë, Vërshëc, Leletiq, Ribar i Madh, Kraishtë, Bujan, Topliqan dhe Grackë e Vogël;
- Vendbanimet – Shalë, Krojmir, Baicë dhe Resinovic;

Ndërtimi i avancimi i kaptazheve, fabrikave, i rezervuarve të ri për kapje ,akumulim dhe trajtim të ujit shifet si shumë e rëndësishme për komunën e Lipjanit në të ardhmen.

Table 5. NORMAT E FURNIZIMIT TË VENDBANIMEVE, ME SASINË E NEVOJSHME DITORE TË UJIT

Numri i banorëve për vendbanim	Vendbanimet	Kapaciteti i nevojshëm
≥ 5001- 20000 banor:	Zona Urbane	≥ 150- 200 litra /banor;
< 5000 banor:	Te gjitha vendbanimet rurale	≥ 100- 150 litra /banor.
Ujë për shfrytëzim për nevojat jo-konsumuese-rekreacion/ ujë për mirëmbajtje të hapësirave publike:		
Sipërfaqet e gjelbra, rrugët dhe sheshet:	Të gjitha vendbanimet	1.50 litër/m².

Table 6. KUSHTET PËR PËRZGJEDHJEN E LOKACIONIT TË RRJETIT TË UJËSJELLËSIT⁵

Gjerësia e rrugës	Gjerësia e shtegut të këmbësorëve/trotuarit	Distanca nga vija ndërtimore
7.00 m	1.50 m	2.00 m
6.00 m	1.00	1.50 m
5.00 m	1.00 m	trasohet në kuadër të njërit shteg për këmbësor përgjatë rrugës

⁵ Në rast të pa-mundësisë së plotësimit të ndonjërit nga kriteret e kërkuar me sipër, autoriteti përgjegjës për planifikim dhe menaxhim hapësinor është i obliguar të paraqesë alternative, ne konsultim me autoritetin përgjegjës për zbatimin e këtij dokumenti.

9.2 RRJETI I KANALIZIMIT

Me qëllim të mbrojtjes së shëndetit publik të banorëve të komunës së Lipjanit si dhe me mbrojtjen e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore nga ndotja, janë planifikuar një mori projektesh të cilat dalin nga PZHK-ja. Këto projekte janë realizuar vetëm pjesërisht dhe planifikohet që brenda afatit të HZK-së, ato të cilat janë ende relevante të kompletohen.

- Sisteme të ndara të ujërave fekale dhe atmosferike në të gjitha vendbanimet duke filluar nga qyteti i Lipjanit. Ky projekt është realizuar në zonën urbane të Lipjanit, dhe nënqendra si Gadimja, mirëpo për zonën rurale ende.
- Planifikimi i funksionalizimit të disa segmenteve me rrjetë të vjetër, me profil jo adekuat ose për nevoja më të gjera duhet bëhet edhe në vendbanimet që kanë rrjet duke filluar nga Qyteti.
- Futja në sistem të kanalizimit të gjitha vendbanimeve të cilat janë jashtë sistemit të kanalizimit brenda 4 viteve;
- Grumbullimi i ujërave të zeza përgjatë shtratit të lumit Sitnicë është në proces dhe parashihet të përfundohet në fund të viti 2023. Po ashtu, parashihet trajtimi i tyre në një impiant të përbashkët në fund të vendbanimit Dorajë e madhe në Lumin Sitnicë në afërsi të kufirit komunal të Graçanicës, sipas këtij planifikimi:
 - Vendbanimet : Leletiq, Vershevc, Magurë, Vrellë, Medvecë, Poturovc dhe Torinë me shtrirje në drejtim të rrugës Torin – Lipjan
 - Vendbanimet Ribar i Madhë, Ribari i Vogël, Kraishtë, Dobrajë e Madhe dhe e Vogël , Gllanicë dhe fshatin LLugë.
 - Grumbullimi i ujërave të ndotura të vendbanimeve lindore dhe jug lindore do të arrihej me ndërtimin e trasesë në drejtim të rrjedhës së lumit Sitnicë, duke filluar nga fshati Rubovc në drejtim të fshatrave Glllogovc, Banullë, duke përfshirë edhe rrjetin nga fshatrat përreth.
 - Prej fshatit Sllovi trasa të ndërtohet në drejtim me rrugën rajonale Sllovi – Lipjan, duke përfshirë grumbullimin e ujërave të fshatrave përreth.
 - Për Janjevën dhe vendbanimet përreth planifikohet ndërtimi i trasesë duke përcjellur gjithashtu drejtimin e lumit Janjevë.
 - Vendbanimet: Kroimirë, Shalë, Resinovc, dhe Baicë në drejtim të rrjedhës së lumit Drenicë deri te fshati Nekovc në kufirin administrativ të komunës së Lipjanit dhe Drenasit. Planifikohet mundësia e kyçjes së këtyre katër fshatrave në sistemin e trajtimit të ujërave të ndotura në komunën e Drenasit me marrëveshje ndër komunale Lipjan – Drenas.

Table 7. KUSHTET PËR PËRZGJEDHJEN E LOKACIONIT TË RRJETIT TË KANALIZIMIT

Gjerësia e rrugës	Gjerësia e shtegut të këmbësorëve/trotuarit	Distanca nga vija ndërtimore
7.00 m	1.50 m	6.60 m
6.00 m	1.00	6.00 m
5.00 m	1.00 m	trasohet në kuadër të njërit shteg për këmbësor përgjatë rrugës

9.3 IMPIANTET PËR TRAJTIMIN E UJËRAVE TË ZEZA

Për shkak të konfiguracionit të terrenit dhe pamundësisë së grumbullimit të ujërave të ndotura në afërsi të lumit Sitnicë duhet të planifikohet trajtimi ujërave të ndotura në një impiant të veçantë për këto vendbanime, në afërsi të kufirit me komunën e Gracanicës. Ndërtimi i impiantit të ujërave të zeza mbetet ende projekt pezull për shkak të varësisë nga niveli qendror. Për ndërtesat e trajtimit të ujërave të zeza kushtet e lokacionit duhet të jenë si në vijim:

- në parcela kadastrale zhvillimore mesatare nga 5- 10 ha;
- në afërsi dhe në drejtim të rrjedhës së jashtme të lumit me qëllim të shkarkimit të ujërave të trajtuara;
- në largësi nga lokacionet e ekspozuara ndaj rreziqeve natyrore- vërshimet;
- në lokacione jashtë vendbanimeve, dhe të izoluara nga vendbanimet;

Në rastet kur rrjeti i kanalizimit nuk mund të zbatohet për shkak të faktorëve të ndryshëm siç janë konfiguracioni i terrenit dhe numri i vogël i ekonomive familjare, atëherë duhet të planifikohet sisteme të largimit të ujërave të zeza përmes gropave septike.

Gropat septike duhet të planifikohet brenda parcelës kadastrale, t'i përmbahen standardeve sanitare dhe ekologjike, si dhe të keni qasje të lehte në rast të intervenimit në to.

9.4 RRJETI I SHPËRNDARJES LOKALE ME ENERGJI ELEKTRIKE

Bazuar në “Planin Zhvillimor i Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes” deri në vitin 2023, parashihet që sistemi energjetik i Lipjanit të përmirësohet në me projektet si vijon:

Projektet e zgjerimit të nënstacioneve ekzistuese 110/35kV edhe me pjesën 10(20) kV

- Rritja e kapacitetit edhe me një transformator 31.5 MVA, 110/10(20) kV në nënstacionin NS Lipjani 110/35/10kV dhe eliminimi i rrjetit 35kV në NS Lipjani (2020).
 - Eliminimi i linjës 35kV mes NS 110/35Lipjan - NS 35/10kV Lipjani.
 - Eliminimi i nënstacionit 35/10kV Lipjani.
 - Zgjerimi i hapësirës së ndërtesës me kthinat e TM 10(20)kV adekuate .
 - Furnizimi i nëntë daljeve të mbetura 10 kV nga NS 35/20(10)kV Lipjan në NS 110/35/10kV Lipjani.

Zëvendësimin i Linjave Ajrore të nivelit të tensionit 0,4kV me LP Ajror kabllorik -Bistek dhe Kabllorik nëntokësor me kanale kabllorike. Rekomandimet dhe rregulloret e lartshënuara obligojnë që SEE dhe SK të realizohen ashtu që:

- Në pjesën rurale të komunës së Lipjanit ku tani gjenden të ndërtuar LP 10(20)kV me shtylla druri dhe beton, duhet të planifikohet ndërtim i LP të ri vetëm për tensione punues 20kV në mënyrë që gradualisht të mundësohet kalimi në tensionin 20kV.
- Rrjetet e tensionit të ulët (ajror) duhet të planifikohen gjithashtu me shtylla betoni dhe me kabllor vetëmbajtës Alumini. Në këto shtylla duhet të planifikohet edhe ndriçimi publik i rrugëve.
- Ndriçimi publik i rrugëve kryesore të fshatrave do bëhet me llampa LED të vendosura në shtylla metalike me lartësi (8-10)m.

Kushtet për përzgjedhjen e lokacionit të infrastrukturës energjetike:

Linjat mbitokësore dhe nëntokësore, duhet të planifikohet në lokacione, si në vijim:

- në bazë të vlerësimit të ndikimit të fushës magnetike dhe elektrike të krijuar nga rrjeti i linjave mbitokësore;
- në largësi nga pjesët e ndërtuara të vendbanimeve, me përjashtim të ndërtesave industriale të rezistueshme ndaj djegies⁹⁹.
- 40 m nga autoudhat;
- 20 m nga rrugët nacionale; dhe
- 10 m nga rrugët rajonale dhe lokale.
- për linjat ajrore me tension deri 1.00 kv të realizuara me kabllot e fiksuara në tirant, largësia ajrore e linjës nga pjesët kallkan të ndërtesës, nuk ka kufizim;
- për linjat ajrore me tension deri 1.00 kv të realizuara me kabllot e fiksuara në tirant, largësia ajrore e linjës nga pjesët e fasadës së ndërtesës (ballkon, lozhë, dritare, verandë) nuk duhet të jetë më e vogël se 2.00 m;
- për linjat nëntokësore, largësia ajrore e linjës duhet të jetë jo më e vogël se 1.00 m nga vija ndërtimore.

9.5 RRJETI I TELEKOMUNIKACIONIT DHE INSTALIMEVE TË NGJASHME

Rrejt i infrastrukturës së telekomunikacionit në komunën e Lipjanit është duke u bërë në bazë të kërkesës. Kryesisht pjesa qendrore është e pajisur me rrjet të internetit dhe kablovikut me përjashtim të fshatrave të cilat kanë shumë pak ekonomi familjare apo të braktisura fare. Shpërndarja e rrjetit të telefonisë fikse nuk shihet si relevante.

9.6 RRJETI I GRUMBULLIMIT DHE DEPONIMIT TË MBETURINAVE MBITOKËSORE DHE NËNTOKËSORE

Komuna e Lipjanit ka plan për shtrirjen e shërbimit në të gjithë territorin e saj, si në zonat ku ofrohet (mbulimi i tyre plotësisht me shërbim) ashtu edhe në zonat ku nuk ofrohet (por jo në mbulimin e territorit në masën 100%). Bazuar në këtë plan për shtrirjen e shërbimit, komuna Lipjan është ndarë në 3 zona (të përmendura pak më lart). Siç mund ta shohim edhe në tabelën më poshtë, Zona A, e cila ka prioritetin më lartë për shtrirjen e shërbimit, ka numrin më të madh të popullsisë dhe amvisërive dhe sasinë më të madhe të mbeturinave që gjeneron. Megjithatë, Komuna si objektiv afatshkurtër dhe afatmesëm ka vendosur që shërbimi të mos shtrihet në 100% të territorit të saj, por nga 16% të amvisërive të mbuluara me shërbim, të shkojë në 35% e tyre të mbuluara me shërbim. Në tabelën dhe grafikun më poshtë tregohet më qartë kjo situatë.

Table 8. POPULLSIA DHE SASIA E MBETURINAVE QË GJENEROHEN

Zona	Njësia	Nr. popullsis ë	Amvisëri total të shërbyera	Nr. Amvisërive në të ardhmen	Amvisëri total në komunë
Zona A Prioritet 1	Baicë, breg i Zi, Bujan, Dobra. Madhe, Dobra Vogël, Gadime e epërme, Gadime e ulët, Gllanica, Grackë e vjetër, Grackë e vogël, Janjevë, Konjuh, Kraishtë, Krojmir, Leletiq, Lipjan, Llugaxhi, Magurë, Mirena, Poturoc, Qylagë, Resinoc, Ribar i Madh, Shalë, Sllovi, Topliqan, Torinë, Vrellë e Goleshit	40,112	3,942	2,116	11,329
Zona B Prioritet 2	Babush i Mahxhirëve, Banullë, Gllavicë, Glllogoc, Gumnasellë, Hallac i Vogël, Hallac i Madh, Kojskë, Medvec, Qallapek, Ribar i Vogël, Rubofc, Rufc i Ri, Rufc i Vjetër, Smallushë, Vërshëc, Vrellë	14,082	1,240	622	3,364
Zona C Prioritet 3	Akllap, Brus, Bukovicë, Divjakë, Hanroc, Harilaq i Vogël, Kleqkë, Okosnicë, Shisharkë, Llugë, Plitkoviq, Marec, Teqe, Terbucë, Varigoc, Vagaqica, Zllokuqan	3,411	181	135	670
Totali		57,605	5,363	2,873	15,363

Kushtet për përzgjedhjen e lokacionit për deponitë e mbeturinave

Duhet të planifikohen në lokacione si në vijim ⁶ :	Nuk duhet të planifikohen në lokacione si në vijim:
në gryka të rrethuara me shpatina, sipërfaqe që kanë shërbyer për eksploatim, apo në lokacione të rrafshëta;	- në zonat e rrezikuara nga erozioni; - në zonat e rrezikuara nga vërshimet apo të vërshuar në 25 vitet e fundit; - në zonat me shkallë të lartë të rrezikshmërisë sizmike; - në zonat me pjerhtësi të thukët; - në zonat ku ujërat nëntokësorë janë afër sipërfaqes së tokës; - në zonat me pasuri minerale dhe minimet; - në zonat me përdorim intensiv të bujqësisë; - në zonat ku rrezikon llojet e veçanta të florës dhe faunës; - mbi strehimore apo tunele nëntokësore;
në largësi nga kufiri i zonës neutrale, që rrethon deponitë deri tek shfrytëzimet në vijim:	
nga rrjetet elektrike:	
100 m	
nga infrastruktura hekurudhore:	
100 m;	
nga ndërtesat e banimit:	
500 m;	
nga zona e monumenteve kulturore, historike dhe religjioze:	
600 m;	
nga shtretërit e lumenjve dhe brigjet e liqeneve:	
1000 m;	
nga vendbanimet:	
1500 m;	
nga burimet e ujit dhe ujësjellësit dhe spitalet:	
2000 m;	
nga spitalet:	
2000 m;	

nga infrastruktura ajrore:	4000 m.	- në zonat ku distanca nga fundi i deponisë deri tek niveli ujërave nëntokësore gjatë sezonit është < 2.00 m; - në zonat ku përshkueshmëria e tokës është $> 0,00001$ cm/s.
----------------------------	---------	--

9.7 NDËRTESTAT DHE HAPËSIRAT PËR RICIKLIM DHE DEKOMPOZIM

Hapësirat dhe ndërtesat për riciklim dhe dekompozim, rregullohet në bazë të legjislacionit sektoral në fuqi. Ndërtesat e tilla duhet të pajisen me raportin e vlerësimit të ndikimit në mjedis.

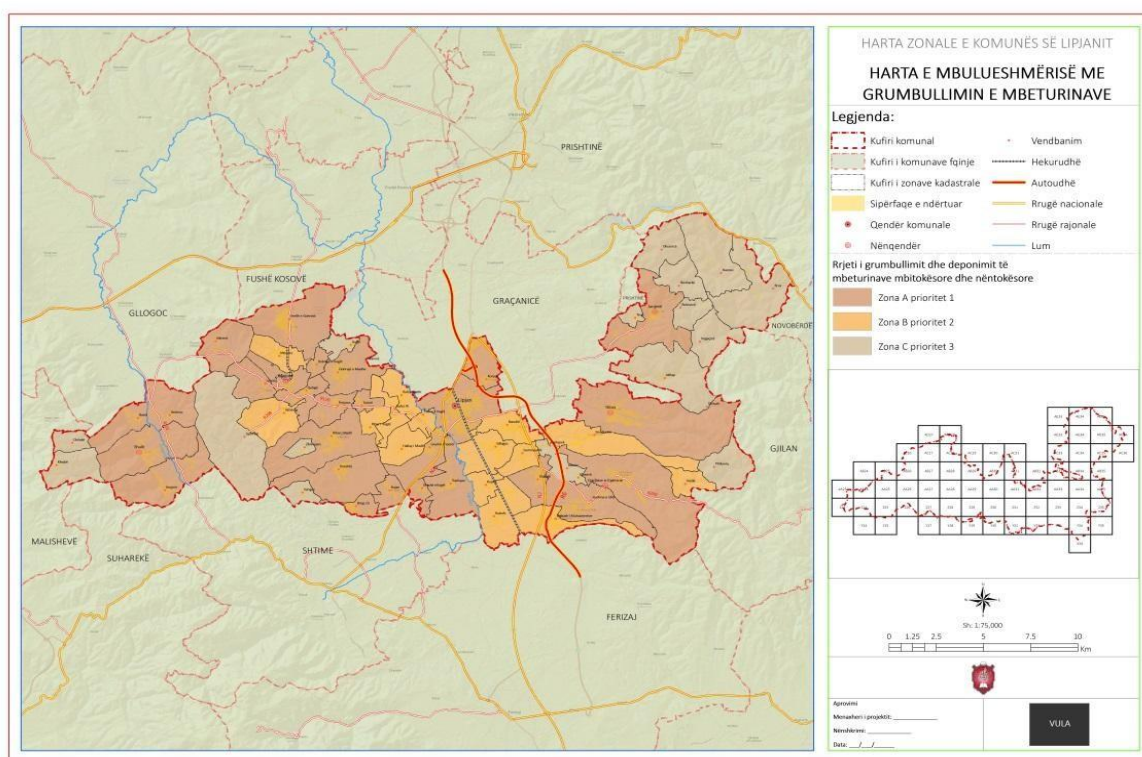

Figure 19. HARTA: MBULUESHMËRIA ME GRUMBULLIM TË MBETURINAVE

10.0 TRAJTIMI I VENDBANIMEVE JOFORMALE

PZHKK i Lipjanit ka identifikuar 9 vendbanime joformale. Sipas definicionit nga Ligji për Planifikim Hapësinor (Nr. 04/L – 174) vendbanimet joformale janë vendbanime ku banorët nuk gëzojnë të drejtat e tyre për një standard të përshtatshëm të jetesës, të banimit, dhe nuk kanë në zotërim ligjor të pronës ose qasje adekuate në shërbimet publike dhe qeverisje, si dhe jetojnë në një mjedis me rrezikshmëri të lartë.

VJF ne komune e Lipjanit janë: VJF1 ne Qytet Lipjan dhe lagjja e Atllapit ne Qytet Lipjan, VJF Gadime e ultë, VJF në Janjevë, VJF në Sllovi, VJF në Vrell e Magurës, VJF në Dobraj të Vogël, VJF në Hallaq i vogël. Përderisa VJF në Konjuh dhe Magure konsiderohen të rregulluara.

10.1 KUSHTET ZHVILLIMORE PËR VENDBANIMET JOFORMALE

VJF te identifikuara janë planifikuar te trajtohen e ofrimit të shërbimeve si dhe rregullarizimin, formalizimin dhe orientimin e zhvillimit të ardhshëm. Ne veçanti, VJF në Janjevë, VJF në Dobraj të Vogël, VJF në Medvec duhet te kenë trajtim të aspektit pronësor nga organet kompetente, si dhe VJF në Vrell e Magurës ka nevojë për rregullim të aspektit social nga organet kompetente. Vendbanimet joformale duhet trajtuar sipas zonimit të tërë territorit të komunës dhe rregullave zhvillimore për cdo zonë. Trajtimi i vendbanimeve joformale do të bëhet sipas rregullave zhvillimore varësisht në cilën zonë gjendet këto vendbanime. Në të njetën kohë përmirësimit të VJF-ve duhet t'ju paraprijë edhe rregullimi i infrastrukturës publike, sociale dhe teknike.

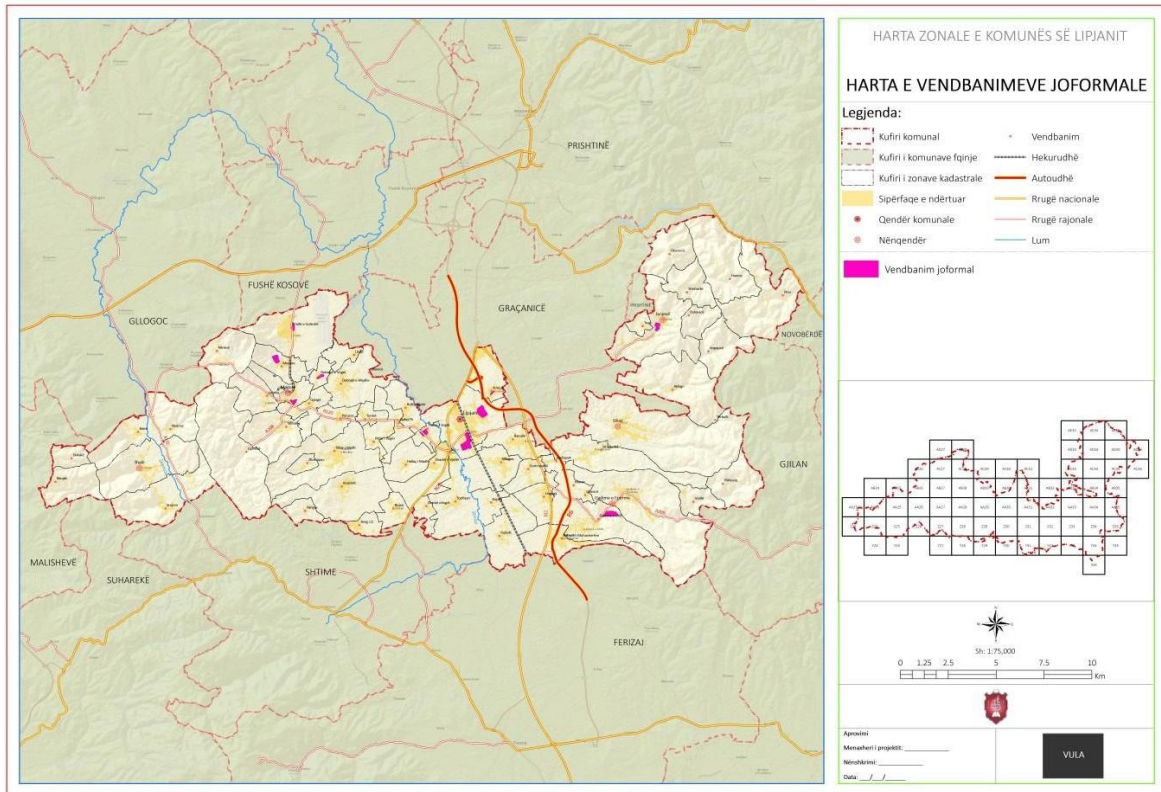

Figure 20. HARTA : VENBANIMET JOFROMALE

11.0 PËRCAKTIMI I ZONAVE PËR TË CILAT HARTOHET PRRH

Komuna e Lipjanit është përcaktuar që përmes Hartës Zonale të Komunës të identifikojë kërkesën për hartimin e Planit Rregullues të Hollësishëm për në qendrën Janjeva.

11.1 KUFINJTË E ZONAVE/ SIPËRFAQEVE PËR TË CILAT DO TË HARTOHET PLANIRREGULLUES I HOLLËSISHËM

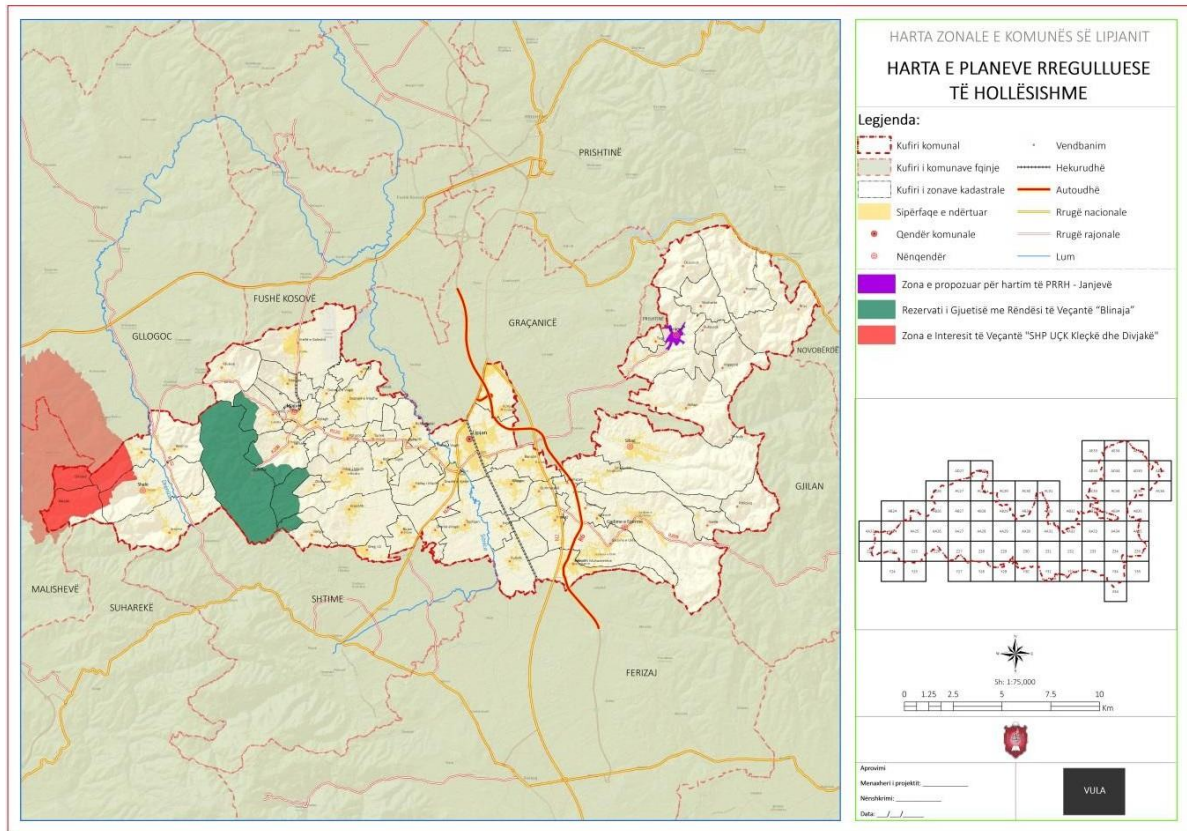

Figure 21. HARTA: PLANET RREGULLUESE TË HOLLËSISHME

12.0 - SWOT ANALIZA

Pas përfundimit të profilit komunal, ku janë përshkruar në mënyrë shumë konkrete të gjitha fushat tematike me të dhëna dhe analiza, është bërë edhe SWOT analiza. Kjo metodë e analizës në planifikim shërben për identifikimin e të gjitha përparësive dhe mundësive që ka komuna dhe në anën tjetër të gjitha dobësitë dhe rreziqet. Analiza pra shërben që në të ardhmen, gjatë procesit të hartimit të planit komunal të shikohen mundësit për shfrytëzimin e të gjitha përparësive dhe mundësive që ka komuna dhe në anën tjetër, do të tentohet që dobësitë dhe rreziqet të evitohen apo të minimizohen.

12.1 Sfidat e identifikuara

Bazuar në gjendjen ekzistuese (profilin) komunale janë identifikuar sfidat kryesore si çështje më të theksuara me të cilat aktualisht përballet komuna e Lipjanit. Sfidat me të cilat përballet komuna e Lipjanit janë:

1. Shërbime jo cilësore administrative
2. Mungesa e infrastrukturës dhe pajisjeve në arsim dhe shëndetësi
3. Mungesa e qendrave sekondare dhe infrastrukturës urbane
4. Ndotja dhe degradimi i mjedisit
5. Mbrojtja e trashëgimisë natyrore dhe kulturore
6. Humbja e tokës bujqësore nga zhvillimet e pa kontrolluara
7. Ekonomi e pa zhvilluar dhe jo e balancuar
8. Infrastrukturë jo cilësore dhe e pa mjaftueshme

Sfida 1. Nivel i pakënaqshëm në administratë

Shërbimet administrative në komunën e Lipjanit nuk janë në nivel të kënaqshëm.

Sfida 2. Mungesa e infrastrukturës dhe pajisjeve në arsim dhe shëndetësi

Përkundër investimeve të konsiderueshme në komunën e Lipjanit, gjendja fizike e objekteve arsimore dhe shëndetësore nuk e arriti nivelin e dëshiruar. Njëkohësisht mungojnë pajisjet teknike për arsim dhe shëndetësi. Në disa vendbanime paraqitet si problem mungesa e hapësirës shkollore, derisa në shëndetësi paraqitet mungesë e kuadrit të kualifikuar.

Sfida 3. Mungesa e qendrave sekondare dhe infrastrukturës urbane

Mungesa e infrastrukturës së nevojshme urbane si dhe mungesa e qendrave sekondare paraqet vështirësi në realizimin e kërkesave të qytetareve.

Sfida 4. Ndotja dhe degradimi i mjedisit

Problemet mjedisore janë prezent pothuaj se në tërë territorin e komunës. Shfrytëzimi i pa kontrolluar dhe pa plan i mjedisit po përcillet me probleme të natyrave të ndryshme. Shfrytëzimi i inerteve dhe pyjeve ndikojnë negativisht në mjedis dhe ambientin shoqëror.

Sfida 5. Mbrojtja e trashëgimisë natyrore dhe kulturore

Komuna e Lipjanit është e pasur me trashëgimi natyrore dhe kulturore, mirëpo kujdesi jo i mjaftueshëm ndaj tyre po ndikon në degradimin e saj.

Sfida 6. Humbja e tokës bujqësore nga zhvillimet e pa kontrolluara

Ndërtimet po ndikojnë në shoqëri dhe mjedis në shumë mënyra- shkatërrimi i zonave të gjelbra, shfrytëzimi i tokës bujqësore të kategorisë II-IV, deformimi i linjave të ndërtimit dhe uzurpimin pronës publike etj.

Sfida 7. Ekonomi e pa zhvilluar

Konsiderohet se shkalla e papunësisë në komunë e Lipjanit është e lartë. Kjo tregon edhe për gjendjen e mirëqenies njerëzore në këtë komunë duke shprehur rëndimin më negativ që ka komuna e Lipjanit.

Gjithashtu edhe të ardhurat për kokë banori janë të vogla për shkak të shkallës së lartë të papunësisë, pagave të vogla si dhe familjet me shumë anëtarë kushtëzojnë të ardhura të vogla në Komunën e Lipjanit.

Sfida 8. Infrastrukturë jo cilësore dhe e pa mjaftueshme

Në infrastrukturë arritjet janë të dukshme, mirëpo akoma mbetet shumë punë për tu bërë. Qasja e popullsisë në rrugë të kualitetit të lartë, rrjet të kanalizimit, shërbime të internetit, në valët e TV-së kombëtare, etj, të gjitha këto arritje po reflektohen në standardin jetësor të qytetarëve.

12.2 Vizioni për komunën e Lipjanit

Bazuar në të dhëna dhe nga situata ekzistuese e komunës së Lipjanit, analiza e përparësive, mundësive, dobësive dhe rreziqeve, është përcaktuar edhe vizioni për të ardhmen e komunës. Ky vizion përqendrohet kryesisht në zgjidhjen apo minimizimin e problemeve kryesore me të cilat përballet komuna e Lipjanit.

Qëllimet janë mjaft të qarta dhe të dallueshme sipas fushave të ndryshme. Përmes realizimit të këtyre qëllimeve, njëkohësisht jepen edhe zgjidhje edhe për sfidat që janë identifikuar më parë.

Vizioni për komunën e Lipjanit parasheh zhvillime konkrete dhe të realizueshme siç janë:

- Përmirësimi i shërbimeve administrative
- Zhvillim të harmonizuar ekonomik dhe social
- Mundësi punësimi dhe zvogëlim të shkallës së varfërisë
- Sistem më të avancuar arsimor dhe shëndetësor
- Planifikim të ndërtimeve dhe infrastrukturë adekuate
- Shfrytëzim racional të mjedisit
- Mbrojtje të vlerave të trashëgimisë natyrore dhe kulturore

Në të gjitha këto fusha ekzistojnë probleme të theksuara të cilat do të gjejnë zgjidhje në të ardhmen. Këto fusha janë të përfshira në formë të qëllimeve të përgjithshme, por te pjesa e qëllimeve do të përshkruhem më konkretisht edhe synimet si veprime më specifike që duhet të arrihen.

12.3 Strategjia e Zonimit komunal

Harta Zonale për komunën e Lipjanit përmban strategjinë, përmes së cilës do të realizohet vizioni për të ardhmen e komunës si dhe do të arrihen synimet dhe objektivat e parapara gjatë procesit të planifikimit. Strategjia përfshin masat dhe veprimet që do të ndërmerren në të ardhmen për ta realizuar një zhvillim më kompakt dhe të qëndrueshëm të komunës së Lipjanit. Propozimet që janë dhënë në këtë strategji, janë parashikime që do të realizohen në periudhën kohore deri në vitin 2027. Të gjitha propozimet që përmban kjo fazë janë të arritshme dhe shprehin nevojat e qytetarëve të komunës.

Përmes kësaj strategjie, arrihet një zhvillim efikas në fusha të ndryshme të zhvillimit ekonomik, social, mjedisor, të infrastrukturës etj. Strategjia parasheh avancim të administratës komunale, të arsimit dhe shëndetësisë. Gjithashtu kjo strategji do të mundësoj krijimin e hapësirave të mjaftueshme rekreative për periudhat e ardhme kohore. Kërkesat për ndërtime të reja do të plotësohen duke bërë ndërtime të planifikuara, por njëkohësisht duke e mbrojtur mjedisin, me një përkujdesje të veçantë ndaj trashëgimisë natyrore dhe kulturore. Element mjaft i rëndësishëm është edhe arritja e një zhvillimi të harmonizuar dhe të qëndrueshëm ekonomik, ku bujqësia dhe aktivitetet tjera ekonomik do të jenë më të avancuar se që janë sot. Për ta realizuar zhvillimin e dëshiruar ekonomik, do të krijohen kushte më të mira për investitor dhe infrastruktura të jetë e përshtatshme dhe bashkëkohore.

12.4 Strategjia e zhvillimit të qëndrueshëm mjedisor

Synimi 1. Parandalimi dhe largimi i mbeturinave në trupat ujor dhe mjedisë tjera

Hapësirat mjedisore të pa shfrytëzuara të cilat janë prona jo private shfrytëzohen pa kritere për deponimin e mbeturinave si në masat tokësore dhe ato të trupave ujorë.

Sfera mjedisore paraqet disa prej sfidave më të rëndësishme me të cilat duhet të përballet komuna.

Vlerësimet e bëra në fazën e parë të profilit rezultojnë me probleme të shumta mjedisore ku deponimi i mbeturinave ilegale ka në mjedisë të shumta në hapësirë si rezultat i mos efikasitetit dhe mungesës së sistemit për grumbullimin e mbeturinave të amvisërisë dhe atyre industriale .

Janë evidentuar një varg çështje të cilat kanë ndikuar në mjediset të cilat janë tani me deponime të mbeturinave e që komuna duhet nderuar hapa konkret në zgjedhjen e këtyre problemave .

- Kapacitetet për grumbullimin dhe largimin e mbetjeve janë të pamjaftueshme
- Nuk ka traditë të trajtimit dhe hedhjes së përshtatshme të mbetjeve;
- Burimet financiare dhe teknike janë të pamjaftueshme;
- Mungon ndërgjegjësimi publik për dëmin e shkaktuar nga keqadministrimi i mbetjeve.

Sa më efikase të jetë shërbimi i largimit publik të mbeturinave për një komunë të pastër dhe të gjelbër, për një komunë me cilësi jetese më të mirë për qytetarët e saj, për një komunë më të shëndetshme dhe aktive, duhet të ndermirren një varg aktivitetesh dhe projekte të zbatueshme për Uljen e Shkallës së

Ndotjes duke:

- Duhet rritur shpenzimet dhe teknologjitë për mbledhjen e mbeturinave
- Vënie në funksion të procesit të riciklimit të mbeturinave
- Vazhdimin e rehabilitimit të sipërfaqeve me mbetje ilegale
- Ndërtimi i një fushe të re të depozitimit, përpunimit dhe riciklimit të mbeturinave me komunat fqinje
- Marrja e masave për mbledhjen, grumbullimin dhe përpunimin e mbetjeve komunale
- Sigurimin e Partneritetit Privat-Publik për përpunimin e riciklimin e mbeturinave
- Iniciativa fiskale për sjellje miqësore ndaj mjedisit
- Vazhdimi i mbjelljes së drunjtëve dhe shtimin e hapësirave të gjelbra
- Marrja e masave për ruajtjen e hapësirave të hapura, bukurive natyrore
- Marrja e masave për rehabilitimin e zonave të ndotura të mjedisit dhe hapjen e zonave të reja gjelbëruese

Organizimet në nivel komunal në bashkëpunim me OJQ-ët dhe partneritetin privat - publik

Një ndër iniciativat që janë shumë të preferuara për një mjedis të pastër e që komuna ka mundësi ta organizojë në bashkëpunim me ndonjë OJQ-ë mjedisore si dhe në bashkëpunim me MEA-në është edhe : Fushata për reduktimin e mbetjeve 2019-2027 me moton *“Së bashku, për një mjedis të Shëndetshëm”*

Fushata Mjedisore, përmban një paketë projektesh drejtuar grupeve të ndryshëm interesi në referencë të çështjeve mjedisore kryesore që ata përfaqësojnë.

Është orientuar në çështjen e Reduktimit të Mbetjeve, si një metodë e re alternative, por edhe si një nga çështjet që përbën problem në cilësinë e mjedisit dhe jetës.

- Programi “Edukimi mjedisor” nga subjektet e kontraktuara për shërbimin e pastrimit” synon të ndërgjegjësojë dhe sensibilizojë opinionin publik për sa i përket çështjes së depozitimit të mbeturinave në kontejner, për të lehtësuar mbledhjen e tyre, si dhe menaxhimin e depozitimit, duke krijuar premisat për të prezantuar elemente të tjera të trajtimit të mbetjeve, nëpërmjet riciklimit. Po ashtu edhe çështje që kanë të bëjnë me pastrimin e rrugëve (fshirjes dhe larjes së rrugëve).

Hapat që duhen ndërmarr për riparimin e dëmeve mjedisore janë:

- Analiza e shtrirjes dhe natyrës së problemit – llogaritja e rrezikut
- Shqyrtimi i alternativave që qojnë në një metodë të pëlqyer – vlerësimi i alternativave
- Hartimi i detajuar i projektit që qon në një specifikim tenderi – përgatitja për programin e pastrimit.
- Lidhja e kontratës dhe zbatimi i saj për pastrimin e mbetjeve

Disa prej këtyre hapave tashmë janë ndërmarrë për sa i përket mbledhjes së mbeturinave por ka ende për tu bërë. Parimi bazë që duhet të respektohet është që toka dhe trupat ujqor te ndotur duhet të rikthehet në gjendjen e mëparshme sipas përdorimit të planifikuar. Hapat që duhet ndërmarrë:

- Vetëdijësimi i qytetarëve për aktivitetet jo legale dhe pasojat
- Shtrirja e aktivitetit të Kompanisë për në vendbanimet e mëdha si dhe ndarja në faza deri sa të mbulohet i ter territori i komunës
- Mënjanimi dhe grumbullimi i të gjitha mbetjeve ilegale

Hartimi i rregullores komunale në bazë të Ligjit për Mbrojtje të mjedisit dhe funksionalizimi i Inspektoratit të Mjedisit në gjobitjen e veprimeve ilegale mjedisore.

Pjesë e synimit të parë është edhe e masave që duhet ndërmarr me projekte konkrete për **Lumenj të pastër - Parandalimi i hedhjes së mbeturinave në lumenj**

Sfidë e madhe në tërë Republikën e Kosovës por edhe në Komunën e Lijpanit është hedhja e mbeturinave të amvisërisë dhe ato të tjera në shtretërit e lumenjve ku pasojat janë shumë të mëdha për ujërat sipërfaqësorë dhe ata nëntokësorë, si dhe për botën bimore dhe shtazore.

Mbeturinat e ngurta (materiale ndërtimore), mbetjet e plehrave shtëpiake, mbetjet e amvisërisë etj. janë ndotësit shumë të mëdhenj. Nëpër çdo vendbanim ku lumenjtë kalojnë janë vërejtur dukuri të tilla negative.

Hapat që duhet të ndermirën janë:

- Pastrimi i shtretërve të lumenjve
- Kontroll rigoroze nga inspektorati Komunal dhe pajisja e tyre me mjete të nevojshme
- Angazhimi i aksionit vullnetar për pastrim të mbeturinave nga lumenjtë dhe degët e tyre, të organizuar nga OJQ-të mjedisore dhe Komuna, Drejtoria e Arsimit si dhe nga vet Komuniteti për vetëdijësim për ujëra .

Hartimi dhe zbatimi i rregulloreve dhe ligjeve në fuqi nga inspektorati si dhe zbatimi i dënimeve për ndotësit.

Synimi 2. Parandalimi i shkarkimit të ujërave të zeza dhe industriale në Lumenj si dhe ndërtimi i impiantit për trajtim të ujërave të zeza

Problem në vete në tërë territorin e Kosovës përveç ndotjes nga trupat e ngurtë që hidhen në shtretërit e lumenjve është edhe shkarkimi i ujërave të zeza pa trajtim paraprak e sidomos edhe i objekteve komerciale.

Lipjani ka një rrjet hidrografik të pasur edhe pse sasi të mëdha janë të mjaftueshme për nevojat aktuale. Cilësia e tyre shpesh është problem për shkak të ndotjes, sidomos në zonat ku jetojnë pjesa më e madhe e popullsisë dhe ku zhvillohen aktivitetet kryesore.

Ndotja e ujërave sipërfaqësore dhe atyre nëntokësore është pasojë e të gjitha veprimtarive aktuale urbane, industriale dhe bujqësore. Ujërat e zeza urbane paraqesin problem të veçantë si pasojë e mungesës së trajtimit të tyre.

Pjesa më e madhe e qytetit, kombinon sistemet e kanalizimit të ujërave të zeza dhe mbledhjes së ujit të bardha që shkarkohen drejtpërdrejtë në ujin sipërfaqësor.

Ndotja e ujit nga aktivitetet si p.sh. pastrimi i automjeteve dhe servisimi, mbetjet bujqësorë, pesticidet e ruajtura keq apo të braktisura dhe kimikate të tjera, shkarkimi i ujërave të zeza në trupat ujqor pa trajtim paraprak ndikojnë në cilësinë e dobët të ujit.

Presione të tjera përfshijnë ndërtimet e pakontrolluara, ndotja dhe eutrofikimi që vjen nga ujërat e zeza të pa trajtuara që shkarkohen në lumenj dhe nga rrjedhja e plehrave kimike dhe pesticideve nga toka bujqësore në drejtim të lumenjve, rrëshqitje dhe gërryerje të tokës, praktikatat e gjuetisë në dëm të mjedisit etj.

Masat e parapara në këtë strategji:

- Shtrirja e rrjetit të kanalizimit në tërë zonën urbane .
- Shtrirja e rrjetit të kanalizimit në vendbanimet rurale, dhe ndërtimi i sistemeve të gropave septike
- Përcaktimi i lokacionit varësisht se cili opsion është i përshtatshëm për ndërtimin e impiantit për trajtimin e ujërave të zeza
- Ndarja e kanalizimit fekal nga ai i shirave
- Ndërtimi i impiantit për trajtim të ujërave të zeza në përputhshmëri me standardet
- Identifikimi i lokacionit më të përshtatshëm për ndërtimin e impiantit për pastrimin e ujërave të zeza.

Të gjitha implikimet buxhetore janë parapara në Infrastrukturë. Këto rekomandime janë konformë rregullave mjedisore .

Synimi 3 . Ndërmarrja e masave anti-erozive

Dy janë problemet gjeneralë më kryesore dhe më shqetësuese: Erozioni dhe prishja e cilësisë së tokës. Erozioni është procesi natyror i veprimit të ujit dhe erës mbi tokën. Megjithatë, shkalla e erozionit mund të rritet shumë nga aktivitetet e papërgjegjshme të njeriut. Niveli i lartë i erozionit paraqet një sërë problemesh që janë të pranishme sot në territorin e komunës.

Në bazë të analizave propozohen masat antierozive :

Meliorimi i pyjeve

Brezi mbrojtës i shpateve

Mbrojtja ndërtimi i tarracave

Zonat e zhvillimit të punëve të antierozionit

Masat parandaluese me molerim të pyjeve kanë kosto më të lirë se aktivitetet tjera antierozive dhe në bashkëpunim me MBPZHR mund të arrihen efekte pozitive në përmirësimin dhe stabilizimin e masave tokësore.

Një ndër prioritetet e ngadalësimit eroziv është edhe kontrolli rigoroz i shfrytëzimit të masës drusore

Pasojat:

- Prishja e cilësisë së tokës dhe humbja e pjellorisë
- Dalja e ujit nga shtretërit e lumenjve
- Është shtuar rreziku i rrëshqitjeve të tokës dhe humbjes së saj;
- Depozitimi i sedimenteve në lumenj, që ndryshon rrjedhën e tyre natyrore dhe problemet ekologjike;

Degradimi i pyjeve, mbi kullotja, zhdukja e sipërfaqeve me drunj dhe atyre frutore dhe ndërtimet, e sidomos i rrugëve, kanë zvogëluar sipërfaqet me bimësi dhe si pasojë rrisin erozionin.

Kontrolli i erozionit është kërkesa kryesore, e shoqëruar nga praktikatat e administrimit të baseneve të lumenjve dhe të cilat ulin efektet negative të transportimit dhe depozitimit të sedimenteve.

Në rastin e erozionit është bërë një dallim mes erozionit në zonat e larta malore dhe erozionit në zonat e

ulëta fushore. Edhe pse kjo “ndarje” nuk është aspak e përsosur ajo duhet kuptuar si e tille, që përfshin një dallim mes zonave me pjerrtësi të madhe dhe zonave me pjerrtësi më të vogël. Të parat, në përgjithësi përfshijnë zona pyjore kurse të fundit janë kryesisht bujqësore.

Masat që kërkohet të ndërmerren përfshijnë:

- Masat hidroteknike
- Masat bujqësore
- Masat biologjike

Ruajtja e cilësisë së tokës – Ndërtimet e pa kontrolluara, mbetjet e amvisërisë, mbetjet ndërtimore, mbetjet industriale, përdorimi jo i drejtë i plehrave kimike dhe pesticideve, mënyra e përdorimit të tokave, shkarkimi i ujërave të zeza, fatkeqësitë natyrore siç janë vërshimet etj. ndikojnë drejtpërsëdrejti në cilësinë e tokës.

Duke marr parasysh një varg problemesh që shkaktohen nga faktori njeri duhet marr masa të menjëhershme për përmirësimin e gjendjes nëpërmjet ekspertëve të fushave bujqësore.

Masat parandaluese;

1. Organizimi i seminareve nga fusha e bujqësisë
2. Kontrolli i mbetjeve të natyrave të ndryshme
3. Kontrolli përdorimit të plehrave dhe pesticideve
4. Kontrolli dhe mënyra e përdorimit të tokave

Synimi 4 Rregullimi i shtretërve të lumenjve për parandalimin e vërshimeve

Komuna me kapacitetet e veta dhe në bashkëpunim me Ministrin e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (Departamentin e ujërave, Institutin Hidrometeorologjik të Kosovës) duhet të ndërmarrë masat vijuese hidrologjike, në mënyrë që të parandalojë apo të zvogëlojë ndikimet nga rreziku i vërshimeve:

- Largimi i barrierave nga shtrati i lumenjve, qofshin ato natyrale apo të krijuara nga njeriu
- Të bëhet meliorimi dhe pyllëzimi i brigjeve të lumenjve si masa parandaluese
- Ndërtimi i kanaleve dhe / ose mureve mbrojtëse
- Komuna do të ndërmarrë masat e nevojshme për kontrollimin e zhvillimit në tokat bujqësore përgjatë lumenjve, sidomos për ndërtimet dhe veprimet tjera që mund ta rrisin rrezikun nga vërshimet.
- Komuna do të ndërmarrë masat përkatëse për mbrojtjen e botës bimore në brigjet e lumenjve. Prerja e domosdoshme do të lejohet në zonat ku ato do të mund të shkaktonin ndikime negative. Komuna do të ndërmarrë të gjitha veprimet e nevojshme për përmirësimin e vlerave peizazhore të brigjeve të lumenjve përmes mbjelljeve dhe veprimeve për rregullim peizazhor për rekreim, si modelimi i terrenit dhe mbjellja e barit.
- Kontrollimi i eksploatimit të zhavorrit nga shtrati i lumenjve aty ku ka licencë për eksploatim, si dhe ndëshkimi i operatorëve ilegal të bëhet nga Inspektorati komunal me qëllim të parandalimit të ndotjes së ujit, shkatërrimit të botës shtazore të lumenjve dhe dëmtimeve të shtratit që mund të shkaktojnë vërshime.
- Çdo ndryshim i rrjedhës së lumit do të ndalohet nga komuna dhe veprimet që mund të çojnë deri në rritjen e rreziqeve nga vërshimet do të kontrollohen në mënyrë strikte.

Synimi 5 . Mbrojtja dhe shfrytëzimi i qëndrueshëm i trashëgimisë natyrore dhe kulturore

Vlerat e natyrës në favor të zhvillimit, mbrojtjes dhe shfrytëzimit janë prezentë në komunën e Lipjanit.

Synim kryesor për mbrojtjen e vlerave natyrore është edhe mbrojtja nga ndërtimet në zonën e Blinajës dhe afër shpellës së Gadimes.

Masat

- Parandalimi i ndërtimeve
- Komuna në bashkëpunim të ngushtë me MBPZHR të hartoj planet rregulluese për „Blinajën” dhe zonën për rreth shpellës së Gadimes.
- Komuna së bashku me Institucionet e nivelit Qendror, Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit

dhe Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, duhet të përgatis planin menaxhues për mbrojtjen e integruar të natyrës dhe monumenteve kulturore. Plani duhet të mbroj çfarëdo zhvillimi që do të ketë efekte negative ndaj këtyre vlerave.

- Komuna në bashkëpunim me MKRS, të inicioj me akt të veçantë vënien nën mbrojtje lokalitetet arkeologjike.
- Të përpilohet katalogu i hartave për shfrytëzimin e trashëgimisë natyrore dhe kulturore për nevojat e turizmit.

Synimi 6. Mbrojtja dhe shfrytëzimi racional i pyjeve

Problemet e natyrës ilegale të prerjeve të pyjeve janë prezentë në tërë territorin e Kosovës njashtu edhe në komunën e Lipjanit si pasojë e shfrytëzimit të pa kontrolluar të pyjeve. Shifra ekzakte nuk ka edhe pse vlerësimet janë të lartë nga se shumë ekonomi familjare që shfrytëzojnë lëndën djegëse për amvisni me aktivitetin ilegal të prerjes së pyjeve shkaktojnë pasojë të mëdha mjedisore që janë edhe të riparueshme.

Hapësira mjedisore është e llojllojshme në komunë. Përzierja e ekosistemeve dhe habitateve përfshin ato malore, fushore, lumenjve, shkurret, pyjet gjetherënëse, halore dhe të përziera, kullotat, livadhet dhe zonat e larta malore. Kjo shumëllojshmëri bimë dhe shtazore nuk është mbrojtur në nivelin e duhur nga njeriu dhe moskujdesi ndaj tyre ekziston edhe sot e kësaj dite. Problemet thelbësore janë praktikatat e papërshtatshme të ndjekura në zonat malore, sidomos shpyllëzimi si dhe degradimet mjedisore.

Problemet lidhur me administrimin e pyjeve janë identifikuar qysh në fillim të viteve 1990. Këto probleme janë duke u trajtuar kohët e fundit nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës si dhe me Ligjin mbi Qeverisjen Lokale ku nevojat e decentralizimit dhe nevoja për administrim më të mirë ja ka kaluar pronësinë e pyjeve pushtetit vendor, me kusht që të hartojnë e të marrin masa për zbatimin e Planeve për Administrimin efikas.

Masat që duhet ndërmarr komuna:

- Në bashkëpunim me MBPZHR/Agjencionin e pyjeve të ndërmarr masa strikte për parandalimin e prerjeve ilegale.
- Në bashkëpunim me njësinë Zjarrfikëse, SSPK, FSK, Njësinë e Ujësjiellit, Agjencionin e pyjeve dhe të gjithë faktorët relevant të krijohet shtabi i emergjencës në rast të paraqitjes së zjarreve në pyje.
- Të bëhen vlerësime nga ekspertet e pylltarisë për nevojat e rralimit dhe prerjes sanitare të pyjeve në mënyrë që shfrytëzimi i pyjeve do të plotësojë nevojat e qytetarëve.
- Hartimi i planeve menaxhuese të pyjeve për periudha afatgjate.

Ripyllëzimi i hapësirave të zhveshura dhe krijimi i brezave të gjelbërues

Sipërfaqet e zhveshura në territorin e komunës së Lipjanit janë prezentë sidomos në lartësitë mbidetare mbi 700m ku edhe aktiviteti eroziv është më i theksuar.

Masat që duhet ndërmerrin për ruajtjen e këtyre zonave dhe peizazheve të mbetura e të cilat mbrohen me ligj, për qëllime argëtimi, çlodhjeje e turizmi por edhe për ruajtjen e biodiversitetit janë:

- Ripyllëzimi ose ripërtëritja e kullosave të sipërfaqeve që kanë pjerrtësi më shumë se 15%
- Sipërfaqet e identifikuar me erozion të mesëm, të lartë dhe shumë të lartë të pyllëzohen.
- Krijimi i brezave të gjelbërues për gjatë shtretërve të lumenjve është masë parandaluese erozive.
- Hulumtimet e tokës dhe përshtatja e fidanëve për pyllëzim dhe ripyllëzim.

12.5 Mjedis i pastër dhe atraktiv

- Eliminimi e të gjitha vend grumbullimeve ilegale të mbeturinave në të ardhmen.
- Organizimin e një sistemi funksional dhe mjaft efikas për menaxhimin e mbeturinave.
- Angazhimi i kompanive profesionale për grumbullimin dhe transportimin e mbeturinave.
- Funksionalizimi i inspektoratit të mjedisit dhe ndërmarrja e masave të rrepta ndaj veprimeve ilegale mjedisore.
- Kontroll më të shpeshta dhe të veçanta përgjatë rrjedhave lumore me qëllim të mbrojtjes së tyre nga hedhja e mbeturinave.
- Bashkëpunimi me Ministrinë e Ekonomisë dhe Ambientit dhe me donatorët privat për të gjetur mundësinë e ndërtimit të impiantit për trajtimin e ujërave të zeza sipas standardeve dhe gropave septike.
- Parandalimin e operatoreve ilegal të gurthyesve, grumbullimin e taksave mjedisore dhe ndalimin e furrave për pjekje të gëlqeres me materiale plastike.
- Mbrojtja e trashëgimisë përfshinë disa masa konkrete për të ardhmen, ku paraprakisht duhet kushtuar vëmendje të veçanët mbrojtjes së trashëgimisë ekzistuese nga degradimet eventuale deri realizimin e projekteve të parapara në këtë strategji për fushën e trashëgimisë.
- Bashkëpunimi me Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe donatorët tjerë për hartimin e planeve menaxhuese të pyjeve, si dhe ripyllëzimin e sipërfaqeve të zhveshura.
- Për ta mbrojtur tokën kualitative bujqësore, organet komunale duhet ta respektojnë vijën e ndërtimit që është përcaktuar në fazën e koncepteve, ku të gjitha vendbanimet e komunës kanë drejtimit e zgjerimit dhe drejtimit kah nuk mund të zhvillohen për shkak të tokës kualitative.

13.0 PLANI I VEPRIMIT PËR ZBATIM TË HARTËS ZONALE TË KOMUNËS

Harta Zonale Komunale ka përcaktuar qëllimet dhe objektivat të prezantuara si në tabelën vijuese, për të cilat janë planifikuar një mori veprimesh për zbatim.

Table 9. Objektivat e PZHK-së për të cilat HZK ka parapr kushite zhvillimore për zbatim

FUSHAT TEMATIKE / QËLLIMET DHE OBJEKTIVAT	
ADMINISTRATË PUBLIKE	Q1. Administratë funksionale dhe efikase
	O1. Kuadër profesional
	O2. Digjitalizimi i administratës
ZHVILLIM EKONOMIK	Q3. Zbutja e shkallës së papunësisë dhe varfërisë
	O1. Organizimi i programeve dhe trajnimeve profesionale sipas kërkesave të tregut
	O2. Sigurimi i punës sezonale
	O3. Përkrahje të bizneseve të vogla dhe të mesme
	Q7. Zhvillim i harmonizuar dhe i qëndrueshëm ekonomik
	O1. Zhvillim dhe rritje e prodhimtarisë në bujqësi (drithëra, pemëtarisë dhe perimtarisë)
	O2: Përkrahja e zhvillimit të blegtorisë dhe bletarisë
	O3: Funksionalizimi i zonave industriale
	O4: Shfrytëzimi racional i resurseve natyrore (drurit, inerteve etj)
	O5: Krijimi i kushteve për zhvillimin e turizmit dhe rekreacionit
INFRASTRUKTURA PUBLIKE DHE SOCIALE	Q2. Sistem i avancuar në arsim dhe shëndetësi
	O 1. Ofrimi i objekteve shkollore dhe shëndetësore në ato vendbanime ku janë identifikuar kërkesat
	O2. Zgjerimi i hapësirave dhe ngritja e cilësisë fizike të objekteve arsimore dhe shëndetësore
	O3. Rritja e numrit të kuadrit të kualifikuar profesional, në arsim dhe shëndetësi
	O4. Programe dhe trajnime të vazhdueshme profesionale në arsim dhe shëndetësi
	O5. Sigurimi i pajisjeve teknike për shërbime arsimore dhe shëndetësore
MJEDISI/TRASHEGIMIA NATYRORE DHE KULTURORE	Q6. Mjedis të pastër me shfrytëzim racional dhe mbrojtje efikase
	O1: Parandalimi dhe largimi i mbeturinave nga trupat ujor dhe mjedise tjera
	O2: Ndërmarrja e masave anti-erozive
	O3: Rregullimi i shtretërve të lumenjve për parandalimin e vërshimeve
	O4: Mbrojtja dhe shfrytëzimi i qëndrueshëm i trashëgimisë natyrore
INFRASTRUKTURË	Q8. Infrastruktura e planifikuar
	O1. Asfaltimi i rrugëve për zonat me prioritet
	O2. Funksionalizimi i vijës hekurudhore
	O3. Përmirësim i rrjetit energjetik
	O4. Shtrirja e telefonisë fikse dhe internetit në zonat me prioritet
	O5. Zgjerim dhe kontroll i rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimit

Me vlerësimin e zbatimit të HZK-së e cila përfshin periudhën tetë vjeçare të zbatimit të tij, janë evidentuar veprimet e zbatuara në masë të plotë, të pjesshme, ato që kanë qenë në zbatim e sipër, veprimet që zbatohen në vazhdimësi si dhe ato që kanë mbetur për tu zbatuar në të ardhmen. Vlerësimi i zbatimit të PHZK-së ka evidentuar disa veprime të rëndësishme për arritjen e qëllimeve të tij, të cilat

nuk janë marrë parasysh gjatë hartimit të PZHK dhe ka konsideruar të domosdoshme përfshirjen e tyre me HZK. Poashtu gjatë hartimit të HZK, janë analizuar dokumentet dhe strategjitë më të fundit qeveritare dhe plane të ndryshme lokale të veprimit të hartuara pas PZHK-së si dhe ka konsultuar Institucione të ndryshme relevante të cilat planifikojnë investime të ndryshme në komunë. Në këtë mënyrë janë identifikuar një mori veprimesh/projektesh të cilat janë inkorporuar në planin e veprimit të HZK.

14.0 PARIME, OBJEKTIVA E KRITERE MJEDISORE QË KUFIZOJNE ZHVILLIMIN KOMUNAL

Ky kapitull paraqet parimet për planifikimin hapësinor të qëndrueshëm, objektivat strategjike dhe veprime operationale në kuadër të hartimit të HZK-së. Më tej paraqiten edhe kriteret mjedisore që kufizojnë zhvillimin Komunal në vendbanime të ndryshme të komunës dhe të qytetit.

Parimet e përgjithshme për planifikimin hapësinor janë një tërësi rregullash të bazuara mbi eksperiencat ndërkombëtare, të cilat shkurtimisht mund të përmbledhen në dhjetë pika si më poshtë:

1. Nxitja e zhvillimit të qëndrueshëm;
2. Parandalimi i ndikimit të dëmshëm në mjedisin natyror;
3. Ruajtja e tipareve karakteristike natyrore, peizazhore, të florës e faunës;
4. Zhvillim ekologjikisht i shëndetshëm, ruajtje e korridoreve ekologjike për të garantuar mbrojtjen e habitateve;
5. Marrja e masave parandaluese dhe rigjenerimi i mjediseve natyrore;
6. Përfshirja e parimeve të tilla si „ndotësi paguan” ose „përdoruesi paguan”;
7. Përdorimi i teknikave dhe metodave më të mira për mbrojtjen e mjedisit;
8. Përdorimi i teknologjisë më të mirë të disponueshme bazuar në ndikimin minimal, ndërtimin pa ndotje;
9. Informimi i publikut, përfshirja e komunitetit në vendimmarrje dhe akses i publikut në informacion; dhe
10. Bashkëpunim ndërkombëtar.

Në kuadër të hartimit të HZK-së parimet e mësipërme përkthehen në përparësitë e mëposhtme Densifikim përpara shtrirjes – kjo ka për qëllim përdorimin e tokës nëpër vendbanime në mënyrë më efektive dhe ngadalësimin e shpërndarjes së disa vendbanimeve përtej kufijve të planifikuar.

- Strukturimi dhe ristrukturimi i zhvillimit koherent të vendbanimeve – kjo synon kryesisht të krijojë një përdorim më të efektshëm të tokës.
- Krijimi i rrugëve të reja brenda strukturës së vendbanimeve – akses i nëpër vendbanime dhe komuna fqinje është një faktor madhor për udhëheqjen e zhvillimit.
- Rehabilitimi i tokës bujqësore
- Rihvillimi i pyjeve ekzistuese, pyllëzime të reja.
- Ruajtja e trashëgimisë kulturore – historike dhe natyrore
- Ruajtja e shumëllojshmërisë së aktiviteteve dhe përdorimeve nëpër vendbanime.
- Zgjerimi i zonave të banimit atje ku kushtet janë të favorshme.

14.1 Objektiva Strategjike

Objektivat strategjike të HZK-së janë në përputhje me parimet e lartpërmendura të planifikimit hapësinor të qëndrueshëm, ato janë shprehje e nevojave të zhvillimit të Lipjanit, dhe si të tilla janë pranuar gjerësisht qofte nga Grupet punuese, e qofte nga Ekipi komunal i Planifikimit të ngritur për hartimin e Hartës Zonale Komunale.

Objektivat strategjike të pranuar gjerësisht përfshijnë:

- Komuna e Lipjanit – komunë me vendbanime atraktive dhe që përballojnë nevojat për banim;
- Komuna e Lipjanit – Komunë e shëndetshëm
- Komuna e Lipjanit – Komunë policentrike;
- Shtimi i sipërfaqeve pyjore dhe tjera të gjelbra duke synuar rritjen e potencialit ekologjik dhe krijimin e korridoreve ekologjike në dhe për rreth vendbanimeve;
- Përmirësime dhe zgjerimi i rrugëve përfshirë edhe koristë për biçikleta dhe këmbësoret;
- Përmirësim transportit publik (përmirësim i shërbimit të autobusëve)
- Zgjerim i vendbanimeve në drejtimin e tokës më pak kualitative bujqësore
- Përfshirja dhe integrimi në planifikim i situatës faktike të ndërtimeve dhe tipologjisë së përdorimit të tokës [psh. përdorim toke të përziera në vendbanimet që kanë kushte për zhvillime të tilla]

Objektivat strategjike të mësipërme synojnë përmirësimin e cilësisë së jetës në komunë (rritja e sigurtisë, shtim i mundësive për mënyrë aktive të jetesës, shtim i sipërfaqeve të gjelbra, përmirësim i cilësisë së ajrit, etj.). Ato duhen shoqëruar me veprime operacionale konkrete që çojnë në përmbushjen e objektivave strategjike të planit.

Ndër të tjera, HZK-ja përpaket të zbatojë disa parime dhe modele zhvillimi të pranuar gjerësisht, si psh. Komuna e Lipjanit komunë e X-sit policentrik, ku qytetari gjen shërbimet pranë vendbanimit të tij dhe nuk ka nevojë të udhëtojë për të siguruar shërbimet veç në qendrën administrative.

HZK-së parashikon zhvillimin e Komunës si një e tërë me territor të bashkuar me vendbanimet, lagjet, e deri tek zonat e vogla të banimit. Në këtë fazë, duke qenë plan i zhvillimit komunal, do jepen kufijtë, kriteret, intensitetet, densitetet dhe standardet e parashikuara për tërë komunën që nënkupton edhe refleksion në çdo vendbanim, dhe më pas puna do vijojë me planet rregulluese urbane të detajojnë zhvillimin për çdo zonë banimi. Plani do përpaket të përfshijë konceptin e formulës së menaxhimit të pronës në mënyrë adekuate pa dallime të pronarëve gjatë destinimeve në zona ndërtimi, gjelbërim etj. HZK-ja parasheh një zhvillim me miqësor me mjedisin, duke synuar pyllëzimin, ripyllëzimin, krijimin e disa shiritave të gjelbër, tampon zonave, parqeve dhe shume mundësi të rritjes së sipërfaqeve të gjelbra brenda vendbanimeve. Parashikohet krijimi i një mundësie qarkullimin me biçikleta përgjatë disa rrugëve e sidomos në disa vendbanime të mëdha. Një sfidë e veçantë mbetet zbatimi në praktikë i këtyre synimeve të HZK-së; për pyllëzim, ripyllëzim, shirita të gjelbër, tampon zona dhe në përgjithësi shtimin e hapësirave të gjelbra, krijimi i zonave rekreative dhe përmirësimi i treguesve mjedisorë të komunës.

Gjithashtu plani synon të integrojë dhe përmirësojë situatën aktuale komunale, si psh. zgjerimi i vendbanimeve në drejtimin më të favorshëm në kuptimin e shtrirjes në tokë me plleshmëri të dobët dhe me përdorim të përzier.

Një tjetër aspekt mjedisor i Hartës është rehabilitimi i pikave të nxehta mjedisorë, ndërrmarje që krijon mundësi për shtimin e sipërfaqeve të gjelbra, për çlodhje dhe argëtim.

Në mënyrë të përmblodhur objektivat për mbrojtjen e mjedisit në kuadrin e Planit mund të përmbledhen si më poshtë:

1. Krijimi i një komune të qëndrueshme dhe të shëndetshme;
2. Identifikimi dhe krijimi i habitetve të reja dhe korridoreve të gjelbër;

3. Përmirësimi i cilësisë së ajrit, përfshirë reduktimin e zhurmave;
4. Kursimi i energjisë dhe pakësimi i emisioneve të gazeve serrë;
5. Cilësia e ujërave sipërfaqësore në përputhje me kërkesat e legjislacionit të Kosovës dhe Direktivës Kuadër për Ujin të BE-së;
6. Pakësimi i sasisë së mbetjeve dhe menaxhimi i integruar i tyre;
7. Reduktimi i intensitetit të trafikut nëpërmjet promovimit të transportit publik, këmbësor dhe qarkullimit me biçikleta;
8. Shtimi dhe mbrojtja e vlerave kulturore, përfshirë arkeologjike dhe arkitekturore;
9. Konservimi dhe shtimi i zonave dhe elementeve peizazhistik;
10. Mbrojtja e mjedisit natyror nga erozioni dhe vërshimet;
11. Ripërdorimi i disa tokave të ndotura në vend të tokave të reja.

14.2 Veprime Operacionale në Mbështetje të Objektivave Strategjike

Veprime operationale për shtimin e hapësirave të gjelbra në Lipjan:

1. Krijimi i projekteve për zbatim në zonat e mbrojtura dhe të propozuara si zona të mbrojtura në komunën e Lipjanit;
2. Pyllëzimi dhe ripyllëzimi i zonave të parapara me HZK;
3. Krijimi i parqeve të reja nëpër dhe për rreth vendbanimeve;
4. Krijimi i korridoreve të reja ekologjike sipas Planit të ri dhe zonave të Lipjanit;
5. Zgjatimi dhe përmirësimi i kushteve ekologjike në korridorin përgjatë shtretërve të lumenjve;
6. Krijimi i lulishteve dhe kopshteve në vendbanime etj;
7. Kthimi i zonave të ndotura industriale në sipërfaqe të gjelbra;
8. Gjelbërimi i kopshteve të shtëpive private;
9. Gjelbërimi me drunj dhe shkurre dekorative përgjatë rrugëve dhe trotuareve;
10. Ngritja e barrierave të dendura me gjelbërim si perde që ndajnë rrugët nga zonat e banimit dhe zonat tjera, përgjatë rrugëve me trafik të dendur me qëllim të shumëfishtë (rritje gjelbërimi, përmirësim cilësisë së ajrit përmes filtrimit të pluhurave, si edhe rritje e sigurisë rrugore).

Veprime operationale për përmirësimin e sistemit të transportit dhe shtimit të përmbajtjeve:

1. Përmirësim i gjendjes së rrugëve ekzistuese dhe ndërtimi i rrugëve të reja sipas mundësisë;
2. Krijim i rrjetit të plote rrugor në vendbanimet e mëdha me përmbajtje edhe për biçiklistët dhe këmbësorët;
3. Përmirësim i sistemit, orareve dhe cilësisë së autobusëve;
4. Përmirësimi i projektimit të rrugëve me parashikimin e trotuareve të plota dhe shiritave/korsive për biçikletat sipas standardeve evropiane të rrugëve;

14.3 Kriteret Mjedisore që Kufizojnë Zhvillimin Komunal

Më poshtë paraqiten disa kriteret mjedisore që duhet të kufizojnë zhvillimin komunal, të grupuara në katër kategori kryesore, përkatësisht (1) kriteret e forta mjedisore-shëndetësore, (2) kriteret e trashëgimisë kulturore, (3) kriteret peizazhike dhe (4) kriteret inxhinierike dhe të infrastrukturës.

14.3.1 Kriteret e Forta Mjedisore-Shëndetësore

Këto kategori kriteresh përcaktojnë zonat e përjashtuara nga zhvillimi komunal. Kriteret e forta

përfshijnë (I) zona me vlera të veçanta mjedisore (psh. Parqet nacionale), (II) zona të rrezikshme për zhvillim, dhe (III) zona të ndotura të njohura si “hot-spote” mjedisore.

(I) Zonat me vlera të veçanta mjedisore përfshijnë:

- zonat e mbrojtura me vlera të trashëgimisë natyrore dhe kulturore

Nuk lejohen ndërtimet në zonat që bartin vlera të veçanta mjedisore.

Synim kryesor për mbrojtjen e vlerave natyrore është edhe mbrojtja nga ndërtimet në zonën e Blinajës dhe të shpellës së Gadimes .

(II) Zonat e rrezikshme për zhvillim përfshijnë:

- Shtretërit e lumenjve dhe pjesët buferike rreth tyre
- Zonat me pjerrësi më të madhe së 15 apo 20%

Nuk lejohen ndërtimet në (apo pranë) shtretërve të lumenjve pasi ndërtimet mund të jenë në zonën e përmytjeve (qoftë dhe shume të rralla), mund të shkaktojnë erozion të brigjeve, si dhe të cenojnë regjimin hidrogeologjik të sistemit ujor.

Nuk lejohen ndërtimet në tokat bujqësore të kategorisë prej I – IV,

Zonat e rrezikuara nga fatkeqësitë natyrore të sigurohen me masa konkrete dhe të mos lejohen ndërtimet e pa planifikuara.

Ndërtimi është i lejuar vetëm në zonat e përcaktuara për zhvillimin e vendbanimeve (tokën ndërtimore). Në mënyrë të ngjashme, nuk lejohen ndërtimet në zonat me pjerrësi të madhe pasi në mjedis argjilor këto ndërtime mund të shkaktojnë (ose përkeqësojnë) situatë erozive të kodrave dhe janë një rrezik publik i përhershëm. Në këtë fazë të Hartës Zonale Komunale është vështirë të përcaktohen me detaje këto zona, por gjatë hartimit të këtij plani është punuar një planë me pjerrtësi dhe gjatë zhvillimeve të ardhshme mund të super punohet me informata tjera dhe të shfrytëzohet si bazë për plane rregulluese dhe projekte tjera.

(III) Zona të ndotura të njohura si “hot-spote” mjedisore përfshijnë:

- Deponitë e egra të mbeturinave komunale
- Pularit, Thertoret
- Ndërmarrjet e riparimit të automjeteve
- Zonat ku është gjuajtur me granata me përbërje edhe të uraniumit të varfëruar

Këto zona duhet të jetë objekt i studimeve për vlerësimin e situatës mjedisore mbi bazën e të cilit do të mund të gjykohej mbi nivelin e ndotjes së ujit dhe tokës dhe masat eventuale që duhen ndërmarr për rehabilitim.

Në mënyrë të ngjashme, në afërsi të hot-spoteve tjera duhet hulumtuar shkalla e ndotjes dhe rrezikut mundë të kemi raste kur ndotja ose edhe shkalla e rrezikut nuk i kalon standardet dhe zonat e tilla mund të konsiderohen për zhvillim, por edhe raste të kundërta dhe kështu mund të konsiderohen si zona që nuk janë të përshtatshme për zhvillim ose mundë të zhvillohen nëse merren masa të caktuara.

14.3.2 Kriteria të Trashëgimisë Kulturore

Komuna e Lipjanit ka objekte të trashëgimisë kulturore që duhen ruajtur për vlerat e tyre kulturore dhe potencialin turistik në të cilat nuk duhet të lejohet zhvillimi i pakontrolluar.

Vlerat e trashëgimisë kulturore duhen të konsiderohen rast pas rasti me qellim rinovimin e objekteve në funksion të vlerës së tyre tradicionale, zhvillimin e qëndrueshëm në përputhje me funksionin e tyre kryesor.

Sugjerohet zhvillimi në respekt të funksionit kryesor kulturor. Duhet të krijohen kushtet që monumentet të bëhen të vizitueshme nga publiku.

Lista e monumenteve të kulturës do duhet rishikuar dhe lehtësuar ndjeshëm. Disa prej monumenteve të

kulturës janë cenuar, tjetërsuar apo zhdukur dhe lista duhet avancuar.

Ka disa zona tradicionale me vlere konservimi që mund të mbrohen. Duke pasur vlera të ndërtimit tradicional, këto zona turistike duhet ruajtur me karakter të veçantë.

14.3.3 Kritere Peizazhike

Kriteret peizazhike janë më të vështirë për të përcaktuar pasi duhen konsideruar rast pas rasti dhe duhen caktuar në bashkëpunim dhe pajtueshmëri me institucionet tjera.

Zona me vlera të larta peizazhike në të cilat nuk duhet të lejohet ndërtimi përfshijnë:

- Vendi i gjuetisë me rëndësi të veçantë “Blinaja” me edukativ -turistik.
- Peizazhet bujqësore, po ashtu në periudha të caktuara të vitit paraqesin një atraksion
- Livadhet dhe kullosat, është paraparë që të mbjelljen me lloje të shumta të bimëve barishtore,.
- Masivet Malore

Bukuria e peizazhit është pasuri për turizmin. Për t’i mbrojtur sa më mirë, intervenimet e njeriut në pikat skenike-atrakte, duhet të minimizohen. Posaçërisht, në zonat e dedikuara për zhvillimin e turizmit.

Duke pasur parasysh se Ligji i Planifikimit ngarkon komunat me përgatitjen e Hartave Zonale, ndërkohë që Lipjani edhe se ka përgatit HZK-në duhet që të gjejë mirëkuptim dhe bashkëpunim me Institucionet tjera kompetente dhe akterët tjerë për nevojën e mos-lejimit të ndërtimeve në këto zona, qofte duke e sanksionuar këtë edhe me akt-normativ.

14.3.4 Kritere Inxhinierike dhe te Infrastrukturës

HZK-ë duke trajtuar shfrytëzimin e tokës, mjedisin, infrastrukturën dhe fushat tjera si ajo e zhvillimit ekonomik dhe social ofron një mundësi të zhvillimeve të qëndrueshme nëse merr në konsideratë posaçërisht sistemin inxhinierik dhe nevojat e infrastrukturës së komunës si pjesë integrale dhe i trajton në sistemin multishtresor për të mënjeluar konfliktet eventuale dhe ofruar zgjidhje të qëndrueshme.

Duke qenë se Transportit mbështet kryesisht në cilësinë e transportit publik me autobusë dhe promovim nëpër vendbanime edhe shfrytëzimin e biçikletave dhe udhëtimin këmbë, HZK-ja duhet të marre parasysh tipin e sistemit rrugor të planifikuar dhe ndërtesat që mund të ngrihen duhet të respektojnë një largësi të mjaftueshme nga sistemi rrugor, përfshi trotualet apo korsitë e biçikletave sipas rastit.

Në mënyrë të ngjashme, projekti i vendosjes së kolektorëve të ujërave të ndotura, trajtimit të përkohshëm të ujërave të ndotura në nivel komunal, të vendbanimeve apo të lagjeve (sipas Planit për Ujin dhe Trajtimin e Ujërave të Ndotura brenda HZK-së) duhet zbatuar atë që është përfshirë në HZK-ë, dhe ajo përmbajtje duhet evidentuar në sistemin GIS-it. Edhe ndërtimet e mundshme duhet të respektojnë një largësi të pranueshme. Sistemi i ujësjellësit dhe kanalizimit duhet monitoruar për të parandaluar rrjedhjet, rinovuar sipas nevojës dhe futur nëntoke sipas standardeve dhe duke u shënuar problemet në sistemin GIS që shoqëron HZK-në.

Gjithashtu, linjat e transmetimit të energjisë, dhe ato të telefonisë fikse do duhet të rekonstruohen, avancohen dhe sa më shumë të futen nëntokë dhe të shënohen në sistemin GIS-it që shoqëron HZK-ja. Natyrshëm ndërtesat e reja do duhet të respektojnë distance të pranueshme nga këto linja. Antenat e telefonisë celulare nëpër vendbanime është mirë të jenë të grupuara dhe jo të shpërndara, megjithëse kjo çështje është e vështirë të trajtohet në kuadër të HZK-së. Mendojmë që problemi i antenave duhet të jetë objekt i një studimi të veçantë, përfshirë ndikimin eventual në shëndetin e njeriut.

Duke pasur parasysh që mbetjet mbështeten në sistemin e trajtimit të mbetjeve sipas hierarkisë Redukto-Ripërdor-Riciklo-Djegje-Vend depozitim (Landfill), duhet që HZK-ja të pasqyrojë këtë parim dhe të planifikojë zonat e përshtatshme për vendndodhjen e zonës së riciklimit dhe mundësisht të parashikojë zona që mund të përdoren për djegie apo pikë transiti për të ardhmen, duke konsideruar me

përparësi ndikimin në mjedis.

14.4 Efektet kumulative

VSM-ja nuk do të kufizohet vetëm në analizën e elementeve individuale të planit, por duhet të bëjë gjithashtu edhe një vlerësim të përgjithshëm në vazhden e të gjitha aktiviteteve dhe politikave të cilat përfshihen në HZK të Lipjanit.

Në këtë raport ndikimet mjedisore kumulative përcaktohen si një kombinim i ndikimeve të zbatimit të veprimeve të Planit në aspekte të ndryshme të mjedisit. Gjatë implementimit të zhvillimeve të planifikuara të Planit, impaktet mjedisore kumulative variojnë sipas aspekteve individuale të mjedisit. Kur vlerësohen impaktet mbi token, ajrin dhe faktorët klimatike, biodiversitetit impaktet kumulative të zbatimit të veprimeve të HZK-së shprehen si shuma e impakteve të të gjitha masave, si të tilla në vlerësimin e impakteve kumulative mbi:

- ajrin, shkarkimet e ndotësve që pasojnë në zbatimin e masave që kombinohen; dhe
- burimet natyrore si burimet ujore, minerale dhe resurseve tjera të cilat kombinohen;
- tokën, zona tokë bujqësore dhe e pyjeve e fragmentuar për shkak të integritetit të strukturave të infrastrukturës së re që kombinohen si efekte;
- faktorët klimatik, shkarkimet e gazeve sërë që pasojnë zbatimin e masave që kombinohen.

Nga aspekti i impakteve mbi ajrin dhe faktorët klimatik, impaktet kumulative si shumë e impakteve të të gjithë veprimeve të HZK-së janë të rëndësishme për realizimin e objektivave mjedisore:

- shkarkimet limiteve të ndotësve
- menaxhimin e mbetjeve inerte dhe
- sasia vjetore më e lartë e shkarkimit të gazeve sërë.

Në vlerësimin e impakteve mbi ujin, natyrën, trashëgiminë kulturore dhe peizazhin, efektet kumulative zakonisht nuk mund të shprehën si një shumë e impakteve të të gjithë veprimeve për të arritur zhvillimet përmes kushteve zhvillimore në HZK-së. Kur vlerësohen efektet kumulative në aspektet e përmendura më sipër, karakteristikat e një impakti individual që kontribuon në efektet kumulative janë shumë të rëndësishme. Këto janë përgjithësisht karakteristika në të cilat impaktet ndryshojnë njëri nga tjetri sipas vendit (impakt direkt dhe në distance) dhe kohës (afat-shkurtër, afat-mesme dhe afat-gjatë, përkohësisht dhe permanent) të efekteve.

Nëse vlerësohen efektet mbi shëndetin njerëzor, efekti komulativ të HZK-së shprehen si efekte të kombinuara kumulative dhe zakonisht referohen për:

- zvogëlimin e ekspozimit në nivelet e tejkaluara të bezdisjes akustike;
- zvogëlimin e ekspozimit në nivelet e tejkaluara të ajrit të ndotur në mjedis; dhe
- masat e marra në HZK që lehtësojnë veprimtari shlodhëse dhe rekreative në një mjedis.

Kur vlerësohen impaktet mbi popullatën dhe asetet materiale, impaktet kumulative të zbatimit të HZK-së shprehen si një kombinim i impakteve të ndryshme që ndikojnë në hapësirën e tyre të jetesës dhe në jetën e tyre. Masat për zhvillimin e kushteve zhvillimore të HZK-së janë

pozitive nga aspekti i impakteve mbi popullsinë dhe asetet materiale, nëse efektet kumulative të tyre kontribuojnë në arritjen e kohezionit social, sigurinë dhe qëndrueshmërinë.

Në vlerësimin e efekteve kumulative në larmaninë biologjike të llojeve organike (biodiversitet) në zhvillimet e planifikuara shprehën si efekte të kombinuara duke rritur impaktin në biodiversitet, mirëpo me masat që janë marr me HZK efekti do të jetë më i zbutur deri te efekti pozitiv për biodiversitetin.

Table 10. Matrica e përmbljedhjeve të efekteve kumulative të të gjitha elementeve të HZK-së në komponentet mjedisore

Komponentet mjedisore	Elementete e HZK-së					Vlerësimi i efekteve kumulative
	Kushtet Zhvillimore për rrugët e planifikuara	Autostradat dhe rrugët nacionale	Kushtet Zhvillimore për Zonat e planifikuara të ndërtimeve	Kushtet Zhvillimore për Zonat ekonomike dhe industriale	Kushtet Zhvillimore për Pyllëzimi dhe bujqësi	
Emetimi i gazrave serrë	0	-	+	0	+	Pa ndonjë efekt domethënës
Burimet natyrore	+	0	0	+	+	Pozitive
Toka	+	0	+	-	+	Pozitive
Uji	+	0	+	0	+	Pozitive
Ajri	+	-	+	0	+	Pozitive
Biodiversiteti	0	-	0	0	+	Pa ndonjë efekt domethënës

15.0 NDIKIMET E MUNDSHME MJEDISORE DHE MASAT PËR ZBUTJEN E TYRE

15.1 Harta Zonal Komunale e Lipjanit dhe Zgjidhjet e Parashikuara për Problemet e Mjedisit

HZK është rezultat i evidentimit, vlerësimit, dhe prioritizimit të nevojave strategjike zhvillimore sociale-mjedisore të Komunës së Lipjanit dhe komunitetit të saj nga ana e Grupit hartues të Hartës Zonale Komunale. HZK ka si qëllim transpozimin dhe sendërtimin e Vizionit, të këtyre objektivave dhe prioriteteve strategjike në një sistem planifikimi zhvillimor komunal. Në një proces të tillë të rëndësishëm, ky itinerar do të mbështetet nga hartimi i planeve tjera të vendbanimeve dhe zonave ndërtimore të niveleve më të ulëta dhe kodeve me instrumente të veçanta zhvillimi hapësinor, sipas gjithë komponentëve të vet: ekonomikë, socialë, mjedisorë. Këta instrumente përbëjnë një ndërthurje të programeve të veprimit me nismat investuese, me qëllim orientimin e zhvillimit komunal në zonën e përfshirë në studim.

Plani merr në konsideratë dhe përgjithësisht është në përputhje me planet e ndryshme të niveli më të lartë, si dhe në linjë edhe me shtyllat kryesore të zhvillimit të Planeve Sektoriale, Planet dhe projektet Sektoriale që hartohen edhe si rezultat i këtij plani duhet të bëjnë ose të parashikojë të përfshijë vlerësime të kostove dhe të identifikojë ose përfshijë identifikimin e masave të nevojshme që duhen ndërmarrë për implementimin e këtyre propozimeve. Propozimet për zhvillimin zonave, rrugëve etj përfshihen si në propozimet për përdorimin e tokës, ashtu edhe për ndarjen në faza, pasi duhet që të ruhen apo të gjenden sipërfaqe toke për zhvillimin e zonave, ndërtimin e rrugëve etj, për sa kohë që mundësia e aksesit shihet si mekanizmi kryesor që drejton zhvillimin.

Ka edhe çështje të tjera të rëndësishme që lidhen me HZK-në. përveçse bën sistemin e planifikimit më efektiv, plani bën identifikimin dhe përshkrimin e problemeve të menaxhimit komunal, por nga ana tjetër ai është i orientuar drejt përgjigjeve të këtyre problemeve.

Si rezultat, HZK do të shërbejë edhe si një proces i cili mundëson adresimin e shumë prej problemeve mjedisore të Komunës së Lipjanit. Kryesisht duhen investime në infrastrukturë dhe përmirësim i menaxhimit komunal me qëllim që t'u jepet përgjigje shumë prej problemeve mjedisore të hapësirës komunale të marrë në studim, ndërsa procesi i planifikimit të zhvillimit të zonave dhe shfrytëzimit të tokës duhet zbatuar sipas këtij plani, me qëllim që të parandalohet shtrirja e mëtejshme nëpër zonat bujqësore dhe zonat me vlera tjera nëntokësore dhe sipërfaqësore.

Kjo nevojë për planifikim dhe menaxhim në nivel vendbanimesh të shumta bashkërendimi dhe veprimi në mes tyre është identifikuar si çështje e rëndësishme edhe në raportet e HZK. HZK gjithashtu propozon masa për mbrojtjen e zonave ekzistuese të gjelbra dhe ujërave brenda dhe rreth territorit komunal dhe ka përgatitur planin e masave për zhvillimin e tyre të qëndrueshëm. Këtu përfshihen zonat e ujërave sipërfaqësore, përgjatë lumenjve dhe nëpër vendbanime.

15.2 Konsiderata Mjedisore në Hartimin dhe Përpunimin e Hartës

Plani është punuar duke pasur në konsideratë edhe vlerësimin mjedisor në çdo fazë të zhvillimit të tij. Megjithatë nuk është qëllim kryesor për HZK-në, outputet e fazës së parë të studimit të HZK-së (faza e profilit komunal) përmbajnë të dhëna dhe komente të konsiderueshme mbi gjendjen dhe problemet e mjedisit në Lipjan. Gjatë fazave të zhvillimit të HZK-së merren në konsideratë çështje mjedisore apo të ofrimit të shërbimeve dhe diskutojnë gjendjen dhe shkallën e problemeve mjedisore në komunë.

Analiza e Plotë e Vlerësimit Strategjik Mjedisor të HZK-së

Ndikimi i problemeve mjedisore në komunën e Lipjanit nuk është kthyer ende në efekte ekonomike apo shëndetësore. Për këtë arsye, është e vështirë që të matet saktësisht nga pikëpamja sasiore shkalla e ndikimit që do të ketë plani mbi mjedisin apo shëndetin. Megjithatë, prirjet e këtij ndikimi, të cilat janë

edhe objekt i VSM, janë të parashikueshme. Për të siguruar vlerësimin e plotë të ndikimit të mundshëm mjedisor të planit, fillimisht është e nevojshme të përcaktohen të gjithë faktorët të cilët mund të ndikohen nga ky plan. Tabela e mëposhtme shërben si një check-list e kriterëve mjedisore sipas të cilave është bërë vlerësimi i këtij plani. Kjo listë tregon nëse HZK-ja e ka marrë në konsideratë problemin, e po të jetë kështu, nëse i ka dhënë përgjigje. Kolona e fundit shpjegon nëpërmjet shenjave si më poshtë:

- Atje ku HZK-ja i jep përgjigje të plotë problemit është vendosur treguesi v;
- Nëse HZK-ja e ka trajtuar problemin, por ka nevojë për masa të mëtejshme vendoset treguesi ?
- Nëse ka problem i cili duhet të trajtohet nga HZK-ja, vendoset treguesi X.

Table 11. Objektivat me veprime për zbatim të HZK

Tabela: Konsiderata Mjedisore dhe Shëndetësore të HZK-së			
Kriteri përkatës	A është marrë parasysh në HZK ?	Si është trajtuar problemi në HZK ?	Treguesi
1. Përfshirja e konsideratave mjedisore	Po	Përfshihen në seksionet e mëposhtme.	v
2. Përfshirja e konsideratave shëndetësore	Po	Përkruhen në seksionet e mëposhtme	v
3. Marrja parasysh e objektivave ndërkombëtarë, kombëtarë dhe lokalë për mjedisin dhe shëndetin gjatë formulimit të HZK -së	Po	Merren fort në konsideratë në procesin e hartimit të HZK-së	v
4. Përfshirja në sintezë e Konsideratave Mjedisore	Po	Janë përfshirë në HZK	v
5. Konsideratat mjedisore në Opsione	Po	Kjo është bërë si pjesë e procesit të VSM .	v
6. Koncepti i Planifikimit të HZK-së			
a. Mbështetje për zhvillimin policentrik të Lipjanit	Po	Propozimi ndjek në mënyrë pragmatike prirjet ekzistuese dhe ato strategjike të zhvillimit komunal dhe socialo ekonomik të Lipjanit. Problemi është që kjo rritje të bëhet mbi bazën e kriterëve të forta mjedisore, dhe të mos shtrihet në tokat bujqësore dhe pyjet përreth.	v
b. Afirmon rolin e Lipjanit në nivel të Kosovës, krahas ofrimit të mundësive	Po	Orientohen drejtimit e konfirmimit të Lipjanit si qendër dhe si pike fokale për të gjitha anët e vendit në kuptimin e zhvillimit të turizmit dhe	

të reja që përforcojnë funksionet aktuale dhe që tërheqin aktivitete të reja.		fuqizimit të trashëgimisë kulturore.	v
d. Përforcimi i kapacitetit të Komunës për të thithur banorë të rinj dhe për t'u siguruar atyre mundësi punësimi	Po	Kjo propozohet të bëhet nëpërmjet zgjerimit në hapësirë në vendbanimet që kanë trende rritje dhe ofrimit të kushteve edhe në vendbanimet tjera	v
e. Integrimi i zonave rurale në komunë dhe ulja e shkallës së përjashtimit ekonomik dhe social të banorëve të tyre	Po	Është marr në konsideratë që në fazën e nismës së hartimit të HZK -së, zonat rurale të trajtohen njëjtë si vendbanimet tjera.	v
f. Fuqizimi dhe zgjerimi i vendbanimeve në dy akset kryesor që formojnë konceptin e X-sit	Po	Ky koncept ka si qëllim të ndihmojë zhvillimin dhe rigjenerimin e vendbanimeve në sistemin policentrik. Ai përfshin propozime mjedisore në formën e ruajtjes së zonave të gjelbra edhe përtej kufijve ndërtimor të vendbanimeve	v
g. Strukturimi dhe ekuilibrimi i zhvillimit komunal rreth nën-qendrave të reja	Po	Ky propozim ka si qëllim zhvillimin e nënqendrave të tjera për të ulur stresin në një zonë qendrore. Si i tillë, ai propozon ndërtimin e një serie funksionesh nëpër këto nënqendra.	v
h. Fuqizimi i korridorit industrial përgjatë rrugës regjionale dhe trasesë së planifikuar të Autostradës në përgjigje të potencialeve dhe nevojave të reja ekonomike	Po	Ky koncept ka si qëllim të mbështesë por dhe ridimensionojë atë që po ndodh aktualisht, zonat përkaj rrugëve regjionale po zhvillohet pak më shpejtë dhe intensitet më të theksuar nga zonat tjera, Ka disa shqetësime mjedisore që lidhen sidomos me zonat pranë lumenjve ,zonat ku shtrihen objektet industriale. Është e nevojshme të tregohet mënyra se si do të ruhen dhe trajtohen këto zona. Duhet bërë kufizimin e shtrirjes së disa vendbanimeve afër trasesë së autostradës është proces që kufizon	v

		shtrirjen në drejtim të autostradës në largësi minimale 50 m, raste të tilla ku duhet të parandalohen.	
i. Valorizimi rrënjësor i aksit të Lumenjve të Lipjanit	Po	Ky koncept dhe kjo ndërhyrje ka për objektiv insertimin e disa zonave ujore brenda hapësirës së Lipjanit, dimesionimi i zonës sipas kriterëve mjedisore, dhe zgjidhja e një problemi të fortë mjedisor të zonës	✓
j. Përmirësimi i shërbimeve publike dhe aksesit ndaj transportit në zonat rurale	Po	Po, por duhet arritur një ekuilibër mes aksesit të përmirësuar dhe inkurajimit të zhvillimit të mëtijshëm të ndërtimeve rurale në zonat ku kjo gjë mund të mos jetë e dëshirueshme.	✓
7. Ndryshimet e klimës			
a. Përshtatja me ndryshimet globale	Po. Nuk është objekt parësor i parashikuar nga TeR, por në studimin mjedisor janë integruar objektiva dhe instrumenta zbatimi të cilat shkojnë në këtë drejtim si ai i uljes së "gjurmës së karbonit" të komunës.	a. Përshtatja me ndryshimet globale	✓
b. Marrja parasysh e ndryshimeve lokale	Po	Përfshihet si tregues mjedisor, por nuk trajtohet në mënyrë parësore.	?
8. Demografia			
a. Problemet e evolucionit demografik	Po	Një faktin se kjo është ende e vështirë për t'u parashikuar saktë. Megjithatë, mund të ketë nevojë për më shumë fleksibilitet, për t'i lënë hapësirë ndryshimeve të mundshme.	✓
b. Skenarët e zhvillimit demografik	Po	Merr parasysh faktin që popullsia mund të rritet jo edhe aq shumë deri në vitin 2027. HZK mban larg presionit demografik zonat me ndjeshmëri mjedisore.	✓
9. Zhvillimi dhe shfrytëzimi i Tokës			
Kriteri përkatës	A është marrë parasysh në HZK?	Si është trajtuar problemi në HZK?	Treguesi
a. Planifikimi komunal	Po	Një nevojën për pranimin e	✓

dhe Drejtimi i Zhvillimit		zhvillimit aktual,përveç zonave ku mund të shkaktohen probleme mjedisore	
b. Kapacitetet mjedisore në zonat dhe vendbanimet e propozuara për zhvillim	Po	Vlerësohet se vetëm në disa zona si ato ku shtrihen deponit ilegale të mbeturinave, gurthyesit ka një gjurmë të cenimit ekologjik, duke e rrezikuar kapacitetin e saj mjedisor. Ndërsa në vendbanime nuk ka një gjurmë të cenimit ekologjik, duke qenë brenda kapaciteteve mjedisore. Zona e propozuara për zhvillim industrial apo ekonomik shtrihet në tokën jobujqësore dhe propozohet studimi i VMN-së së veçantë për aspektet tjera mjedisore ndërsa në vendbanimet brenda konceptit policentrik vërehen tendencat e shtrirjes në kategorinë “tokë bujqësore” të konvertuara vonë në zona informale, por edhe këtu tentohet të ruhet sa ma shumë tokë bujqësore dhe kompaktsim sa ma i madh i zonës ndërtimore.	v
c. Zhvillimi i parqeve dhe hapësirave të reja të çlodhëse	Po	Njeh problemin e mungesës së tokës për këtë qëllim vetëm brenda vendbanimeve dhe propozon mbrojtjen e zonave të gjelbra dhe parqeve duke krijuar një Kurorë të gjelbër të përbërë nga disa zona dhe sisteme kodrinore malore të mbrojtura. Megjithatë, për të gjithë këta elemente, përfshirë dhe zonat që gjenden brenda vendbanimeve dhe në zonat jashtë tyre janë të përcaktuara kufijtë, duhen marrë vendimet përkatëse për shpalljen zona të interesit komunal, dhe duhen aprovuar Planet e Menaxhimit lidhur me zhvillimet brenda këtyre kufijve.	?
d. Zhvillimi i parqeve të reja brenda vendbanimeve policentrike	Po	Edhe se pjesërisht e thamë më lartë se njohim problemin e mungesës së tokës brenda zonës së vendbanimeve policentrike PZHK propozon një varg masash për rritjen e sipërfaqes së gjelbër. Masat duhet të konkretizohen me veprime për çdo kategori zonash në vendbanime.	?

e. Mbrojta e pyjeve, gjelbërimeve dhe parqeve ekzistuese	Po	Njihen problemet dhe bëhen propozimet përkatëse, dhe për Pyjet, hapësirat e gjelbra duhet çuar përpara statusi i tyre dhe duhet hartuar dhe aprovuar Plani i Menaxhimit të tyre por edhe Parqet ekzistuese duhet trajtuar në mënyrën adekuate në tërë territorin e komunës.	v
Kriteri përkatës	A është marrë parasysh në HZK?	Si është trajtuar problemi në HZK?	Treguesi
f. Zhvillimi i zonave të reja komunale	Po	Nxitet ky zhvillim veçanërisht në fushën e hapësirave dhe terreneve sportive, për të lehtësuar presionin në. Disa vendbanime me zhvillime të reja janë tashmë të me elemente urbane . Ekziston rreziku që të mund të inkurajojë shtrirje të mëtejshme jashtë kufijve ndërtimor, dhe për këtë shkak VSM ka sugjeruar shpalljen e kufizimit të ndërtimeve në këto drejtime të komunës. Mund të shkaktojë humbje të mëtejshme të tokës bujqësore.	?
g. Industrinë	Po	Përdorimi i zonës me kualitet të dobët të tokës për zonë Industriale si zona prioritare për zhvillim. HZK i përputhet me parimet strategjike ku aktivitetet ekonomike që shkaktojnë ndotje nuk do të lejohej dhe do të dekurajohen mirëpo gjithashtu që për gurthyesit, Ndërmarrjet si: fabrika e armaturës, prodhimit të bllokave, prodhimin e lëngjeve, pularit, thertoret dhe zhvillimet tjera me karakter industrial në Lipjanit që kanë prani të ndotjes duhet menaxhuar në përputhje me normat e sigurisë mjedisore dhe shëndetësore evropiane .	v
h. Zonat ish-industriale	Po	Do të diferencohen mbi bazën e kriterëve mjedisore zonat ish-industriale, duhet të konsiderohen si hot-spote të ndotjes dhe duhet të trajtohen si të tilla, Disa zona të tilla ish-industriale ose zona eksploatuese pa operator të njohur kanë prani të ndotjes e cila duhet menaxhuar në përputhje me normat e sigurisë mjedisore dhe shëndetësore	?

		evropiane .	
i. Shërbimet dhe lehtësirat Publike (shkolla, stadione sportive)	Po	Propozon norma dhe nevojën për to në komunën e Lipjanit.	✓
j. Pyjet, Kodrat dhe parqet	Po	Trajtohen si zona të mbrojtura për pyje dhe parqe. Dekurajohet me forcë ndërtimi në këto zona për pos kur është definuar me këtë planë. Vija problematike shtrihet rreth rrugëve regjionale ku kërcohet zona e shiritit të gjelbër dhe fillon edhe depërtimi në kodra dhe male. Duhet të trajtohen zonat prioritare edhe nga pikëpamja e peizazheve pra e pikave panoramike me rëndësi peizazhistike dhe turistike për komunën.	?
Kriteri përkatës	A është marrë parasysh në HZK?	Si është trajtuar problemi në PZHK?	Treguesi
k. Forma e vendbanimeve dhe dendësia	Po	Propozime konkrete në kodin e zonimit për lartësinë e ndërtimeve. Ato bazohen në ruajtjen e formës së vendbanimeve, mbushjen e zonave me densitet të ulët, dhe identifikimin e zonave ku do të lejohet zhvillimi i ndërtimeve në lartësi.	✓
l. Mbrojtja e detajuar e Zonave të Gjelbra			
m. Lumenjtë	Po	Të kthehen në korridore të gjelbër, por ndërkohë duhen përcaktuar kufijtë e shtretërve të lumenjve dhe të hartohet Plan Menaxhimi dhe Monitorimi mjedisor	?
n. Parqet dhe zonat e mbrojtura			
a) Kombëtare	Po	Zona rreth vendit të gjuetisë “Blinajes” duhet të hartohet Plan Menaxhimi dhe Monitorimi në kuptimin e zhvillimit mjedisor	X
b) Të reja	Po	Sugjerohet një seri Parqesh dhe zonave të rëndësisë komunale, por mbetet problemi i Planeve të Menaxhimit të tyre pasi që kufijtë janë caktuar me HZK.	?
o. Brezi i gjelbër	Po	Në zonat përgjatë rrugëve magjistrale, zonat industriale dhe zhvillimet tjera.	✓
p. Pjesa e brendshme e vendbanimeve	Po	Jepen standardet për zonat lokale. Njihet problemi i mungesës së	✓

		hapësirës për rritjen e sipërfaqeve të gjelbra apo për zona komunitare si sheshe, kënde lojërash, etj. dhe bëhen propozime në lidhje me instrumentet planifikues në planet e detajuara vendore.	
q. Zona të reja	Po	Zonat e reja me përdorime të ndryshme propozohen të kthehen në zona të gjelbra dhe parqe.	✓
10. Rreziqet natyrore apo humane			
a. Rreziqet natyrore në tërësi	Po	Trajtohen në përgjithësi, por ka nevojë për vëmendje më të madhe.	?
b. Rrëshqitjet e tokës	Po	Trajtohen në mënyrë specifike, sepse jepen standardet kufizuese për pjerrësitë e mëdha.	?
c. Vërshimet	Po	Trajtohen në përgjithësi, propozohen masat për zvogëlimin e rrezikut nga vërshimet	✓
d. Erozioni	Po	Trajtohen në përgjithësi, propozohen masat për zvogëlimin e rrezikut nga erozioni	✓
e. Tërmetet	Po	Në kodet e ndërtimit, por nuk gjen zbatim retrospektiv tek ndërtesat ekzistuese. Nuk ka detyrime për ndërtime me dalje emergjence në rast tërmeti.	?
Kriteri përkatës	A është marrë parasysh në HZK?	Si është trajtuar problemi në HZK?	Treguesi
c. Të ardhurat e ulëta	Po	Një problem se strehimi në ndërtesa të reja të ligjshme është i mundshëm vetëm për grupet me të ardhura të larta. Rekomandon nevojën që të ndërmerren politika sociale të strehimit.	✓
d. Cilësia	Po	Kërkohet miratimi dhe respektimi rigoroz i kodeve të ndërtimit.	
e. Shkalla sizmike	Po	Rekomandon kriteret projektimi në përputhje me nivelin 8 në shkallën MSK-6421, pasi ky është një rrezik i njohur. Do të ishte mirë të sugjeroheshin projekte sipas Shkallës Evropiane Makrosizmike (EMS) për të respektuar standardet Evropiane.	✓?

15.3 Masat e Nevojshme në HZK-ë për Mbrojtjen e Mjedisit

Bazuar në analizën e mësipërme ky seksion bën rekomandime të mëtejshme. Kriteret që janë shënuar me V nuk diskutohen më tej, pasi nuk konsiderohen si problematikë. Tabela e mësipërme përmban një përmbledhje të të gjitha problemeve mjedisore dhe shkallën në të cilën HZK-ja u jep përgjigje secilit prej tyre. Megjithatë, një nga pikat e tabelës së mësipërme që ka të bëjë me skenarët dhe parashikimet e rritjes së popullsisë, megjithëse është trajtuar, ka nevojë për diskutim të mëtejshëm.

15.3.1 Konceptet Urbanistike të Përdorimit të Tokës, përfshi Zhvillimin e Qendrave

Problemi më kryesor dhe i pariparueshëm mjedisor për komunën e Lipjanit, aktualisht është depërtimi (shtrirja) në tokat bujqësore me plleshmëri. HZK-ja e njeh plotësisht këtë problem dhe sugjeron mekanizma për parandalimin e tij. HZK-ja sugjeron se duhen marrë masa nga të gjitha vendbanimet, kompetentët dhe institucionet me qëllim trajtimin e këtij fenomeni.

HZK-ja tregon destinimin e propozuar të tokës për vitin 2027. Këtu prezantohen edhe kufijtë e rij ndërtimor edhe zhvillime tjera. Kjo do të sjellë humbjen e mëtejshme të tokës bujqësore, por njëkohësisht do të sigurojë ruajtjen e pjesës së konsiderueshme të tokës me plleshmëri, tokës së pasur me resurse, të kodrave dhe pyjeve. Kemi të prezantuar edhe zonat e të cilat potencialisht mund të paraqesin pikat e nxehta mjedisore.

Konfliktet e mundshme për hapësira mund të adresohen vetëm nëpërmjet zbatimit më të mirë të këtyre planeve. Masa e parë duhet të jetë arritja e një marrëveshje për mbrojtjen e këtyre zonave, e cila duhet të ndiqet nga plane rregulluese dhe tjera për komunën, të cilat do të vireshin më pas në zbatim. Kjo është një sfidë e madhe për qeverinë komunale, gjë që pranohet edhe në Harta Zonal Komunale e Lipjanit. Janë organizuar takimet e para me komunitetin për të filluar këtë proces. Rreziku kryesor mjedisor do të ishte në se nuk arrihet marrëveshja për një vizion të përbashkët për Lipjanin.

Në Kosovë e veçanërisht por edhe në Lipjan, shtrohet problemi i përmirësimit të kapaciteteve mbajtëse mjedisore nëpërmjet zhvillimit dhe zbatimit të planeve të qëndrueshme (ky është një nga synimet edhe të HZK-së), përmirësimit të menaxhimit komunal dhe investimeve në infrastrukturën e mjedisit.

Rritja e Lipjanit besohet se do të vazhdojë, e në fakt sa më shumë sukses ekonomik të prodhojë Komuna e Lipjanit, aq më shumë do të përshpejtohet rritja e saj. Kjo do të ishte e dëshirueshme dhe është në të mirë të Kosovës. Duke supozuar se realizohen investimet në infrastrukturën mjedisore dhe menaxhimi efektiv komunal, sërish lind pyetja: ka një kufi maksimal për rritjen e popullsisë? Kapaciteti mjedisor mbajtës i Lipjanit nuk përbën problem, ndërkohë që problem përbëjnë menaxhimi dhe planifikimi urban jo-efektiv dhe nevoja për financime të mëdha në infrastrukturën mjedisore. Plani i njeh këto probleme dhe përpqet në mënyrë realiste të punojë brenda këtyre kufizimeve.

15.3.2 Ndryshimet e klimës

Ndërkohë që ka shumë faktorë të jashtëm që ndikojnë në ndryshimet klimatike, dendësimi i ndërtimeve mund krijojë ndryshime në mikroklimë. HZK-ja nuk mund t'u japë zgjidhje këtyre

ndryshimeve, por mund të bëhen studime për të vlerësuar rritjen e temperaturës. Megjithatë skenari “mos bëj asgjë” i cili nuk ndihmon në ruajtjen e zonave të gjelbra dhe që lejon zhvillimin e pakontrolluar në mënyrë të pashmangshme do të shkaktojë një ndikim shumë më të madh në mikroklimë, jo vetëm në rritjen e temperaturave, por edhe stuhi më të rralla, por më të fuqishme, të cilat do të shkaktojnë përmbytje më të dëmshme.

15.3.3 Mbrojtja e Pyjeve, Zonave të Gjelbra Ekzistuese dhe Zhvillimi i Zonave të Reja

Kodet e zonimit të propozuara nga HZK-ë krijojnë mundësinë për struktura të gjelbra, kryesisht për përdorim të ndryshëm, Pyllëzim, ripyllëzim etj. Duhet hartuar udhëzues për:

- Projekte pyllëzimi konform planit
- Projekte ripyllëzimi dhe mirë mbajtje konform planit
- Numrin e këtyre strukturave që do të lejohet dhe ku do të lejohet (apo nuk do të lejohet) ngritja e tyre;
- Përdorimin e tyre, të themi për grupe/festa të mëdha, gjë që do të kishte ndikime negative.
- Arkitekturën e tyre për të siguruar harmoninë vizuale me mjedisin rrethues; dhe
- Shërbimet e infrastrukturës për ofrimin e energjisë, ujit dhe menaxhimit të mbeturinave, me qëllim shmangien e ndikimeve vizuale dhe ndotjet e mundshme.

Ka deri diku zhvillim në këto zona. Duhet përgatitur propozimet lidhur me mënyrën se si do të trajtohen këto zhvillime. Harta zonale e komunës ku hynë edhe lumenjtë e Lipjanit shërbejnë pikërisht për këtë qëllim.

Disa nga zonat e Lipjanit kanë të përcaktuar në mënyrë të qartë kufijtë e zonës së gjelbrë. Megjithatë, kjo çështje bëhet më komplekse në disa zona. Shumë nga vijat e pronave bien mbi zona të pa definuara edhe në kontekstin pronësor, ky problem është i theksuar, për këtë arsye, duhet ngritur një sistem i cili të bëjë të mundur përcaktimin e këtyre kufijve.

15.3.4 Cilësia e Ajrit

HZK-ja mundet të adresojë problemet e cilësisë së ajrit vetëm në mënyrë të pjesshme. Ndërtimi i rrugëve cilësore do të ulë trafikun nëpër vendbanime të mëdha, duke sjellë përmirësim të cilësisë së ajrit, ndërkohë që rritja e parashikuar për trafikun në vitin 2027 do të bëjë që cilësia në përgjithësi e ajrit të përkeqësohet, veçanërisht për Pb, SO_x, NO_x, të cilat aktualisht janë brenda normave të BE-së dhe Kosovës. Zbatimi i standardeve më strikte për çlirimet në ajër nga automjetet, përmirësimi dhe kontrolli i cilësisë së karburanteve menaxhimi më i mirë i trafikut, përfshirë përdorimin e rritur të biçikletave, si dhe furnizimi i plotë me energji (për të ulur përdorimin e gjeneratorëve) ka shumë gjasa të ngadalësojnë përkeqësimin e mëtejshëm të cilësisë së ajrit për një periudhë afat-shkurtër deri në afat-mesme. PM₁₀ mund të reduktohet nëpërmjet përdorimit të teknikave më të mira të ndërtimit dhe shtrimit të më shumë rrugëve. Duhet bërë vlerësimi i ndikimit të cilësisë së keqe të ajrit mbi shëndetin dhe ekonominë nëpërmjet llogaritjes së shkallës së sëmundshmërisë me qëllim vlerësimin sasior të demit në shëndet dhe koston ekonomike që sjell ndotja e ajrit për Komunën. HZK-ja nuk e ka adresuar problemin e zhurmave. Megjithatë, disa nga masat e parashikuara në Hartësi shtimi i numrit tampon zonave, diversifikimi i transportit publik, futja e korsive të biçikletave, furnizimi pa ndërprerje me energji elektrike dhe shmangia e përdorimit të gjeratoreve, krahas masave administrative komunës së Lipjanit për pakësimin e zhurmave në një kategori të mjediseve publike që aktualisht janë problematike, do të ndikojë në uljen e nivelit të zhurmave, krahasuar me vlerat aktuale.

15.3.5 Menaxhimi i Mbeturinave

Në vendbanimet rurale të komunës ekzistojnë shumë deponi të egra, shpesh herë nga 2-3 sosh në çdo vendbanim. Sa më efikase të jetë shërbimi i largimit publik të mbeturinave për një komunë të pastër dhe të gjelbër, për një komunë me cilësi jetese më të mirë për qytetarët e saj, për një komunë më të shëndetshme dhe aktive, duhet të ndermirren një varg aktivitete dhe projekte të zbatueshme për Uljen e Shkallës së Ndotjes duke:

Duhet rritur shpenzimet dhe teknologjitë për mbledhjen e mbeturinave. Vënie në funksion të procesit të riciklimit të mbeturinave. Vazhdimin e rehabilitimit të sipërfaqeve me mbetje ilegale. Ndërtimi i një fushe të re të depozitimit, përpunimit dhe riciklimit të mbeturinave me komunat fqinje. Marrja e masave për mbledhjen, grumbullimin dhe përpunimin e mbetjeve komunale.

15.4 Probleme të Mjedisit në Lipjan dhe Përgjigja që Jepet përmes HZK-së

Tabela e mëposhtme bën një përmbledhje të problemeve mjedisore që u identifikuan në të cilën HZK-ja i u përgjigjet atyre, duke sugjeruar njëkohësisht edhe masa të tjera për mbrojtjen e mjedisit.

Table 12. Përmbledhje e Problemeve Mjedisore dhe përgjigja sipas HZK-së

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
1. Cilësi e keqe e ajrit në disa zona të Komunës së Lipjanit	Aktiviteti ndërtimor i pakontrolluar Rrugë të pashtruara Rritja e shpejtë e numrit të automjeteve Karburante të cilësisë së keqe Gjeneratorë me naftë Cilësi e keqe e zonave të gjelbra të cilat gjenerojnë pluhur për shkak të mungesës së bimësisë së vazhduar në to.	Cilësia e ajrit në disa pjesë të komunës më e ulët se standardet ndërkombëtare përsa i takon përmbajtjes aerosolëve dhe grimcave tjera.	Nuk ka të dhëna për lidhjen, por sëmundjet respirator e janë shkaku i tretë i vdekjeve në Komunë (pas sëmundjeve kardiake dhe kancerit)	Do të vazhdojë të përkeqësohet me rritjen e numrit të automjeteve. Mundet vetëm të ngadalësohet. Mund të balancohet vetëm nëpërmjet reduktimit të aktiviteteve ndërtimore. Mund të riparohet vetëm në rast se ndërmerren masat e duhura	Propozimet për pyllëzim Propozimet për shirita gjelbërues Propozimet për transportin ka si qëllim ngadalësimin e rritjes së numrit të makinave private dhe reduktimin e ndotjes së ajrit të disa zonave të komunës. Rrugët e reja të cilat duhet të lehtësojë trafikun nëpër vendbanime.	Janë kryer dhe po kryhen studime mbi pyllëzimin. Janë kryer dhe po kryhen studime mbi transportin Përdorimi i karburanteve më të pastra (përmbajtje e squfurit të bjerë). Përmirësimet dhe ndërtimet e rrugëve nga Komuna e Lipjanit në bashkëpunim me Ministrinë e Infrastrukturës. Mbjellja e pemëve nga Komuna	Studim për të përcaktuar ndikimin dhe koston e cilësisë së keqe të ajrit në shëndet dhe ne ekonomi. Përmirësimi i teknikave të ndërtimit për të pakësuar pluhurin. Shtrimi i rrugëve, përmirësimi i trafikut edhe futja e korsive të biçikletave. Edukim më i mirë i publikut mbi shëndetin dhe cilësinë e ajrit. Përmirësimi i furnizimit me energji-zbutja e kërkesës nëpërmjet burimeve alternative të energjisë dhe përdorimit të gjeneratorëve Vendosja e kriterëve strikte për pyllëzimin Vendosja e kriterëve strikte për Cilësinë e zonave të gjelbra (cilësia e mbulesës së tokës, dhe e mbulesës bimore). Rehabilitimi i zonave të gjelbra ekzistuese nën këtë këndvështrim.

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
2. Cilësi jo e mirë e ujit të lumenjve	Të gjitha ujërat e ndotura derdhen në lumenj.	Ujë i ndotur i lumenjve përgjatë gjithë rrjedhës.	Përbën problem shumë të madh në Komunë. Nuk njihen efektet që mund të ketë përgjatë rrjedhës së lumenjve.	Do të përkeqësohet më tej dhe mund t'i kthejë lumenjtë në septikë, veçanërisht në stinën e verës, me rritjen e ngarkesës së ndotjes dhe reduktimit të bazës së prurjes nga prerja e pemëve. E riparueshme në se ndërmerren masat e duhura.	Skenari i zhvillimit të PZHK në përputhje me studimin e Planit hapësinor të Kosovës. Vendi i identifikuar për impiantin e trajtimit të ujërave të ndotura është në përputhje me Planit hapësinor të Kosovës pjesa e trajtimit të ujërave të ndotura. Trajtimi i përkohshëm dhe sipas zonave I ujërave të ndotura	Përgatitja e Projekteve Sektoriale për Trajtimin e ujërave të zeza të Lipjanit	Zëvendësimi i tubacioneve të vjetra dhe të vogla që do të shoqërohet edhe me minimizimin e rrjedhjeve. Maksimizimi i lidhjeve. Rregullimi i lidhjeve të paligjshme. Reduktimi i përdorimit gropave septike dhe lidhja me sistemin e kanalizimeve për ujërat e ndotura.

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
3. Cilësi dhe sasi jo e kënaqshme e ujit të pijshëm	Furnizim me ndërprerje i ujit të pijshëm që nuk i garanton një cilësi konsumatorit Puse të ndotura nga zhvillimi i pakontrolluar Lidhje të paligjshme dhe pompa të përdorura. Intersektime te linjave te ujrave te zeza me ato te ujit te pishem.	Ndotja e ujërave nëntokësore Konsum i ujit në shishe dhe gjenerimi i mbetjeve plastike.	Shpërthim i sëmundjeve gastro-enterike, por lidhja e qartë nuk është provuar nga të dhënat shëndetësore.	Do të përkeqësohet me rritjen e përmasave të disa vendbanimeve dhe të kërkesave. Është i nevojshëm zhvillimi i burimeve të reja. Një ndikim i kthyesëm nëse merren masat e duhura.	Skenari i zhvillimit i HZK përputhet me studimet e mëhershme për cilësinë dhe sasinë, Në HZK janë parashikuar edhe përfshirja e infrastrukturës për shkak të interferencave që ka.	Duhet përgatiten projektet Sektoriale përkatës dhe trajtohet mundësia e financimit.	Zvogëlimi i humbjeve në rrjet. Shmangia e intersektimeve me linjat e ujërave të zeza. Reduktimi i lidhjeve të paligjshme. Përgatitja e projekteve për të shkuar drejt furnizimit të vazhdueshëm me ujë Mbrojtja e burimeve mbi sipërfaqe nëpërmjet masave të parashikuara në pikën e mësipërme 2.

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
4. Mbledhja dhe grumbullimi mbetjeve të ngurta dhe komunale	Mungesa e një sistemi reduktim-ripërdorim-riciklim për mbetjet e ngurta në nivel të Komunës së Lipjanit Grumbullimi i mbetjeve në komunë nuk është plotësisht i rregulluar pasi shumë prej tyre hidhen në lumenj dhe zona të tjera. Nëse vazhdohet me këto ritme, Lipjani do të ketë edhe disa tjera deponi ilegale brenda vjetëve të ardhshme. Mbetjet ndërtimore, dhe ato të tjera përzihen me mbetjet komunale	Komuna gjeneron sasi të mbetjesh të ngurta. Në disa vendbanime të Lipjanit pamjet e mbeturinave mbeten të shëmtuara, sidomos në shtretërit e lumenjve pamja është shumë e shëmtuar. Mund të jenë burim sëmundjesh veçanërisht në stinën e nxehte.	Djegia e mbeturinave shton ndotjen e ajrit. Personat që jetojnë pranë këtyre deponive dhe herë pas herë kontrollojnë mbetjet janë të ekspozuar ndaj rreziqeve serioze për shëndetin. Rrezik potencial për shëndetin nga hedhja e mbetjeve të rrezikshme në zona afër dhe në disa raste edhe brenda vendbanimeve të komunës së Lipjanit	Sasia e mbetjeve do të rritet njëherazi me zhvillimet e reja Duhet përmirësuar mbledhja e mbeturinave në komuna. Rreziku se mund të ketë rritje të hedhjes së paligjshme të mbeturinave, pasi deponia e e Dumnicsës nuk i plotëson kushtet dhe deponia regjionale është larg, ka kosto për deponim dhe transport dhe disa pika grumbullimi të përkohshme end e nuk janë organizuar.	HZK sugjeron fort adoptimin e një sistemi të integruar të administrimit të mbetjeve të ngurta, bazuar në itinerarin reduktim-ripërdorim-riciklim-rikuperim. HZK propozon zhvillim për disa zona. Grumbullimi i mbetjeve të ngurta është proces që ka filluar dhe për këtë arsye nuk përfshihet në plan.	Duhet përgatitet Projekti Sektorial përkatës me mundësi financimi Për pikat e grumbullimit të përkohshëm të mbetjeve. Ky projekt sektorial do të eksplorojë opsione të ndryshme të trajtimit dhe menaxhimit me deponi të përkohëshme dhe transportit drejt deponisë regjionale	Grumbullim më i mirë në vendbanime dhe nivel komunal. Vënie në jetë e strategjive për reduktimin e mbetjeve dhe për riciklimin. Ndarje më e mirë e materialeve të rrezikshme. Për të shmangur hedhjet e paligjshme, organizimi mund të bëhet nga komuna për një numër të mjaftueshëm kamionësh, dhe të menaxhohet me transport nga deponia e përkohshme drejt asaj regjionale njëjtë të menaxhohet me pagesë për ton për hedhjen e mbeturinave në Deponin regjionale duke krijuar sistem pagesash nga ata që hudhin mbeturina. Zbatimi i projekteve për pika grumbullimi në sistemin e stacioneve të transferit . Vazhdimin e rehabilitimit të sipërfaqeve me mbetje ilegale. Ndërtimi i një fushe të re të depozitimit, përpunimit dhe riciklimit të mbeturinave me komunat fqinje. Marrja e masave për mbledhjen, grumbullimin dhe përpunimin e mbetjeve komunale

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
5. Rehabilitimi /Inkapsulim i pikave te nxehta të ndotjes	Ndotja e tokës nga aktivitetet Industriale viteve 90-ta dhe luftës së fundit	Ndotja e tokës dhe ajrit nga përbërje të dëmshme për shëndetin e njeriut dhe biodiversitet	Në vartësi të lëndëve ndotëse, mund të shkaktojnë një game të gjerë sëmundjesh	Hapësirat, zonat dhe rrethina e ish zhvillimeve industriale, tashme jashtë funksionit, ose edhe pjesërisht në funksion mund të përdorën për aktivitet te tjera përfshirë në disa raste edhe mjedise banimi, qe mund te jete me pasoja te rrezikshme për shëndetin e njeriut	Propozohet të studiohen të gjitha hapësirat,zonat me rrethinë ku janë zhvilluar industritë ose edhe sot ku pjesërisht funksionojnë në territorin e komunës së Lipjanit që kane përdorur ose gjeneruar kimikate te rrezikshme për shëndetin, para, gjatë edhe pas viteve 90-ta dhe mbi bazën e shkalles se rrezikut të bëhet ndërhyrja teknike	Te mblidhet informacione më të thelluara për këtë gjendje, për nivelin dhe llojin e ndotjes,për ndikimet në tokë,ujë ajër ekzistencën e lidhjeve të territoreve te ndotura me kërcënimet për shëndetin, llojin e kërcënimit të bëhen analiza ne terren dhe laborator	
6. Shtrirja e ndërtimeve	Nevojat për banim Zhvillim i pakontrolluar dhe i paplanifikuar brenda dhe rreth vendbanimeve sidomos nëpër terrene me tokë të pëlleshme bujqësore dhe ato kodrinore e malore.	Humbje e tokës së pëlleshme dhe gjelbërimit e pemëve të ndryshme, humbje e shtresës së sipërme të tokës, rrjedhje dhe mundësi për rrëshqitje/ përmytje. Humbje e vlerave estetike. Humbje e vlerave peizazhistike të territorit komunal.	Jo i drejtpërdrejt dhe i menjëhershëm Por shtrirja pa përcjellë me infrastrukturë normal që shkakton edhe pasoja në shëndet Edhe rrëshqitjet e mundshme të tokës dhe përmytjet mund të shkaktojnë dëme serioze për jetën dhe pronën. Edhe humbja e gjelbërimit ka ndikimin e vetë në shëndetin e njeriut	Do të vazhdojë të zhvillohet me këto trende shkon në drejtim të përkeqësimit dhe do të jetë e pakthyeshme?	Planifikohet kufiri ndërtimor për të gjitha vendbanimet Standardet dhe normat e planifikimit të përdorura në HZK bëhen automatikisht të vlefshme Për të gjitha vendbanimet në Komunë. Parqe,zona të gjelbra dhe tampon zona për rreth disa vendbanimeve	HZK ka propozuar për zonat jashtë kufijve të propozuar ndërtimor rreth vendbanimeve statusin e zonave ku nuk lejohet ndërtimi HZK ka propozuar për zonat jashtë kufijve të ndërtimit të marrin statusin e parkut,zones së gjelbër dhe tampon zonës	Të përgatitet ekipi dhe një plan i Menaxhimit të ndërtimeve Të përgatiten projekte për gjelbërim, parqe dhe tampon zona. Moratoriumi për ndërtimet duhet të shtrihet edhe në gjitha zonat jashtë kufijve të propozuar ndërtimor. Është e nevojshme të hartohen plane rregulluese edhe për vendbanimet në konceptin e zhvillimit policentrik.

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
7. Degradimi i pyjeve, dhe mungesa e parqeve tampon zonave të gjelbra	Prerja e pakontrolluar dhe ilegale e pyjeve Djegëjet e pyjeve Zhvillim i pakontrolluar dhe i paplanifikuar i disa vendbanimeve.	Ndotja e ajrit Ndotje e ujit, mungesë e kënaqësisë si për rezidentët ashtu edhe për vizitorët.	Ndotja e ajrit edhe e ujit kanë ndikim dhe pasoja në shëndet Edhe ndikimim	Do të vazhdojë me degradimin e mëtejshëm të pyjeve Të ketë ndotje nga mos ekzistimi i shiritave të gjelbër në rrugët ku janë të nevojshme këto shirita Të ketë ndotje nga gurëthyesit dhe industritë e zhvillimet tjera në mungesë të tampon zonave Këta tregues do të tregojnë rënie dhe do të jetë e vështirë të riparohet.	Revitalizimi i pyjeve ekzistuese Propozohen mbulim me fidane të reja sipërfaqet e zhveshura Revitalizim i zonës për rreth Blinajes Dhe parqe tjera të reja në disa vendbanime. Gjelbërim dhe tampon zona gjelbëruese	Projekte konkrete pyllëzimi, revitalizimi, sanim për pyjet e Lipjanit në zonat e parapara me PZHK dhe disa parqe të reja, Projekt propozimi për tampon zonat	Ngritja e një mekanizmi bashkëpunues në nivel të komunës dhe ministrive për këto projekte Kushtëzimi i projekteve të reja të infrastrukturës me gjelbërim dhe tampon zona Aktivizim i gjykatave, policisë inspektorëve në mënyrë cilësore Në ish vend depozitimet legale dhe ilegale duhet të merren masat rehabilituese dhe ri gjelbërim ose gjelbërim.
8. Humbje e trashëgimisë së ndërtuar dhe disa vendbani me të mëdha	Zhvillimet me trende të ndryshme nëpër vendbanime nuk janë në harmoni me arkitekturën ekzistuese.	Humbja e disa nga karakteristikat unike të vendbanimeve, cenim i identitetit dhe e kujtesës historike.	Të dhëna të pa disponueshme por aspekti psikologjik dhe shpirtëror mendohet se do jetë prezent	Do të vazhdojë dhe ndoshta do të përshpejtohet, duke qenë i pakthyeshëm.	Identifikon zonat brenda studimit të cilat do të ruhen. Propozon masat për ruajtjen. E orienton presionin për ndërtime drejt vendbanimeve dhe zonave më pak të pasura me këtë lloj trashëgimie	Identifikimi i instrumenteve ekonomike dhe të valorizimit të territorit (psh, itinerare apo shtigje kulturore) që mund të bëhen mbështetje për komunitetet autoktone të Lipjanit që banojnë në këto vendbanime dhe zona.	Përditësimi, zgjerimi dhe mbajtja/pasurimi i listës së monumenteve të kulturës, e cila është përgatitur nga Instituti i Monumenteve të Kulturës dhe institucione tjera qendrore dhe lokale për të mirëmbajtur zonat, ndërtesat që kanë vlerë të trashëgimisë së ndërtuar.

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
9. Mungesa e hapësirave të reja të gjelbra nëpër vendbanime të komunës së Lipjanit	Shumë hapësira janë të degraduara. Sipërfaqe të gjelbra dhe të lira publike janë tjetërsuar nga disa banorë	Humbja e pemëve, sipërfaqes së gjelbër dhe e vlerës së kënaqësisë për banorët.	Rritje e sëmundshmërisë për shkak të shtimit të ndotjes së ajrit, veçanërisht të përmbajtjes së PM10, PM2.5, etj., në ajër.	Nëse nuk identifikohen dhe mbrohen zonat potenciale, atëherë ato do të humbasin.	Përfshin zona prioritare dhe sugjeron procesin nëpërmjet të cilit do të identifikohen dhe ruhen. Propozohen ndryshime në plan, duke shtuar sipërfaqe të gjelbër.	Zgjerimi i parqeve dhe rehabilitimi i shesheve të vendbanimeve të mëdha dhe tjerave. Propozohet rehabilitimi dhe pastrimi i hapësirave ekzistuese	Të bëhet analiza e deficitit për secilën vendbanim të komunës për të caktuar zonat prioritare. Identifikimi i zonave prioritare dhe i fondeve për zhvillim. Krijimi i zonave të gjelbra pilot në hapësirat në disa vendbanime.
10. Rrezik për tërmete, rrëshqitja e tokës, vërshimet dhe element tjerë rreziku	Lipjani bën pjesë në zonë sizmike aktive të nivelit mesatar. Ka rrëshqitje në disa zona dhe erozion e burime tjera rreziku	Varësisht por dinë të jetë me ndikim të lartë mjedisor sidomos nga ndikimet indirekte	Mund të rezultojë katastrofik	komuna nuk ka një strategji të meaxhimit të risqeve natyrore ose tjera të shkaktuara	Në kodet e ndërtimit, por nuk specifikon nevojat e ndërsjellta.	Komuna duhet të ndërtojë brenda standarteve të larta anti-sizmike	Studim i terreneve për qëndrueshmëri sizmikenë rast se do të duhet të ndërtohet ndonjë pikë karburanti, duhet pasur parasysh raporti i vlerësimit të ndikimit në mjedis dhe raporti i vlerësimit të sigurimit teknik të karburantit, i cili duhet të ketë standarde shumë të larta.
11. Rreziqe nga radoni.	Rreziku natyror nga shtresa e kuqe e sub – argjilës të deltës së lumenjve	Nuk dihet plotësisht shkaku	Ekspozimi i vazhdueshëm ndaj radioaktivitetit mund të shkaktojë kancer..	Rreziku mbetet i pa menaxhuar	Nuk ka	Nuk njihen	Përcaktimi i rreziqeve për shëndetin Përcaktim i zonave me rrezatim të lartë Kode të ndërtimit për të siguruar mbrojtje nga radioaktiviteti i tokës nëpërmjet materialeve të padepërtueshme si dhe ventilimin. Ndërgjegjësim më i mirë rreth problemit.

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
12. Rreziqe nga amiati / azbesti.	Rreziku kancerogjen nga ekspozimi ndaj lëshimit të fibrave të holla të amiatit në ajër	Fijet e holla futen brenda trupit të njeriut dhe maturojnë sëmundje kancerogjene në harkun kohor të 10-30 vjetëve brenda trupit.	Ekspozimi i qoftë edhe i rastësishëm dhe sado i vogël ndaj fijeve të amiantit.	Rreziku do të mbetet i njëjtë.	Sugjeron identifikim të zonave me prani të trashëguar të amiantit dhe ndërhyrje për sanitarizim të këtyre zonave	Duhet ndërhyrje bonifikuese në ndërtesat me përmbajtje amianti.	Përcaktimi i rreziqeve për shëndetin nga amianti. Kode të ndërtimit për të siguruar mbrojtje nga emetimi i radioaktivitetit. Ndërgjegjësim më i mirë rreth problemit.
13. Rënie e biodiversitetit dhe humbje e florës dhe faunës.	Rritja e disa vendbanimeve por edhe zhvillimet me karakter ndërtimi po shkaktojnë humbje në pyje dhe habitat. rritje e ndotjes	Nuk njihet plotësisht, por ka probleme të përgjithshme të humbjeve ekologjike. Rënie e efektit zbutës të florës për gjurmën e karbonit në disa zona të komunës	Humbje e zinxhirit ushqimor, Aspekti kulturor, shkencor dhe rekreativ. Ndikim negativ në gjendjen psikologjike të banorëve	Do të vazhdojë të përkeqësohet.	Përkufizimi i ndërtimit është propozim i drejtpërdrejtë, dhe ulja e zhvillimit të çrregullt të vendbanimeve do të sjellë edhe uljen e humbjes në biodiversitet.	Projekte të asistuar nga BE, me qëllim fuqizimin e monitorimit të mjedisit në komunë duhet zhvilluar studime të situatës.	Nevoja për të pasur një studim bazë për Lipjanin me qëllim identifikimin e humbjeve në biodiversitet dhe mundësitë për përmirësimin e situatës.
14. Zonat e ndikimit të aktiviteteve në Lipjan	Të gjitha problemet e lartpërmendura, por nuk ka informacion të detajuar mbi ndikimin	Ndotje e lumenjve dhe tokës	Nuk dihen në hollësi por nënkuptohen	Ndotja e ajrit do të shtrihet në një zonë më të madhe me zgjerimin e vendbanimeve dhe përkeqësimin e ndotjes	Jashtë studimit, por problemet janë të njohura, sidomos rritja vendbanimeve dhe zhvillimet tjera industriale dhe ndërtimore.	Projekte të asistuar nga MEA, BE etj për identifikimin e nivelit të ndikimit dhe zonës së veprimit lokal, komunal, kombëtar ose edhe ndërkombëtar	Nevoja për të pasur një studim bazë për Lipjanin me qëllim identifikimin e ndikimit të aktiviteteve në zona dhe mundësitë për përmirësimin e situatës.

Problemi mjedisor	Shkaqet	Ndikimi në mjedis	Ndikimi në shëndet	Trajektorja pa HZK	Propozimet e HZK	Ndërhyrje të tjera të propozuara	Masa të tjera të nevojshme
15. Ndotje akustike në Lipjan	Qarkullimi i dendur dhe kaotik rrugor vlen të ceket me theks rrugët regjionale e magjistrale, mosrespektimi i rregullave të qarkullimit rrugor, numri i lartë i automjeteve private për shkak të moseficensës së transportit publik, ushtrimi i aktiviteteve argëtuese jashtë standarteve, cilësia e ulët e automjeteve, Objekteve industriale	Nivel i lartë i zhurmave.	Efekte kronike dhe akute në sistemin e dëgjimit, dhe dëmtim i sistemit nervor.	Rritja e vazhdueshme ose mos disiplinim i problematikës.	Krijim i një rrjeti më të disiplinuar dhe më të “zgjuar” rrugor Përmirësim i transportit publik Krijimi i barrierave me bimësi aty ku është e mundur anës rrugëve.	Edukimi qytetar për mos shkaktimin e ndotjes akustike. Aplikimi në ndërtesat ekzistuese dhe te reja te materialeve izolues te zhurmave.	Masa të karakterit rregullator për standardet e mjeteve që lëvizin në komunë dhe penalitetet ndaj shkaktuesve të zhurmave në vendbanimet e Lipjanit.

16.0 MONITORIMI

Suksesi i HZK-së dhe VSM përkatëse do përcaktohen nga respektimi i kushteve, rregullave dhe objektivave të shpallura dhe të aprovuara. Në mënyrë të veçantë, puna do vijojë me hartimin e Planeve dhe projekteve tjera që do të detajojnë dhe qartësojnë më tej elementet kryesore të cilat paraqiten përmbledhtas në HZK -ë. Si të tilla, duhet që këto Plane dhe projekte të ndjekin frymën dhe parimet e HZK-së e të mos cenojnë rregullat përkatëse. Monitorimi i respektimit të HZK -së edhe gjatë hartimit të Planeve dhe projekteve tjera do jetë përgjegjësi dhe detyrim i komunës së Lipjanit.

Monitorimi i elementeve të mjedisit është aspekt kryesor për të mbajtur nën kontroll zbatimin e strategjive, planeve, programeve dhe projekteve. Në ligjin e “Vlerësimit Strategjik Mjedisor”, kërkohet monitorimi i pasojave të ndjeshme mjedisore ose shëndetësore të zbatimit të planit apo programit, në mënyrë që të identifikohen në fazë të hershme pasojat negative të paparashikuara dhe me qëllim marrjen e masave rregulluese.

E njëjta kërkesë është parashikuar në nenin 10 të Direktivës së BE për VSM-n. Sipas po kësaj direktive, me qëllim që të shmangen dublikimet në procesin e monitorimit, mund të përdoret sistemi aktual i monitorimit, nëse konsiderohet i përshtatshëm.

Institucioni përgjegjës për monitorimin e mjedisit në vendin tonë është MEA-ja nëpërmjet AKMM Agjencisë Kosovare të Mbrojtjes së Mjedisit, e cila zbaton Monitorimin në bashkëpunim me institucionet përkatëse të Ministrive të tjera dhe institucioneve në nivel qendror dhe lokal .

Me qëllim që HZK -ë të zbatohen me efektivitet dhe të realizohen objektivat dhe synimet që janë përcaktuar në Plan, është e domosdoshme dhe siç e parashtruar edhe më sipër; është kërkesë ligjore, që të monitorohet zbatimi i Planit, për të shmangur që në fazat fillestare ndikimet eventuale negative në mjedis.

Për të qenë sa më racional dhe efektiv në monitorimin e mjedisit, do të referohemi atyre tregueseve që kanë rezultuar nga objektivat dhe synimet që janë përcaktuar për mbrojtjen e mjedisit dhe kapitullin mbi ndikimet dhe masat zbatuese të HZK -së. Plani i Monitorimit përmbledh shumë tregues që përfaqësojnë një numër të konsiderueshëm të elementeve të mjedisit.

Realizimi me sukses i kësaj ndërmarrje kërkon angazhimin e mjaftë institucioneve të cilët duhet të bashkërendojnë aktivitetet përkatës monitoruese nën drejtimin e Agjencisë Kosovare të Mbrojtjes së Mjedisit.

Mbështetur në Ligjin për mbrojtjen e mjedisit, Ligjin për VSM dhe VNM Komuna e Lipjanit ka për detyrë të kryej monitorimin e aktiviteteve që kryhen në kuadrin e zbatimit të HZK-së. Këtu përfshihen qoftë Planet, projektet e Infrastrukturës që po hartohen ndërkohe, edhe detajimi i HZK-së në Plane rregulluese për vendbanimet policentrike, lagje apo blloqe banimi.

Komuna e Lipjanit ka karakter administrativ dhe pa struktura të plota dhe të afta për të kryer veprimtari si monitorimi mjedisor dhe për rrjedhojë, nuk mund të mbulojë me kapacitetet dhe burimet e saj njerëzore dhe financiare të gjithë këtë veprimtari. Megjithatë ajo, duke angazhuar Drejtorin e Planifikimit Urban dhe Mbrojtjes së Mjedisit dhe struktura të tjera në vartësi të saj mund të kryej një pjesë të programit të monitorimit si cilësinë e ndërtimeve, ecurinë e pyllëzimit dhe zhvillimit të pyjeve, zgjerimit të parqeve dhe sipërfaqeve të gjelbra, rregullimin e shtretërve të lumenjve, ecurinë nderimit të rrugëve të reja përfshirë ato për qarkullimin me biçikleta dhe të tjerë indikatorë që janë paraqitur në programin e monitorimit të HZK-së.

Rezultatet e monitorimit, komuna e Lipjanit sipas ligjit për VSM-n, duhet të publikoj në mënyrë periodike çdo vit. Për elementet e tjerë të mjedisit duhet të procedohet sipas ligjeve që mbulojnë fushën VSM, VNM për monitorimin dhe rezultatet të përcillen komunës së Lipjanit dhe MEA-s gjegjësisht Agjencisë Kosovare për Mbrojtjen e Mjedisit. Kjo e fundit ka detyrimin ligjor të publikoj në kuadër të Raportit Vjetor për Gjendjen e Mjedisit në Republikën e Kosovës.

Table 13. Receptorët Mjedisor

Receptoret mjedisor	Objektivat e Mbrojtjes Mjedisit		Indikatori	Raportimi	Institucioni përgjegjës
Shëndeti banoreve	Promovimi për krijimin e një komune të qëndrueshme dhe të shëndetshme	1. Cilësia e burimeve të ujit të pijshëm konform stand. të BE 2. Cilësia e ujit të pijshëm konform standardit 3. Dendësia e popullsisë e qëndrueshme në vendbanimet me trend të rritjes së popullësisë	1. Cilësia e burimeve të ujit të pijshëm, kundrejt standardit të BE. 2. Cilësia e ujit të pijshëm në përputhje me standardin 3. Dendësia mesatare për këto vendbanime	1. Rap. Vjetor 2. Rap. Vjetor 3. Rap. Vjetor	1. Drejt. Shërbimeve Publike Lipjanit dhe Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor. 2. komuna e Lipjanit
Biodiversiteti	Identifikimi dhe krijimi i habitetve të reja, dhe korridoreve të gjelbëra	1. Zgjerimi dhe përmirësimi zonës të gjuetisë “Blinajës” dhe Krijimi i parqeve tokësore të reja nëpër disa vendbanime 2. Krijimi i mjedisve të gjelbra në vendbanime 3. Rehabilitimi i sipërfaqeve të pyjore në zonat pyjore dhe ato të gjelbra në zonat e banimit 4. Mbjellja e drujëve, pemëve dhe shkurreve dekorative përgjatë rrugëve regjionale, shtratit të lumejve 5. Krijimi i korridoreve të gjelbra dhe tampon zonave	1. Sipërfaqet e reja të krijuara, sip. m ² 2. Sipërfaqe të reja, m ² 3. Sipërfaqet të rehabilituara, m ² 4. Numri i drujëve, pemëve dhe shkurreve dekorative të mbjella 5. Sipërfaqe të kthyer në zone të gjelbër, pjesë e korridorit dhe tampon zona; m ²	1. Raportim 1 herë vit 2. Raportim 1 herë në vit. 3. Raportim 1 herë në vit 4. Raportim 1 herë në vit 5. Raportim 1 herë në vit	1. komuna e Lipjanit dhe MEA 2. komuna e Lipjanit dhe MEA 3. komuna e Lipjanit dhe MEA 4. komuna e Lipjanit dhe MEA & MBPZHR 5. komuna e Lipjanit dhe MEA & MBPZHR dhe Ministria e Infrastrukturës
Ajri	Përmirësimi i cilësisë së ajrit	1. Ulja e niveli të ndotjes së ajrit për: NO ₂ ; LNP; PM ₁₀ ; PM _{2.5} ; O ₃ . 2. Rruge të asfaltuara	1. Arritja e vlerave të standardit për cilësinë e ajrit lidhur me treguesit mbi norme 2. Gjatësia e rrugëve të asfaltuara rishtas	1. Raportim 1 herë në 6 muaj 2. Raportim	1. AMMK dhe komuna e Lipjanit 2. komuna e Lipjanit 3. komuna e

		rishtas 3. Ulja e nivelit te zhurmave ne zonat problematike te Komunës 4. Aplikimi ne banesat e reja i materialeve termizolues dhe mbrojtje akustike	3. Respekt i niveleve te lejuara te zhurmës gjate ditës dhe natës 4. Ulja e niveli te zhurmave në mjediset e banimit	1 here ne vit 3. Raportim 1 here ne 6 muaj 4. Raportim 1 here ne vit	Lipjanit 4. komuna e Lipjanit
Faktorët klimatik	Kursimi i, energjisë dhe pakësimi i emisioneve te gazeve serre	1. Promovimi i objekteve me izolim adekuat 2. Promovimi i paneleve diellor për gjenerim energjie ne ndërtesat residenciale dhe sociale dhe energjia e krijuar nga era	1. Sipërfaqja e objekteve (m2) me izolim adekuat 2. Sipërfaqja (m²)e paneleve te instaluar dhe sipërfaqja e ngrohur nga energjia e erës (m²)	1. 1 here ne vit 2. 1 here ne vit	1. komuna e Lipjanit 2. komuna e Lipjanit
Uji	Cilësia e ujërave sip.nëpërputhje me kërkesat e legjislacionit të Kosovës dhe Direktives kuadër për ujin te BE	1.Shmangia e shkarkimeve te ujërave te ndotura ne Lumenj 2. Sigurimi i hudhjeve të mbeturinave në lumenj. me qellim ruajtien e niveleve minimal të ndotjes	1a.Vëllimi i ujërave qe shkarkohen ne Lumenj; 1b. Vëllimi i ujërave mbi normat e lejuara qëshkarkohen Lumenj; m³. 2. Sipërfaqja e ndotjes (m²) vëllimi i mbeturinave (kg ose m³) ,lloji mbeturinave shkruhet emir i saktë i mbeturinave të forta të gjetura në shtrat të lumit	1.Dy herë në vit 2. Dy herë në vit	komuna e Lipjanit, AMMK. 2. komuna e Lipjanit dhe AMMK
Mbetjet	3)Pakesimi i sasise se mbetjeve dhe manaxhimi qendrushem i tyre b) Shnderrimi i pikave te nxehta	a.1. Pakesimi ne burim dhe riciklimi i mbetjeve a.2. Vendosja e sistemit me disa konteniere per ndarjen ne burim te mbetjeve urbane b.1. Rehabilitim/inkapsulimi i pikave te nxehta ne	a.1. Sasia e mbetjeve urbane/person/vit dhe sasia(ton) e mbetjeve te ricikluara. a.2. Numri i residenteve qe mbulohen nga sherbimi me kontenier	a.1. 1 Një herë në vit a.2. 1 Një herë në vit b.1.1. Një herë në vit	a.1. komuna e Lipjanit, kompania regionale e mbeturinave dhe MEA gjegjësisht AMMK a.2 komuna e Lipjanit ,kompania

	mjedisore ne siperfaqe te gjelbra/parqe ose zona residenciale	territoret industriale te mbyllura	b.1. m ² te rehabilituara ose inkapsuluara		regionale e mbeturinave dhe MEA gjegjesisht AKMM b.1. komuna e Lipjanit, kompania regionale e mbeturinave dhe MEA gjegjesisht AKMM
Rrugët dhe Transporti	Reduktimi i intensitetit të trafikut nëpërmjet promovimit të transportit publik, qarkullimi me biçikleta ku mundet me ndodhë	1.Zgjerimi i rrjetit rrugor për trafikun publik 2. Zgjerimi i rrjetit të korsive për biçikleta 3. Ndërtimi i rrugëve te reja me hapësira të përshtatshme trotuaresh (përfshirë korsite e bicikletave). Zgjerimi i trotuareve gjate rehabilitimit te rrugeve ekzistuese. 4. Rehabilitim/asfaltimi i rrugeve lokale	1. Km rruge shtese qe mbulohen nga trafiku urban. 2. Km korsi shtesë për lëvizje me biçikleta. Numri i biçikletave në qarkullim. 3. Km rruge te reja dhe te rehabilituara. m ² trotuarre dhe korsi bicikletash te shtuara. 4. Km rruge lokale te rehabilituara ose/dhe asfaltuara	1.1 Një herë në vit 2. 1 Një herë në vit 3.1 Një herë në vit 4.1 Një herë në vit	1. Komuna e Lipjanit, Ministria e infrastrukturës dhe MEA 2. Komuna e Lipjanit. 3. Komuna e Lipjanit, Ministria e infrastrukturës dhe MEA 4. Komuna e Lipjanit.
Trashëgimia kulturore	Shtimi dhe mbrojta e vlerave te kulturore, perfshire ato arkeologjike dhe arkitekturore	Rehabilitimi, mirëmbajta dhe ruajtja e objekteve te trashegimise kulturore	1. Numri i objekteve/ndertesave me status mbrojtjes 2. Numri i objeketve/ndertesave te restauruara	1.1 Një herë në vit 2.1 Një herë në vit	1. Komuna e Lipjanit Instituti për mbrojtjen e Monumenteve 2. Komuna e Lipjanit Instituti për mbrojtjen e Monumenteve

Peizazhi, pyjet dhe toka	1. Konservimi dhe shtimi i zonave dhe elementeve peizazhistik	1. Shtimi i hapësirave të reja dhe numrit të pemëve e shkurreve.	1. Sipërfaqet në m2 dhe numri i pemëve të mbjella	1. Një herë në vit	1. Komuna e Lipjanit
	2. Mbrojtja e mjedisit natyror në hapësirat për rreth vendbanimeve	2. Dhënie e statusi mbrojtje dhe hartimi i një plani menaxhimi mjedisor i këtyre hapësirave.	2. Progresi i zbatimit të planit	2. Një herë në vit	2. Komuna e Lipjanit
	3. Ripërdorimi i tokave të ndotura	3. Rehabilitimi i tokave të ndotura (pikat e nxehta mjedisore) dhe vënia në efciense për zona të gjelbera/parqe ose rezidenciale	3. Sipërfaqe toke e ndotur e rehabilituar (m2) dhe e vene në përdorim sipas PZHK.	3. Një herë në vit	3. Komuna e Lipjanit
	4. Mirmbajtje dhe zhvillim i pyjeve	4. Zhvillimi i pyjeve ekzistuese	4. Sipërfaqe toke së zhvilluar pyjore (ha)	4. Një herë në vit	4. Komuna e Lipjanit dhe MBPZHR
	5. Kultivim i pyjeve të reja	5. Pyllëzimi i hapësirave të zhveshura	5. Sipërfaqe toke së re pyjore (ha)	5. Një herë në vit	5. Komuna e Lipjanit dhe MBPZHR

17.0 PËRFUNDIM

Hartimi dhe zbatimi rigoroz i HZK-së në përgjithësi do të ketë ndikime pozitive në mjedis, bazuar në rekomandimet e VSM-së. Ai do të orientojë rritjen e mundshme dhe të parashikuar të popullsisë në disa vendbanime të komunës së Lipjanit me qëllim dendësimin në zonat që janë të pastabilizuara ende dhe të zhvillojë zona të reja banimi dhe shërbimesh të qëndrueshme rreth këtyre vendbanimeve aktuale në komunën e Lipjanit. Ai gjithashtu do të ruajë trashëgiminë e ndërtimit, krahas nxitjes së një peizazhi me pamje më të këndshme. HZK-ja do të sjellë përmirësime në mjedis, do të kontribuojë në mbrojtjen dhe zhvillimin e pyjeve në të gjitha zonat pyjore dhe parqeve brenda dhe rreth vendbanimeve, krahas aspektit të rëndësishëm të parandalimit të depërtimit (shtrirjes) në tokat e pëlleshme bujqësore përreth. Përfitimet kryesore të këtij plani lidhen kryesisht me përdorimin në mënyrë me efikase të tokës.

Ndër alternativat e paraqitura të mundshme, zhvillimi pa plan i deri tanishëm në aspektin e problematikes së zonave ndërtimore, shoqërore dhe mjedisore të Lipjanit është total i papranueshëm. Hartimi i HZK-së është një proces i plote i planifikimit të territorit për komunën e Lipjanit. Ai gjithashtu shoqërohet me pjesëmarrje të gjerë publike në nivelin teknik dhe strategjik, me VSM, me disa strategji e plane të më hershme, me GIS, Vlerësim të Kapaciteteve Investive, si dhe mundësinë e publikut të gjere të konsultohet dhe të shprehet për projekt-Planin. HZK-së lejon mundësinë e qartësimit dhe detajimit më të hollësishëm gjatë hartimit të planeve dhe projekteve tjera lokale (planeve rregulluese). Si e tillë, alternativa e paraparë me HZK vlerësohet e mirë dhe adekuate në kuptimin mjedisor dhe aspektet tjera.

Janë pasur parasysh parimet e përgjithshme për planifikimin hapësinor të bazuar mbi eksperiencat ndërkombëtare, si nxitja e zhvillimit të qëndrueshëm, parandalimi i ndikimit të dëmshëm në mjedisin natyror, ruajtja e tipareve karakteristike natyrore, peizazheve, zhvillim ekologjikisht i shëndetshëm, informimi dhe përfshirja e komunitetit në vendimmarrje, etj.

Zbatimi praktik i parimeve të përgjithshme në rastin e HZK-së nxjerr disa përparësi si psh. Zhvillimi kompakt dhe policentrik i vendbanimeve, densifikim përpara shtrirjes për ngadalësimin e shpërndarjes përtej vijave cilat kufizojnë ndërtimin, strukturimi dhe ristrukturimi i zhvillimit koherent, krijimi i rrugëve të reja brenda vendbanimeve ekzistuese, rehabilitimi i lagjeve ekzistuese, ruajtja e trashëgimisë historike, ruajtja e shumëllojshmërisë së aktiviteteve dhe përdorimeve në vendbanime, dhe zgjerimi i zonës së ndërtimit atje ku kushtet janë të favorshme.

HZK-ja përpaket të përmbushë disa objektiva strategjike të pranuar gjerësisht përfshi:

- Komuna e Lipjanit– komunë me vendbanime atraktive dhe që përballojnë nevojat për banim;
- Komuna e Lipjanit–Komunë e shëndetshëm
- Komuna e Lipjanit– Komunë policentrike;
- Shtimi i sipërfaqeve pyjore dhe tjera të gjelbra duke synuar rritjen e potencialit ekologjik dhe krijimin e korridoreve ekologjike në dhe për rreth vendbanimeve;
- Përmirësime dhe zgjerimi i rrugëve përfshire edhe korsitë për biçikleta dhe këmbësoret;
- Përmirësim i transportit publik (përmirësim i shërbimit të autobusëve)
- Zgjerim i vendbanimeve në drejtimin e tokës më pak kualitative bujqësore
- Përfshirja dhe integrimi në planifikim i situatës faktike të ndërtimeve dhe tipologjisë së përdorimit të tokës [psh. përdorim toke i përzier në vendbanimet që kanë kushte për zhvillime të tilla]

Objektivat strategjike të mësipërme synojnë përmirësimin e cilësisë së jetës, rritjen e sigurisë, shtim të mundësive për mënyrë aktive të jetesës, shtim i sipërfaqeve të gjelbra, përmirësim i cilësisë së ajrit, etj. dhe duhen shoqëruar me veprime operacionale konkrete që çojnë në përmbushjen e objektivave strategjike të planit.

VSM sugjeron disa veprime operacionale konkrete për shtimin e hapësirave të gjelbra në Lipjan

Veprime operationale për shtimin e hapësirave të gjelbra në Lipjan:

1. Krijimi i projekteve për zbatim në zonat e mbrojtura dhe të propozuara si zona të mbrojtura në komunën e Lipjanit
2. Pyllëzimi dhe ripyllëzimi i zonave të parapara me HZK,
3. Krijimi i parqeve të reja nëpër dhe për rreth vendbanimeve
4. Krijimi i korridoreve të reja ekologjike sipas Planit të ri dhe zonave të Lipjanit
5. Zgjatimi dhe përmirësimi i kushteve ekologjike në korridorin përgjatë shtretërve të lumenjve;
6. Krijimi i lulishteve dhe kopshteve në vendbanime etj;
7. Kthimi i zonave të ndotura industriale në sipërfaqe të gjelbra;
8. Gjelbërimi i kopshteve të shtëpive private;
9. Gjelbërimi me drunj dhe shkurre dekorative përgjatë rrugëve dhe trotuareve;
10. Ngritja e barrierave të dendura me gjelbërim si perde që ndajnë rrugët nga zonat e banimit dhe zonat tjera, përgjatë rrugëve me trafik të dendur me qëllim të shumëfishtë (rritje gjelbërimi, përmirësim cilësisë së ajrit përmes filtrimit të pluhurave, si edhe rritje e sigurisë rrugore).

HZK-ja parashikon zhvillimin e komunës së Lipjanit si policentrike dhe kompakte në vendbanimet e sajë, duke trajtuar të gjitha elementet deri tek banimi. Në këtë fazë, duke qenë plan i zhvillimit komunal, do jepen zonat, kriteret, intensitetet, densitetet dhe standardet e parashikuara për të përgjithshme dhe veçanta për vendbanimet dhe zonat tjera, ndërsa puna do vijojë me Planet rregulluese, projekte dhe zhvillime tjera për të detajuar zhvillimin. Planin do përpikët të përfshijë konceptin e formulës së menaxhimit të pronës.

Planin do të jetë një mekanizëm që ofron zgjidhje për zhvillimin e komunës. HZK-ë duhet të fuqizojë komunën të luajë rol me aktiv mes palëve për të ofruar mundësi për të mos mbetur peng i mosmarrëveshjeve mes palëve.

VSM gjithashtu i vendos disa kufizime zhvillimit që parashikohet nga HZK-ja. Kriteret mjedisore që kufizojnë zhvillimin komunal janë (1) kriteret e forta mjedisore-shëndetësore, (2) kritere të trashëgimisë kulturore, (3) kritere peizazhike dhe (4) kritere inxhinierike dhe të infrastrukturës.

Kriteret e forta mjedisore-shëndetësore përcaktojnë zonat e përjashtuara nga zhvillimi komunal. Kriteret e forta përfshijnë (i) zona me vlera të veçanta mjedisore (psh. parqet), (ii) zona të rrezikshme për zhvillim (përrësi të mëdha, shtrat lumi, etj.) dhe (iii) zona të ndotura të njohura si “hot-spote” mjedisore (psh. zona të ndotura me mbetje kimike, akumulatore, zona industriale etj.). Nuk lejohet gjurmimi në zonat “hot spot” mjedisore pasi zhvillimi i zonës mund të cenojë integritetin e shtresave të ujërave nëntokësore dhe ndotja me kimikate të rrezikshme mund të kalojë në shtresat nëntokësore dhe mund të shkaktojë sëmundje kancerogjene deri në largësi të mëdha prej zonës në fjalë. Në zonat e ndotura rekomandohet inkapsulimi i tyre duke i kthyer në zonë të gjelbra me vlerë rekreative për qytetin.

Parashikohen një seri masash zbutëse ndaj ndikimeve të mundshme mjedisore gjatë zbatimit të HZK-së. Masat zbutëse synojnë që të përmirësojnë gjendjen ekzistuese aty ku standardet mjedisore janë të cenuara dhe të sigurojnë që zhvillimet komunale në zonat e tjera dhe ato që do të integrohen rishtazi në Planin Zhvillimor të bëhen në përputhje me standardet mjedisore.

Monitorimi i zbatimit të HZK-së dhe parametrave mjedisore të tij do të jetë kyç i suksesit për garantimin e qëndrueshmërisë së zbatimit të planit. Parashikohet të monitorohen treguesit e mbrojtjes së mjedisit me qëllim që realizimi i objektivave të bëhet i matshëm për çdo element mjedisor.

Me hartimin dhe hyrjen në fuqi të HZK-së arrihet një hap cilësor në planifikimin e qëndrueshëm të territorit dhe burimeve natyrore, por puna nuk përfundon këtu. Hartimi i Planeve rregulluese dhe projekteve tjera do duhet të sigurojë përfshirjen e faktorëve mjedisorë gjatë detajimit të planeve në nivel më të ulët gjatë zbatimit të HZK-së. Përveç pikave të renditura më sipër, ka nevojë që hartimi i Planeve

rregulluese të shërbejë për të përcaktuar dhe siguruar kufijtë e zonave të gjelbra, si edhe për të identifikuar dhe zhvilluar hapësira të vogla çlodhëse dhe rekreative sportive në vendbanime.

Së fundmi – por jo nga rëndësia – duhet të punohet vazhdimisht dhe nga të gjitha institucionet për rritjen e ndërgjegjësimit dhe kontrollit mjedisor. Ngritja e mekanizmave të tillë në nivel komunal do duhej të ishte vetëm një hap i parë në drejtimin e duhur.

18.0 LITERATURA

1. Plani Zhvillimor Komuna.
2. Plani Rregullues Urban.
3. American Planning Association (Steiner Frederick and Butler Kent eds.). 2010.
4. Standartet e planifikimit dhe projektimit urban, Ufo University Press.
5. Assessment Study for the Proposed Eastern Industrial Park Njiru area, Nairobi County.
6. Konventa e UNECE Mbi Qasjen në Informacione, Pjesëmarrjen Publike në Vendim-marrje dhe Qasjen në Drejtësi në Çështjet Mjedisore (Konventa Aarhus), 1998.
7. Ernest A. Loëe (1997-2001) Eco-industrial Park Handbook for Asian Developing Countries.
8. Agjensia Kosovare e Mbrojtjes së Mjedisit. Raport i Gjendjes së Monitorimit të Mjedisit per vitin 2010.
9. Agenda 21, UN-Habitat (2009). Planning for Sustainable Cities, UN-Habitat. Nairobi, Kenya.
10. Ministria e Mjedisit dhe e Planifikimit Hapësinor (2011). Strategjia për Mjedisin 2013-2022). Prishtinë, 2013.
11. Komuna e Lipjanit , Hartat e prezantuar në HZK.
12. Emetimi i gazeve serrë në Kosovë 2008 – 2009; UNDP- Kosovë;
13. Gjendja e Mjedisit në Kosovë 2008-2010;
14. Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiverzitetin; 2011 – 2020;
15. Millennium Development Goals Global Targets-Local Approaches;
16. Qendra Rajonale e Mjedisit. REC.
17. London, ODPM Publications, 2005.
18. PARTIDÁRIO, Maria do Rosário, Guia de Boas Práticas para Avaliação Ambiental Estratégica: Orientações Metodológicas, Lisbon, Agência Portuguesa do Ambiente, 2007.
19. UN-HABITAT, State of the World's Cities: Cities for All, bridging the urban divide, London, Earthscan, 2010.
20. World Business Council for Sustainable Development, Cement Technology roadmap: carbon emission reductions up to 2050, Paris, International Energy Agency, 2009.
21. Agência Portuguesa do Ambiente, Guia de boas práticas para a Avaliação Ambiental Estratégica: Orientações Metodológicas, Lisbon, Direcção-Geral do Ordenamento do Território e Desenvolvimento Urbano, 2007.
22. ANDRÉ, Pierre et al, Public participation: international best practice principles, Special Publication Series No. 4, Fargo, USA, International Association for Impact Assessment, 2006.
23. BERGERHOFF, Joachim, Environmental Assessment methodology, UN-Habitat Municipal Spatial Planning Support Program in Kosovo, 2010.
24. CALTHORPE, Peter, Urbanism in the age of climate change, Washington, Island Press, 2010.